

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

INGA BAGDONAITĖ
(VAIKO TEISIŲ APSAUGA)

VAIKŲ, AUGANČIŲ PAKARTOTINOS
PARTNERYSTĖS ŠEIMOJE, AUKLĖJIMO YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė
dr. B. Kairienė

VILNIUS, 2010

TURINYS

ĮVADAS	3
1. VAIKO VYSTYMASIS ŠEIMOJE	7
1.1. Šeimos samprata	7
1.2. Šeimos aplinkos svarba vaikui	10
2. VAIKO AUKLĖJIMO YPATUMAI ŠEIMOJE	13
2.1. Vaikų auklėjimo ypatumai vieno tėvo šeimoje	13
2.2. Vaikų auklėjimo ypatumai tėvams gyvenant nesusituokus	16
2.3. Vaikų auklėjimo ypatumai pakartotinos partnerystės šeimoje	18
2.3.1. Pakartotinos partnerystės šeimos ypatumai	18
2.3.2. Vaikų auklėjimas pakartotinos partnerystės šeimoje	23
3. VAIKIŲ, AUGANČIŲ PAKARTOTINOS PARTNERYSTĖS ŠEIMOJE, AUKLĖJIMO YPATUMŲ TYRIMAS	27
3.1. Tyrimo metodika	27
3.2. Tyrimo duomenų pristatymas ir analizė	29
IŠVADOS	48
REKOMENDACIJOS	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	54
SUMMARY	55
PRIEDAI	56

IVADAS

Temos aktualumas. Šeima – tobiliausias vaiko auginimo ir auklėjimo institutas, kuriame auklėjimas yra nenutrūkstamas ir nuolat koreguojamas (Miškinis, 2003). Vaikas šeimoje yra ne tik auklėjamas, bet ir globojamas, mylimas, prižiūrimas, iš savo tėvų perima vertybines nuostatas, mokosi žaisti, kurti, bendrauti. Tai pirmasis institutas, kuriame vaikas pradeda mokytis ir pažinti pasaulį padedamas savo tėvų.

Nuo XX a. dešimtmečio Lietuvoje pradėjo plisti gyevnimas nesusituokus, kitaip dar vadinams kohabitacija (Maslauskaitė, 2005). Tokia šeimos formavimo strategija didina šeimų nestabilumą – šeimos egzistuoja trumpiau ir jos dažniau išyra negu tos šeimos, kurios buvo kuriamos santuokos pagrindu (Kudinavičiūtė – Michailovienė, 2008). Taigi ši partnerystės forma dėl savo nestabilumo yra ypač nepalanki vaikams, nes sugyventiniai, neturintys ketinimų susituokti, dažnai savo ryšį nutraukia po kelerių metų (Maslauskaitė, 2005).

Pastaruoju metu ištis nemažai suaugusiųjų gyvena antroje ar trečioje partnerystėje ir augina vaikus. Pakartotinos partnerystės kūrimą paprastai lemia ne ankstesniojo sutuoktinio mirtis, kuri anksčiau būdavo pagrindinė pakartotinės santuokos priežastis, o skyrybos (Jonaitis, Meilius, 2007). Svarbiausias ir lemiamas vaikų išgyvenimas po tėvų skyrybų yra naujų tėvų partnerių atsiradimas. Jausmai ir fantazijos, atsirandančios prieš susikuriant naujai šeimai, atgaivina skyrybų išgyvenimus (Figdor, 2006). Naujai sukurtoje šeimoje vaikai gyvena su patėviais bei gali būti susaistyti sudėtingais giminystės ryšiais, atsirandančiais dėl tėvų pakartotinių vedybų. Biologinio tėvo, su kuriuo po skyrybų lieka gyventi vaikas, gyvenime atsiradus naujam partneriui visų pirma kyla klausimas, kokį vaidmenį atliks naujasis partneris vaiko auklėjimo bei ugdymo procese. Taigi vaiko gyvenime visoms šalims tenka spręsti psichologiniu požiūriu svarbias problemas, siekiant užmegzti naujus socialinius santykius (Jonaitis, Meilius, 2007). Galima spėti, kad pakartotinoje partnerystėje vaikams kyla socialinių ryšių bei adaptacijos naujoje šeimoje problema. Tada kyla klausimas, kaip išlaikyti santykius su biologiniu tėvu ar motina, kas man bus mamos ar tėvo partnerio vaikai ir daugelis kitokių problemų.

Temos ištirtumas. Apie šeimą, jos funkcijas bei šeimos svarbą vaikų gyvenime rašo tokie autoriai: R. M. Berns (2009), L. Gvaldaitė (2009), V. Kanopienė (2008), A. Blebienė (2008), K. Grinevičiūtė (2007), D. Kiliuvienė, I. Vaitkienė (2007), M. Jankauskaitė (2006), G. Kvieskienė (2005), M. D. Philippe (2004), M. Pileckaitė – Markovienė, D. Nasvytienė, D. Bumbulytė (2004), J. Pivorienė (2004), M. Laz (2004), A. V. Matulionis (2003), K. Miškinis (2003), ir teigia, kad šeima vaiko gyvenime vaidina labai svarbų vaidmenį. Šeima – pirmasis socializacijos institutas, kuriame vaikas pradeda mokytis, bendrauti su kitais, įgyja naujų patirčių, atkartoja ar perima tėvų vaidmenis. Čia puoselėjamos vertybės ir vaikas ruošiamas tolimesniam gyvenimui. Santuokos fenomeną nagrinėja tokie autoriai: A. Blebienė (2008, 2006), V. Kanopienė (2008), A. Maslauskaitė (2005), kurių

nuomone, santuoka yra šeimos kūrimo pagrindas bei santykiai tarp vyro ir moters, jų teisės ir pareigos vienas kito bei vaikų atžvilgiu. Apie skyrybas bei skyrybų įtaką šeimos struktūrai kalba: R. M. Berns (2009), L. Reid (2009), M. A. Blebienė (2008), M. Jonaitis, K. Meilius (2007), G. Figdor (2006), K. Miškinis (2003), V. Satir (2000). Autoriai, kalbėdami apie skyrybas, pabrėžia, kad skyrybų padariniai šeimos nariams gali sukelti ilgalaikį nerimą ir psichologinius sutrikimus. Skyrybos paliečia ir skaudina ne tik besiskiriančius partnerius, tačiau ir jų vaikus bei artimuosius. Vaikai dažniausiai sunkiai pakelia skyrybų procesą, kuris pakeičia gyvenimą ir tampa skaudžių išgyvenimų šaltinis. Apie kohabitaciją bei pakartotinę partnerystę rašo tokie autoriai: A. Maslauskaitė (2010, 2005), R. M. Berns (2009), I. Kudinavičiūtė –Michailovienė (2008), M. Jonaitis, K. Meilius (2007), G. Figdor (2006), A. Maslauskaitė (2005), I. Juozeliūnienė (2003), L. Rupšienė (2001), V. Satir (2000), R. A. Peters (1999). Kohabitaciją vieni partneriai apibūdina kaip „įžangą“ į santuoką ar laikiną gyvenimą kartu, tačiau kiti - kaip alternatyvą santuokai. Kinta žmonių požiūris į pačią santuoką, renkamsi neįpareigojančius „sugyventinių“ santykius. Pakartotina partnerystė dažniausiai sutinkama tada, kai žmonės kuria antrą ar trečią santuoką ne po sutuoktinių mirties, o po skyrybų. Pakartotinoje partnerystėje iškyla socialinių ryšių problema, vaikų ugdymo klausimai bei biologinių tėvų ir vaikų santykiai. Socializaciją ir auklėjimą nagrinėja A. V. Matulionis (2003), K. Miškinis (2003), T. Butvilas (2004), R. M. Berns (2009) ir auklėjimas bei socializacija suprantama kaip asmenybės formavimas, pasitelkiant ugdymą bei aplinkos veiksmus.

Mokslinėje literatūroje apie šeimą, jos funkcijas ir svarbą vaikui yra nemažai analizuojama (Berns, 2009, Atsigręžk į vaikus, 2008, Matulionis, 2003, Miškinis, 2000). Pastebima tai, kad kuriant šeimas ne santuokos pagrindu jos dažniau išyra negu šeimos kuriamos santuokos pagrindu (Kudinavičiūtė, 2001a). Vis dažnėja gyvenimas partnerystėje, kuri vadinama kohabitacija (Maslauskaitė, 2005, Stankūnienė, Eidukienė, Gruževskis ir kt., 2001). Taip pat jau pradėta kalbėti ir apie šeimas, kuriamas antrą ar trečią kartą. Pakartotinos partnerystės šeimų, kuriose auginami ir ugdomi vaikai, daugėja (Kontautienė, 2010, Jonaitis, Meilius, 2007). Taigi analizė apie pakartotiną partnerystę kaip šeimos santykius, vaikų auklėjimą tampa aktuali ir svarbi.

Todėl kyla **problema**, kaip turėtume suprasti, kas yra pakartotinos partnerystės šeima ir, kaip tokia šeimos struktūra lemia vaikų auklėjimą.

Tyrimo klausimai: Kokie vyrauja vaikų auklėjimo ypatumai, gyvenant pakartotinos partnerystės šeimoje? Kokias funkcijas vaikų atžvilgiu atlieka biologiniai tėvai, bei jų partneriai pakartotinoje partnerystėje? Su kokiais sunkumais susiduria bendraudami biologiniai bei į pakartotiną partnerystę atėję vaikai?

Darbo objektas – vaikų auklėjimo ypatumai pakartotinos partnerystės šeimoje

Darbo tikslas – atskleisti vaikų auklėjimo ypatumus pakartotinos partnerystės šeimoje

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti šeimos aplinkos reikšmę vaikui.
2. Išnagrinėti sunkumus, su kuriais susiduria tėvai, auklėdami vaikus vieno tėvo šeimoje.
3. Nustatyti sunkumus, su kuriais susiduria sugyventinių šeimos ir jų vaikai.
4. Išnagrinėti sunkumus, su kuriais susiduria tėvai, auklėdami vaikus pakartotinai sukurtoje šeimoje.
5. Atskleisti vaikų auklėjimo ypatumus pakartotinai sukurtoje šeimoje.

Tyrimo metodai:

Mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodas, kuriuo atskleisti teorinės dalies metmenys. Naudojant šį metodą buvo renkami literatūros šaltiniai, jie skaitomi, analizuojami ir atrenkama tik ta informacija, kuri yra tinkama ir naudinga tyrimo temai atskleisti.

Duomenų rinkimo metodas – iš dalies struktūruotas interviu.

Duomenų analizės metodas: turinio analizės metodas.

Darbe remiamasi *socialinių sistemų teorija* (cit. pagal Johnson, 2003, Encyclopedia of Social theory, 2005). Šeima nagrinėjama kaip sistema, nes šeimą sieja kartos, stiprūs ryšiai bei egzistavimas tam tikrą laiką. Dirbant su šeima, šeimą reikia vertinti kaip sistemą. Teikiant pagalbą šeimoms reikia nepamiršti ir tų šeimos narių, kurie nebegyvena kartu su savo šeimos nariais.

Dar viena teorija, kuria buvo remtasi, yra *biheivoristinė teorija* (cit. pagal Encyclopedia of Social theory, 2005), kurios objektas yra žmogaus elgesys. Biheivoristai teigia, kad žmogaus elgesys yra išmokstamas. Skinneris (cit. pagal Encyclopedia of Social theory, 2005) teigia, kad žmogaus elgesiui įtakos turi santykiai su išorine aplinka – kuo sudėtingesni santykiai, tuo sudėtingesnis elgesys. Biheivoristinė teorija darbe svarbi kalbant apie vaikų auklėjimo bei ugdymo ypatumus. Vaikas perima elgesio modelius bei pavyzdžius iš savo tėvų bendravimo bei tarpusavio santykių. Jeigu keičiasi tėvų elgesys, vadinasi keičiasi ir vaikų elgesys. Taigi tėvų elgesys bei bendravimas turi būti derinamas su vaiko interesais. Tėvai, auklėdami bendrus vaikus, turi bendradarbiauti ir tada, net jei partneriai yra išsiskyrę ir sukūrę naujas santuokas.

Pagrindinės sąvokos:

Auklėjimas – nuoseklių sprendimų, kaip turi vykti vaikų socializacija, įgyvendinimas – visa tai, kas daroma, kad vaikai taptų atsakingais visuomenės nariais, taip pat ir suaugusiųjų elgesys vaikui pravirkus, agresyviai elgiantis, meluojant, nesistengiant mokykloje (Berns, 2009).

Kohabitacija – gyvenimas kartu nesusituokus (Maslauskaitė, 2010).

Namų ūkis - socialinis ūkinis vienetas, kurį sudaro žmonės, gyvenantys drauge (po vienu stogu) (Kanopienė, 2008).

Pakartotinos partnerystės šeima/ pakartotinės santuokos šeima – paprastai vadinama abiejų tėvų šeima, nors naująją porą sudaro vienas iš tėvų ir patėvis (pamotė), o vaikas (-ai) turi biologinę tėvą (motiną) (Juozeliūnienė, 2003).

Povaikis – žmonos ar vyro vaikas iš ansktensės santuokos (Dabartinis lietuvių kalbos žodynas, 2000).

Socializacija – tai visuomeniškai vertingos asmenybės formavimas per kryptingą ugdymą ir aplinkos veiksmus (Miškinis, 2003).

Sugyventiniai – vyrai ir moterys, kuriantys faktinius santuokinius santykius (Kudinavičiūtė – Michailovienė, 2008).

Šeima – ją sudaro abiejų lyčių suaugusieji, iš kurių bent du sieja socialiai priimtinas lytinis gyvenimas ir kurie turi vieną ar daugiau jiems gimusių arba įvaikintų vaikų (Berns, 2009).

Šeimos deinstitutionalizacija – gyvenimas kartu nesusituokus arba kohabitacija bei kitos alternatyvios gyvenimo kartu formos, santuokų atidėjimas vėlesniam laikui, mažėjantis santuokų skaičius, nesantuokinių vaikų didėjimas, vienos motinos šeimų skaičiaus augimas, skyrybos (Maslauskaitė, <http://www.gay.lt/family/maslauskaite.pdf>).

Vaikas – kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau (Žin., 1995, Nr. 60-1501).

1. VAIKO VYSTYMASIS ŠEIMOJE

1.1. Šeimos samprata

Dauguma žmonių savo gyvenimą pradeda šeimoje – pastoviausioje grupėje, kuriai jie priklauso (Kvieskienė, 2005). Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnyje teigiama, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę (Žin., 1992). Kalbėdama apie šeimą, kaip valstybės pagrindą, L. Gvaldaitė (2009) teigia, kad iš pirmo žvilgsnio – tai labai aiškus imperatyvas, tačiau šiandien jam pagrįsti ne visada lengva rasti argumentų. Niekam nekyla abejonų dėl šeimos vaidmens svarbos žmogaus ir visuomenės gyvenime, tačiau nesusikalbėjimų ir priešpriešos atsiranda dėl šeimos sampratos interpretacijų, ne visada sutariama, kas iš tikrųjų laikytina šeima, ką mes sudedame į šios sąvokos turinį.

G. Kvieskienė (2005) kalbėdama apie šeimą, pabrėžia, kad šeima yra socialinio gyvenimo centras, kuris individą, taip pat ir vaiką, sieja su kitomis socialinėmis grupėmis. Be to šeimoje auginami ir ugdomi vaikai, kurie perima tėvų vertybines nuostatas bei pasaulėžiūrą (Blebienė, 2008). Remiantis šiuo požiūriu galima sakyti, kad šeima vis dėl to yra svarbus ir pagrindinis institutas, iš kurio vaikas gauna pagrindą formuoti normoms, vertybėms ir socialiniam gyvenimui. Tačiau Lietuvoje, anot M. Jankauskaitės (2006), gyventojai šeima vadina ne tik vaikus auginančius sutuoktinius, bet ir nesusituokusius žmones, vienišus tėvus, emigracijos pagimdytas nuotolio šeimas. Įdomu ir tai, kad M. Jankauskaitės (2006) pristatyto tyrimo duomenimis apklausose dalyvavusių žmonių nuomonės, ką jie vadina šeima, pasiskirsto taip: susituokusią porą su vaikais šeima vadina 99 proc. moterų ir 98,9 proc. vyrų. Sutuoktinius, neturinčius vaikų, šeima vadina 80 proc. tyrimo dalyvių moterų 82 procentai vyrų, nesusituokusi pora, kuri gyvena su vaikais, šeima vadina beveik 70 proc. gyventojų. Iš to matome, kad beveik toks pat procentas ir vyrų, ir moterų šeimą supranta ir įvardija vienodai. Sutuoktiniai, neturintys vaikų, save vadina šeima ir pasisakiusių vyrų bei moterų skaičius taip pat beveik vienodas. Vadinasi abiejų lyčių nuomonės šiuo klausimu sutampa. Nemažas procentas žmonių, kurie gyvena nesusituokę ir augina vaikus, irgi vadina save šeima. Taigi dauguma vyrų ir moterų linkę šeimą apibrėžti išskiriant susituokusią žmonių porą su vaikais kaip šeimos svarbiausią požymį.

Šeimą svarbu puoselėti ir saugoti, nes, pasak K. Miškinio (2003), šeima – tobiliausias vaiko auginimo ir auklėjimo institutas, kuriame auklėjimas yra nenutrūkstamas ir nuolat koreguojamas. Anot K. Grinevičiūtės (2007), šeima yra svarbiausia, ką turi vaikas. Iš tradicinio požiūrio perspektyvos šeima suvokiama kaip tvirtovė, kuri suteikia visa, ko reikia vaikui. Analizuojant autorių mintis, galima pasakyti, kad šeimos apibrėžimai turi bendrumų. Autorės K. Grinevičiūtės (2007) apibrėžimas labai siejasi su Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintu šeimos apibrėžimu, kur teigiama, kad šeima

yra valstybės pagrindas, kuris suvokiamas kaip tvirtumo, patvarumo ir saugumo institutas. Valstybė, globojanti tėvystę, motinystę ir vaikystę suteikia tėvams saugumo jausmą ir kartu suteikia jiems pareigą rūpintis savo vaikais. K. Miškinis (2003) ir K. Grinevičiūtė (2007) teigia, kad šeima yra pats palankiausias ir tinkamiausias institutas vaiko auklėjimui.

Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse yra aprašomos tėvų teisės ir pareigos, kuriomis nurodoma tėvams dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje (Žin., 2000, Nr. 74-2262). Tėvų teisės ir pareigos yra vadinamos tėvų valdžia ir už vaiką šeimoje pirmiausia yra atsakingi tėvai. Remiantis tiek Lietuvos Respublikos Konstitucija, tiek Lietuvos Respublikos Civiliniu Kodeksu, tiek autorės K. Grinevičiūtės (2007) bei kitų autorių (Kvieskienė, 2005, Miškinis, 2003 ir kt.) šeimos apibūdinimais galima daryti bendrą išvadą, kad vienintelis, stipriausias, pastoviausias ir saugiausias institutas vaikui augti yra jo šeima.

A. V. Matulionis (2003) šeimą apibrėžia kaip visuomenės ląstelę (maža socialinė grupė), kuri yra svarbiausia asmeninės buities organizavimo forma, besiremianti santuokiniais ar giminystės ryšiais, t. y. santykiais tarp vyro ir žmonos, tarp tėvų ir vaikų, tarp brolių ir seserų, tarp kitų giminių, kurie gyvena kartu ir turi bendrą ūkį bei biudžetą. Analizuojant tokį šeimos apibrėžimą matome, kad tokia šeimos apibūdinime akcentuojami santuokiniai ar giminystės ryšiai, kurie turi sieti žmones, jų grupę, kad būtų galima juos apibūdinti kaip šeimą. Čia atsispindi ir branduolinės šeimos aspektai, kada yra du suaugę žmonės – vyras ir moteris, turintys vaikų ir netoliese esančių giminių, kurie darniai ir glaudžiai bendrauja.

Remiantis šeimos sistemų teorija (cit. pagal Johnson, 2003), šeima apibūdinama kaip visuma, atsižvelgiant į jos struktūrą, organizacinius būdus ir šeimos narių sąveikas. Šeimą sudaro abiejų lyčių suaugusieji, iš kurių bent du sieja socialiai priimtinas lytinis gyvenimas ir kurie turi vieną ar daugiau jiems gimusių arba įvaikintų vaikų (Berns, 2009). Galima daryti prielaidą, kad šeima susideda iš daugelio dalių, turi nemažai požymių, pagal kuriuos galime nusakyti bei apibrėžti šeimą. Šeima nagrinėjama kaip sistema ir šeima yra ypatinga tuo, kad ją sieja kartos, ji egzistuoja tam tikrą laiką, turi labai stiprių ryšių, nes jos nariai daug laiko praleidžia kartu ir aišku tai, jog šeima daro didelę įtaką savo nariams (cit. pagal Johnson, 2003). Šeimos nariai, gyvendami kartu ir praleidami kartu daug laiko, sudaro vieną institutą. Pagal sistemų teoriją, šeima yra nefomali sistema, kuri yra arčiausiai individo ir kurioje jis veikia kaip posistemės (Pivorienė, 2004). Galima teigti, kad kiekvienas šeimos narys atskirai gali būti vadinamas posisteme, kuri turi įtakos visai sistemai – tai yra šeimai. Visi šeimos nariai – posistemės – sudaro šeimos sistemą, t. y. visumą. Šeimoje reikia išlaikyti pusiausvyrą, kad šeima galėtų normaliai funkcionuoti, todėl būtina derinti ir tenkinti visų šeimos narių poreikius. Tokiu

atveju šeima galėtų būti stiprus institutas, užtikrinantis palankią aplinką vaiko augimui, ugdymui bei auklėjimui.

R. M. Berns (2009) teigia, kad pokyčiai visuomenėje veikia šeimos formą ir funkcijas. Keičiasi visuomenė, nes keičiasi patys visuomenės nariai, o tai turi įtakos visuomeniniams procesams bei pokyčiams. Todėl modernėjančioje ir sparčiai besikeičiančioje visuomenėje keičiasi ir šeimos suvokimas. Kitaip sakant, vyksta šeimos deinstitutionalizacija, kurią, anot A. Maslauskaitės (<http://www.gay.lt/family/maslauskaite.pdf>), sudaro skyrybos, kohabitacija bei nesantuokiniai vaikai. Vis daugiau žmonių susiduria su santuokų atidėjimu ar net iširimu, daugėja ir vaikų, gimstančių ne santuokoje, ne paslaptis ir tai, kad daugėja skyrybų, kurių dažniausia pasekmė yra vieno tėvo, dažniausiai vienišos mamos, šeimos, kuriose auga vaikai. Tokie reiškiniai turi didelę įtaką šeimos modernėjimui ir šeimos sampratos kaitai. Galima sakyti, kad deinstitutionalizacija žymi savotišką šeimos instituto kaitą arba institucinio šeimos ir santuokos matmens silpnėjimą (Maslauskaitė, 2010). Apibendrinama šeimos modelius V. Stankūnienė (2005) nurodo, kad tradicinei šeimai būdingos ankstyvos santuokos, šeima kuriama tuokiantis, o santuokystės lygis yra aukštas, pirmieji vaikai gimdomi jauname amžiuje, maža nesantuokinių vaikų dalis, vyrauja vidutinio dydžio šeimos. Moderniai šeimai būdinga neberegistruoti santuokos, santuokos ir vaikų gimdymo atidėjimas vyresniam amžiui, mažėjantis gimstamumas, didėjantis nesantuokinių vaikų skaičius, šeimų, kurios augina mažai vaikų, vyravimas ir viengungių bei savanoriškai pasirenkančių bevaikystę gausėjimas (Navaitis, 2008). Tai rodo, kad šeimos deinstitutionalizacija vyksta ir šeimos modelis kinta. Kintant šeimos struktūrai, vaiko poreikiai išlieka svarbiausi ir aktualūs, kai sprendžiame šeimos problemas, susijusias su šeimoje augančiais vaikais.

Reikia pasakyti, kad struktūriniai šeimos pasikeitimai turi įtakos šeimos stabilumui. Šeimos stabilumas apibūdinamas kaip šeimos gebėjimas veikti ir išlaikyti struktūrą ir vaidmenis vykstant pokyčiams (cit. pagal Rimkų, 2007). Galima daryti prielaidą, kad daugėjant skyrybų, silpnėja ir šeimos stabilumas, nes skyrybos turi įtakos šeimos struktūriniais pokyčiams, kada atsiranda vieno tėvo šeimos. Šeimos stabilumas svarbus socialinei kontrolei, kurią šeimoje vykdo tėvai (cit. pagal Rimkų, 2007). Galima daryti prielaidą, kad keičiantis šeimos sudėčiai socialinę kontrolę vykdantys tėvai nebetenka galimybės palaikyti kontrolės kartu. Daugėjant skyrybų, partneriai gyvena atskirai ir tokie šeimos struktūros pasikeitimai mažina šeimos stabilumą.

Apibendrinant galima pasakyti, kad šeima suvokiama kaip patvariausias institutas, kuriame yra auginami ir ugdomi vaikai. Besikeičianti šeimos struktūra, turi įtakos šeimos sampratos kaitai. Šeima modernėja, nes partneriai vėliau tuokiasi ir vėliau gimdo vaikus, daugėja nesantuokinių vaikų. Šeima suvokiama, kada ją sudaro du suaugę žmonės ir turi vaikų, o santykių įtvirtinimui nekreipama daug dėmesio.

1.2. Šeimos aplinkos svarba vaikui

Vaikas šeimoje turi jausti meilę, saugumą supratimą bei pastovumą. Vaikui svarbu jo fizinis vystymasis bei poreikių patenkinimas. Mokymas ir auklėjimas išugdo vaiko intelektualinį potencialą, o jo santykis šeimoje suformuoja sveiką jausmingumą ir emocijas (Lukoševičienė, 1994). Šeimoje vystoma ne tik vaiko fizinė savijauta, tačiau ir jo emocinė būseną, jausmai bei auklėjimas. Kaip jau buvo minėta, autoriai K. Grinevičiūtė (2007), K. Miškinis (2003), I. Lukoševičienė (1994), kalbėdami apie šeimą, akcentuoja vaikų auklėjimą, nes šeima yra pirmasis institutas, kur vyksta vaikų ugdymas. Šeimoje vyksta svarbiausi žmogaus gyvenimo įvykiai: gimimas, sutuoktuvės, mirtis, o svarbiausia, užauginamas ir įvedamas į pasaulį žmogus (Lukoševičienė, 1994, p. 7). Vaikas ne tik užauga šeimoje, tačiau šeima jam padeda įsilieti į pasaulį. D. Kiliuvienė ir I. Vaitkienė (2007) teigia, kad šeima – pirmoji socialinė institucija, kurioje vaikui yra perteikiami elgesio modeliai. Vaikai mokosi iš tėvų, o tėvai saugo vaikus, kad jie neperimtų socialiai nepriimtinių normų. Galima daryti prielaidą, kad šeima vaikui padeda išvengti neigiamų elgesio normų bei moko vaikus socialiai priimtinių normų.

Šeimos gyvenimo patirtis nulemia žmogaus santykį su kitu žmogumi ir su jo aplinka (Lukoševičienė, 1994). Galima daryti išvadą, kad šeimoje vykstantis ugdymas turi įtakos vaiko santykiui su kitais žmonėmis bei aplinka. Vaikas, formuodamas savo elgesio savybes šeimoje, išsiugdo ir pagrindinius savo charakterio bruožus, padedančius bendrauti su kitais žmonėmis. Vaiko išgyventi momentai šeimoje nulems jo santykius ir tolimesniame gyvenime (Lukoševičienė, 1994). Taigi visi procesai, vykstantys šeimoje, paliečia visus šeimos narius, tarp jų ir vaikus.

Tėvai yra svarbiausi žmonės vaikų gyvenime, nes abiejų tėvų artumas yra tiesiog būtinas vaiko asmenybės vystymuisi (Laz, 2004). Abiejų tėvų buvimas šeimoje suteikia vaikui globą, meilę, rūpestį ir jausdamasis gerai šeimoje, vaikas gali augti, mokytis bei tobulėti. Vaiko asmenybės vystymasis labai priklauso nuo tėvų, nes jie sudaro reikšmingiausią jo aplinkos dalį. Vaikas geriau vystosi psichiškai ir fiziškai, kai junta tėvų dėmesį ir meilę, nors būtinės sąlygos būtų ir prastesnės, nei tada, kai jis nepatiria tėvų meilės ir šilumos, nors materialiai būtų geriau aprūpintas (Pikūnas, Palujanskienė, 2000). Svarbiausi dalykai šeimoje yra ne materialiniai, o dvasiniai ir meilės potyriai, kad vaikas jaustųsi gerai šeimoje ir vystytųsi. Taip pat negalima pamiršti, kad šeimoje vaikui svarbi abiejų tėvų įtaka jam pačiam, nes, pavyzdžiui, nuo mamos priklauso pagrindiniai vaiko potyriai, pasaulio vaizdas, santykiai su žmonėmis bei socialumo kokybė (Pikūnas, Palujanskienė, 2000). Tėvo vaidmuo šeimoje padeda vaikui tyrinėti aplinką, padeda augti ir prisiderinti prie aplinkos (Pileckaitė – Markovienė, Nasvytienė, Bumbulytė, 2004). Kai šeimoje yra abu tėvai, vaikas turi galimybę vystytis visapusiškai, būti auklėjamas abiejų savo tėvų. Vaikui augant bei tobulėjant, išgyvenimų įvairovė vis plečiasi, o drauge stiprėja ir motinos bei tėvo ryšys (Winnicott, 2000). Galima daryti prielaidą, kad bendraudami šeimos nariai praturtina vieni kitus dvasine prasme. Vaikas iš savo tėvų ne tik perima

vertybes, elgesio nuostatas, tačiau taip pat turi įtakos savo tėvams, kada tėvai gali realizuoti galimybę ugdyti asmenį. Dar kartą įrodome jau minėtą teiginį, kad šeima yra kaip sistema, kurios kiekvienas narys turi įtakos vienas kitam.

Tėvų užduotis yra išmokyti vaiką gyventi tarp kitų žmonių. Tam visada nebus pakankamai žinių ir išvalgumo, tačiau pats faktas, kad vaikas turi tėvą ir motiną, svarbus vaiko adaptacijai. (Litvinienė, 2002). Matome, kad tėvai dalyvauja vaiko socializacijos procese ir yra atsakingi už vaiko išmokimą bendrauti su kitais žmonėmis.

Bendravimas ir pasikeitimas nuomonėmis apie tai, kas vyksta mūsų gyvenime, yra svarbus šeimos gyvenimo procesas. Tai ir yra tos šeimos židinio esmė. Tik išsikalbant ir išklausant kitus šeimos narius, galima išvengti konfliktų, nesutarimų ir nesantaikos ir dalintis pasiekimais ir džiaugsmais (Lukoševičienė, 1994). Taigi vaiko bendravimo galimybės bei sugebėjimai priklauso nuo šeimoje vykstančių procesų. Vaiko bendravimo įgūdžiai vystomi šeimoje.

Nuolatinis šeimos narių bendravimas pozityviai veikia vaiko brendimą ir sąlygoja vaiko individualų ir socialinį išsivystymą. Konfliktinėse šeimose vaiko vystymąsi veikia neigiamai – jie tampa nepastovūs, nepasitikintys savimi bei sutrikę. Realūs išgyvenimai bei pavyzdžiai turi įtakos vaiko vystymuisi, nes vaikas viską mato, girdi, jaučia ir visa tai įsisavina. (Lukoševičienė, 1994). Galima daryti prielaidą, kad, kaip vaikas elgsis visuomenėje, priklauso nuo jo šeimoje įgytos patirties ir šeimos.

Visus mus augino tėvai, patėviai, globėjai ar seneliai ir visi galėjome patirti savo kailiu bent vieną auklėjimo būdą. Žinoma ir tai, kad tėvai auklėja labai skirtingai: vieni griežčiau, kiti laisviau. Kiekvienas iš mūsų auklėjimo modelių, nuostatas net ir bausmes taikome arba taikysime ateityje pagal tai, ką matėme savo šeimos ribose (Peters, 1999). Galima daryti prielaidą, kad vaikas, susiformavęs šeimoje požiūrį į auklėjimą, jo modelius naudos savo tolimesniame gyvenime.

Šeima vaidina didelį vaidmenį visuose visuomeniniuose santykiuose ir socialiniuose procesuose, pavyzdžiui, vaikų socializacijoje (Matulionis, 2003). Socializacijos funkcija yra visuotinai pripažįstama. Šeimoje atsispindi visuomenės gyvenimas, nes tėvai yra visuomenės gyvenimo dalyviai ir nariai. Vaikai, bendraudami su tėvais, broliais bei seserimis, pamažu pažįsta visuomenę, mokosi atlikti visuomenės nario vaidmenis. Šio asmens tapimo visuomenine asmenybe procesas kokioje kitoje aplinkoje negali vykti taip sklandžiai kaip šeimoje. Būtent šeimoje vaiko socializacijos procesą lemia vaiką labiausiai mylintys žmonės (Rupšienė, 2001). Vadinasi vaiko socializacija pirmiausia prasideda jo šeimoje ir už ją atsakingi yra vaiko tėvai. Reikia paminėti, kad socializacijai svarbu ir saugi vaiko aplinka. Saugi aplinka gali padėti užtikrinti palankios socializacijos galimybes vaikystėje bei vėlesniais vaiko amžiaus tarpsniais (cit. pagal Butvilą, Razgūniene, 2008). Galima daryti prielaidą, kad vaikas, jausdamasis saugus šeimoje, dažniau patiria teigiamas emocijas ir vaiko socializacijos procesas skatina teigiamus vaiko elgesio modelius.

Socializacija apibūdinama kaip procesas, kuris vyksta visą gyvenimą. Socializacijos metu individai įgyja žinių, įgūdžių ir išugdomi charakterio bruožai, leidžiantys jiems tapti visaverčiais grupės ir visuomenės nariais (Berns, 2009). Vadinasi socializacija yra sudėtingas procesas, kada individas įtvirtina pagrindines socialines normas. Socializacijos procesas (Kvieskienė, 2005) yra apibūdinamas kaip pokalbiai kasdienėse situacijose, bendravimas, siekimas suvokti socialines bei kultūrinės vertybes. Nuo to, kaip vaikas jaučiasi savo šeimoje, priklauso ir jo socializacijos branda.

Šeimoje tėvai yra atsakingi už vaiko auklėjimą. Auklėjimo terminu nusakoma ugdymo sritis, kuria siekiama formuoti asmenybės dvasinį pasaulį. Dvasiškumas yra labai svarbus dalykas, apie kurį turi būti mąstoma auklėjant vaikus. Dvasiškumas gali suteikti galimybę auklėtiniams nenuklysti iš doros kelio, teisingai susidėlioti vertybių prioritetus bei pozityvų auklėjimo būdą perduoti tolimesnėms ateinančioms kartoms (Bitinas, 1995). Kaip jau ir buvo minėta, auklėjimo procesą turi vykdyti ir jį nuolat stebėti ir organizuoti tėvai, nes jie sudaro reikšmingiausią vaiko aplinkos dalį (Vosyliūtė, 1998). Jaunosios kartos auklėjimas ir socializavimas yra priskiriamas šeimos atliekamoms funkcijoms. Šeima užima svarbiausią vietą ugdant ir socializuojant asmenybę, nes šeima veikia vaiką ir kiekvieną narį tiesiogiai visose savo gyvenimo srityse. Vaiko socializavimas šeimoje - tai ne vien jo emocijų plėtojimas, tobulinimas ar valdymas, bet ir pagalba geriau suvokti pasaulį ir save bei gilinti patirtį (cit. pagal Butvilą, 2004). Galima teigti, kad šeimoje vykstantys procesai ir tėvų patirtis veikia vaiko socializaciją.

Šeima užima svarbiausią vietą ugdant vaikus, nes ji turi didelę įtaką vaikui, kuris kiekvieną dieną auga joje, mato tėvus, klauso jų, mėgdžioja juos, pasikliaudamas tėvais kaip savo didžiausiais autoritetais. Abiejų tėvų dalyvavimas vaikų auklėjime leidžia vaikui pasikliauti abiem tėvais ir rodo, kad vaikas abu tėvus mato kaip lygiaverčius. Kaip moteris papildo vyrą, taip tėvas auklėjant vaikus papildo motiną. (Philippe, 2004). Galima teigti, kad šeima vaikui suteikia pirmines žinias ir įgūdžius. Abiejų tėvų bendravimas, santykiai tarpusavyje ir su vaiku leidžia vaikui kaupti patirtį apie socialinius santykius su šeimos nariais bei aplinkiniais.

Apibendrinant galima pasakyti, kad šeima yra pirmoji ir svarbiausia institucija, kurioje vaikui perduodamos socialinės normos, vertybės bei elgesio modeliai. Šeimoje vystoma ne tik vaiko fizinė, tačiau ir emocinė bei dvasinė būseną, jausmai. Svarbus vaidmuo tenka šeimai, nes vaiko socializacija ir ugdymas pirmiausia vyksta jo šeimoje. Tėvų užduotis yra išmokyti vaiką pažinti visuomenę ir išmokti joje dalyvauti.

2. VAIKO AUKLĖJIMO YPATUMAI ŠEIMOJE

2.1. Vaikų auklėjimo ypatumai vieno tėvo šeimoje

Kalbant apie vieno tėvo šeimą, būtų galima pateikti M. Jankauskaitės (<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=11464305>, 2006) pristatyto tyrimo duomenis, kurie rodo, kad vienišą tėvą ar vienišą vaikus auginančią motiną šeimą vadintų 54 proc. moterų ir 51 proc. vyrų. Tai rodo, kad vos daugiau nei pusė žmonių vieno ar vienišo tėvo šeimą yra linkę vadinti šeima. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tą žmonių dalį, kurie nelinkę vieno tėvo šeimos priskirti šeimos apibūdinimui. Galima daryti prielaidą, kad sprendimas vieno tėvo šeimą priskirti šeimos apibrėžimui, kada vienas tėvas ar mama augina vaikus, nėra labai stiprus.

J. Trostas (cit. pagal Juozeliūnienę, 2003) pabrėžia, kad kai kurie autoriai, vartodami sąvoką „vieno tėvo“ šeima, nepasako, ką turi omenyje. Paprastai tokia šeima yra tapatinama su vienišo tėvo ar motinos šeima ir tokie terminai vartojami kaip sinonimai. Toks tapatinimas parodo, kad vienos poros nario – tėvo ar motinos – nebuvimas laikomas esminiu šeimos požymiu (Juozeliūnienė, 2003). Vadinasi, vieno tėvo šeima gali būti apibūdinama tada, kai šeimoje nebėra vieno iš tėvų. Analizuojant vieno tėvo šeimą, galima galvoti, kokios priežastys daro įtaką, kad šeimoje nelieka vieno iš tėvų. Remiantis J. Jenkins (1997), vieno tėvo šeima yra apibūdinama kaip vieno gimdytojo šeima, tačiau toks apibūdinimas iš esmės reiškia, kad šeimoje yra tik vienas iš tėvų.

Priežastis, lemiančias atsirasti vieno tėvo šeimai galima būtų išskirti tokias: ji arba jis yra išsituokęs arba išsiskyęs – daugelio vieno iš tėvų šeimą sudarančių asmenų priklauso kaip tik šitai grupei, taip pat gali būti, kad vienas iš sutuoktinių yra miręs, kita priežastis - ji arba jis yra partnerio pamestas, gali būti ir taip, kad ji sąmoningai apsisprendė, taip pasirinko, nes kai kurios motinos nenori arba negali ištekėti už savo vaiko tėvo (Jenkins, 1997). A. Maslauskaitė (2005) nepilnas šeimas mini kaip vieną iš skyrybų pasekmių. Tokias šeimas po skyrybų dažniausiai sudaro su vienu iš tėvų, dažniausiai motina, likę gyventi vaikai. Tėvų skyrybos ar išsiskyrimas vaikui visada būna smarkaus nerimo šaltinis, nes griūva šeimyninė aplinka, tėvų elgsena sunkiau numanoma, jis baiminasi vykstančių pokyčių (Reid, 2009). Tačiau vieno tėvo šeimas taip pat galima vadinti nepilnas šeimas, jeigu lyginsime jas su šeima, kurioje yra abu tėvai ir vaikai. Autoriai (Reid, 2009, Maslauskaitė, 2005, Jenkins, 1997), kalbėdami apie vieno tėvo šeimas, kaip skiriamąjį tokio tipo šeimų požymį, mini vieno tėvo buvimą šeimoje.

Kai kurie autoriai vieno tėvo šeimas taip pat žymi kaip nepilnas, tačiau galinčias tapti pilnomis tada, kai pakartotinai susituokia (cit. pagal Juozeliūnienę, 2003). Tokiu atveju vieno tėvo šeima gali atitikti tokią šeimos struktūrą, kuri pažymi šeimos pilnatvę. Vieno tėvo šeimoje atsiradus antram partneriui šeima tampa pilna šeima, kurioje abu partneriai atlieka galimus tėvų vaidmenis vaikams.

Vieno tėvo šeima nebūtinai gali būti paliesta netekties ar skyrybų, tačiau tokio tipo šeima taip pat gali atsirasti tada, kai suaugęs žmogus įsivaikina vaiką ar jis gimsta po dirbtinio apvaisinimo. (Berns, 2009). Remiantis išvardintais skirtingų autorių (Reid, 2009, Berns, 2009, Maslauskaitė, 2005 ir kt.) apibrėžimais apie vieno tėvo šeimą matome, kad vieni, kalbėdami apie tokias šeimas, labiau pabrėžia mirties priežastį tokiai šeimai atsirasti, kiti – vieno tėvo šeima gali atsirasti, kai žmogus yra paliekamas vienas su vaikais savo sutuoktinio. Vieno tėvo šeima taip pat gali susikurti, kai vienas asmuo įsivaikina vaiką.

Vieno tėvo šeimoje yra susiduriama ne tik su ta problema, kad vaikas auga su vienu iš tėvų, tačiau tokios šeimos dažniausiai būna skurdžios. Pavyzdžiui, jeigu šeimoje lieka viena mama, tai ant jos pečių lieka ne tik vaiko auginimas, priežiūra bei visi namų ruošos darbai, tačiau ji taip pat turi galvoti ir apie materialiąją pusę – turi dirbti mokamą darbą (Berns, 2009, Jančaitytė, 2006). Dirbti turi todėl, kad dažniausiai, likusi viena su vaiku ar keliais vaikais, būna priklausoma nuo kitų globėjų (Berns, 2009, 102). Taigi vienišos motinos tokioje situacijoje patiria ir ekonominę, ir emocinę, ir fizinę įtampą. Tokie sunkumai paliečia ir vaikus, kurie gyvena kartu su mama. Kai kurie užsienio autoriai (Morawska, Winter, Sanders, 2008) teigia, kad vaikų auklėjimo žinios glaudžiai siejasi su tėvų aukštesne socialine – ekonomine padėtimi, pajamomis bei išsilavinimo lygiu. Galima būtų pasakyti, kad su tokiais dalykais susiduria ir vienišos mamos ar vieniši tėvai, nes jie vieni turi rūpintis ir šeimos padėtimi, ir pajamomis.

Dar viena problema, būdinga vienišo tėvo ar vienišos mamos šeimoms, yra ta, kad buvęs sutuoktinis dažnai tampa ir buvusiu tėvu ar buvusiu mama (Peters, 1999). Galima daryti prielaidą, kad tokiu atveju vaiku lieka rūpintis vienas tėvas ar viena mama, su kuriuo lieka vaikas.

Analizuojant vieno tėvo šeimas, reikia nepamiršti tėvo ar mamos, kuris su šeima nebegyvena. Tėvo, kuris po skyrybų nebegyvena kartu, dalyvavimas turi įtakos vaikų auklėjimui, nes vaiko lankymasis vieno ir kito tėvo šeimose daro įtaką vaikui (Leliūgienė, 2003). Skirtingi papročiai, žmonės bei žmonių bendravimas vaikui sukelia sunkumų. Galima daryti prielaidą, kad mamos auklėjimo būdai, nesutampantys, su kartu nebegyvenančio tėvo auklėjimo metodais, sukelia vaikui sunkumų suprasti, pagal kurį modelį jis turėtų elgtis. Reikia atkreipti dėmesį, kad „kartu negyvenantys tėvai, kurie neauklėja ir neremia vaikų materialiai, palaipsniui praranda ryšį su vaikais“ (cit. pagal Leliūgienę, 2003, p. 318). Vadinasi reikia vaikus skatinti bendrauti su kartu nebegyvenančiu tėvu, kad ryšys tarp vaiko ir tėvo nenutrūktų. Tačiau pasitaiko ir tokių atvejų, kada tėvai patys nenori bendrauti su atskirai gyvenančiais vaikais. Kartais ir pačios moterys linkusios atsisakyti finansinės paramos iš buvusių vyrų, kad nereikėtų susitikinėti su joms nemaloniu žmogumi, pavyzdžiui, su buvusiu vyru (cit. pagal Leliūgienę). Galima daryti prielaidą, kad įvykus skyryboms ir pasikeitus šeimos sudėčiai, tėvams sunkiau bendrai auklėti vaikus, nors tėvų valdžia po skyrybų išlieka tokia pati vaikų atžvilgiu. Vieno tėvo šeimoje vaikų auklėjimu dažniausiai rūpinasi tėvas, su kuriuo lieka gyventi vaikas.

Kalbant apie vieno tėvo šeimą, būtų galima į ją pažvelgti ir iš vaiko pozicijos. Atskaitos tašku pasirinkus vaiko požiūrį, derėtų kalbėti apie vieno iš tėvų šeimas – vaiko ir biologinės motinos bei vaiko ir biologinio tėvo, netgi nepaisant to, ar biologiniai tėvai turi naujus partnerius (Juozeliūnienė, 2003). Įvykus skyryboms ir vaikams likus su vienu iš tėvų, bendravimas ir ryšys su kartu negyvenančiu biologiniu tėvu ar motina neturėtų nutrūkti, nes vaikai turi teisę turėti ir bendrauti su abiem tėvais. Analizuojant tokius atvejus ir žiūrint iš vaiko pusės, nors jo tėvas ar motina susiranda naują partnerį, tas partneris vaikui lieka svetimas žmogus ir jo požiūriu tokia šeima yra vieno tėvo šeima, nes biologiniai tėvai nebegyvena kartu. Taigi net ir susikūrus naujai pakartotinai partnerystei negalima teigti, kad tokia šeima automatiškai virsta abiejų tėvų šeima. Tiek vaiko, tiek išsiskyrusio tėvo ar motinos požiūriu vaiko ir biologinio tėvo ar motinos santykiai išlieka (Juozeliūnienė, 2003). Santykių išlaikymas gali priklausyti ir nuo pačių tėvų bei vaikų, jei jie nori bendrauti su kartu nebegyvenančiu tėvu ar motina. Tačiau teisiškai, vaikai, kurių tėvai nors ir nebegyvena kartu, turi teisę bendrauti su abiem savo biologiniais tėvais ir tėvai jais turi rūpintis. Tai yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse (Žin., 2000), Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (Žin., 1996), Jungtinių tautų Vaiko teisių konvencijoje (Žin., 1995) ir tėvai turi užtikrinti bei garantuoti vaikui tokią teisę.

Vieno tėvo šeima neigiamos įtakos bei išgyvenimų, turi ne tik vaikams, tačiau ir suaugusiesiems. Suaugusiesiems sunku apsiprasti su mintimi, kad jis arba ji tapo vienišu tėvu ir reikia laiko, kad su ta mintim žmogus susigyventų (Jenkins, 1997). Visus šiuos sunkumus dažniausiai lydi dar ir skyrybų ar netekties trauma, kuri dar labiau slegia suaugusiuosius bei jų vaikus (Jenkins, 1997). Tėvų skyrybos ar išsiskyrimas vaikui visada būna smarkaus nerimo šaltinis, nes griūva šeimyninė aplinka, kurioje iki tol jis augo ir prie kurios priprato. Nebelieka buvusių gairių, tėvų elgsena sunkiau numanoma, vaikas baiminasi vykstančių pokyčių (Reid, 2009). Vaikui įveikti sunkumus reikia didžiulių pastangų, tačiau vaikai neretai atsidūsta lengviau dėl to, jog jie jau nemažai prisikentėjo nuo tėvų ginčų ir vaidų bei konfliktų yrant tėvų santuokai (Jenkins, 1997).

Šeimoje tėvo funkcija yra reguliuojanti. Kai jo nėra, šeima netenka pusiausvyros. Tai sukelia egzistencijos baimę, kuri neretai vaiką lydi visą gyvenimą ir užaugus gali pasireikšti depresijomis (Litvinienė, 2002). Kiekvienas vaikas išgyvena, kai šeimoje nebelieka vieno iš tėvų, nes, seniau jautęsis saugus ir globojamas abiejų tėvų, dabar suvokia, kad vieno globėjo nebelieka. Tėvo netektis vaikui gali reikšti nesaugumo jausmą, kuris gali lydėti įvairiose gyvenimo situacijose ir persikelti į tolimesnį vaiko gyvenimą, baimes ar nesėkmes. Reikia nepamiršti ir tai, kad vaikai, išgyvenę skyrybas ir gyvenantys vieno tėvo šeimoje, ilgai puoselėja viltį, kad kada nors tėvai vėl gyvens kartu (Peters, 1999). Galima daryti prielaidą, kad tai sunkina situaciją ir vaikui reikia laiko, kad jis galėtų pripažinti sau, kad jo tėvai niekada nebebus ir nebegyvens kartu. Visi autoriai (Reid 2009, Morawska, Winter, Sanders, 2008, Juozeliūnienė 2003 ir kt.), aptardami vieno tėvo šeimas, neabejotinai parodo

pakankamai nemažai streso patiriančius vaikus ir patiriamas stresas sukelia baimę, nesaugumo jausmą ir tėvų skyrybos sukelia nerimo šaltinį ne tik tėvams, bet ir vaikams. Kitokią nuomonę išsako autorė Jenkins (1997) teigianti, kad kai kuriais atvejais tėvų skyrybos palengvina vaikų gyvenimą ir jie atsipučia, nes yrant šeimai, vaikai labai daug prisikentėjo ir patyrė daug streso. Galima daryti prielaidą, kad kai kuriais vaikai gali išvengti nuolaitinės įtampos, kai įvyksta tėvų skyrybos

Apibendrinant galima pasakyti, kad pagrindinis kriterijus vieno tėvo šeimai apibūdinti yra vieno tėvo buvimas šeimoje bei su juo augantis vaikas. Struktūriniai šeimos pasikeitimai apsunkina vaikų auklėjimo klausimų derinimą. Neretai buvęs sutuoktinis tampa buvusiu tėčiu ar buvusiu mama. Vaikai, likę su vienu iš tėvų, jaučiasi sutrikę, nes keičiasi šeimos aplinka, kurioje vaikas augo ir jautėsi saugus.

2.2. Vaikų auklėjimo ypatumai tėvams gyvenant nesusituokus

Lietuvos Respublikoje per pastaruosius keletą dešimtmečių tradicinė šeima pradėjo kisti. Nors Lietuvoje vyrauja šeimos, pagrįstos registruota santuoka, modelis, tačiau, vykstant spartiems socialiniams ir ekonominiams pokyčiams, jaunesnio amžiaus moterys ir vyrai pradėjo kurti faktinius santuokinius santykius (sugyventiniai), t. y. kurti šeimas neįregistravę santuokos (Kudinavičiūtė – Michailovienė, 2008). Gyvenimas kartu nesusituokus, arba kohabitacija, Lietuvoje pradėjo plisti nuo paskutiniojo XX a. dešimtmečio (Maslauskaitė, 2005). Yra duomenų, kad Lietuvoje iki praėjusio dešimtmečio vyravo nepalankus požiūris į žmones, palaikančius neregistruotus ryšius, dar vadinamus kohabitacija. Tačiau pastaraisiais metais tokie santykiai vertinami tolerantiškiau (Blebienė, 2008).

Lietuvos sociologų tyrimo „Tėvai ir vaikai, vyrai ir moterys šeimoje ir visuomenėje“, kuriame dalyvavo ir Lietuva, duomenimis per 20 metų iš esmės pasikeitė šeimos kūrimo modelis. 80 proc. porų gyvenimą kartu pradeda ne santuokoje. Tiesa, tiek pat procentų jaunų žmonių ketina susituokti ir daugiau nei pusė iš jų vestuves atšoka jau per pirmuosius bendro gyvenimo metus (Maslauskaitė, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/80-proc-poru-gyvenima-kartu-pradeda-ne-santuokoje.d?id=32440921>, 2010). Seniau neregistruota santuoka buvo vertinama pakankamai kritiškai ir neigiamai, tačiau, bėgant laikui, žmonių požiūris į tokį šeimos kūrimo būdą tampa vis palankesnis ir daugėja žmonių, besirenkančių tokią partnerystės formą (Blebienė, 2006). Kadangi vis daugiau žmonių renkasi partnerystę, būtų galima teigti, kad keičiasi žmonių požiūris į pačią šeimą bei jos kūrimo modelį. Reikėtų paminėti ir tai, kad požiūris į neregistruotą sugyvenimą liberalėja labiau jaunesnės kartos (Blebienė, 2006). Galima daryti prielaidą, kad jaunesniosios kartos liberalėjantį požiūrį lemia jų noras patirti naujų potyrių bei neskubėti įsipareigoti vienas kitam.

Kol kas daugumai žmonių Lietuvoje šeimos kūrimas santuokos pagrindu lieka vis dar prioritetine vietoje. Santuokos atidėjimas vėlesniam laikui turi įtakos ir tam, kad vėlesniame amžiuje yra gimdomi

vaikai (Maslauskaitė, 2005). Pastebima ir tai, kad tokios sugyventinių šeimos išyra dažniau nei šeimos, pasirinkusios vedybas (Kudinavičiūtė, 2001b). Kohabitacija atsiranda vykstant ekonominiams ir socialiniams pokyčiams bei santuokos yra atidedamos vėlesniam laikui (Kudinavičiūtė, 2001b). Tokie pokyčiai lemia, kad šeimos kūrimas santuokos pagrindu nebėra prioritetų viršūnėje. Socialinių tyrimų instituto Demografinių tyrimo centro sociologė A. Maslauskaitė (2010), pristatydamą vieną tyrimą teigė, kad tenka kalbėti apie naują realybę – apie šeimos formavimo kaitą, kas moksliskai vadinama kohabitacija (partneryste), o liaudiškai – sugyvenimu. Tai labai svarbus šeimos formavimo požymis, nes jis susijęs su įvairiausiomis pasekmėmis: santuokų atidėjimu bei jų skaičiaus mažėjimu, gimstamumo pokyčiais, galiausiai tai iššūkis visuomenei, nes tenka iš naujo apibrėžti nesusituokusių tėvų pareigas, permąstyti, kas yra šeima, kokie partnerių tarpusavio santykiai, kaip vyksta pagyvenusių tėvų globa (Maslauskaitė, 2010 <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/80-proc-poru-gyvenima-kartu-pradedana-ne-santuokoje.d?id=32440921>). Galima daryti prielaidą, kad žmonių sąmonėje keičiasi santuokos, kaip šeimos pagrindo, supratimas ir santuokos įregistravimui nebeteikiama tiek dėmesio.

Šiandieninėje visuomenėje apibūdinti dviejų žmonių santykius labiau tinka žodis partnerystė negu žodis santuoka. Taip atsitinka, todėl, kad keičiasi vertybės bei jų prioritetai. Dabar siekiama individualumo, norima, kad partneris nevaržytų laisvės, suprastų, laikytųsi žodžio. Pamiřtama tai, jog seniau buvo labai svarbus dviejų lyčių ryšys (Gliokler, 2003). Šeimos institutas modernėja ir šeimą kuriantys partneriai labiau linkę galvoti apie save neįsipareigojant kitam partneriui.

I. Kudinavičiūtė (2001a) teigia, kad vietoj santuokos įregistravimo žmonės savo santykių niekur neregistruoja. Bėgant laikui, vis daugiau žmonių priima tokią partnerystės formą kaip priimtina dalyką bei normą. Tokia požiūrio kaita gali turėti ne vieną priežastį ir būti vertinama ir priimama skirtingai. Pavyzdžiui, užsienio šalių požiūris į sugyvenimą kartu skiriasi: vienose toks gyvenimo būdas toleruojamas, kitose pamažu liberalėja – neregistruota santuoka tampa parankia alternatyva registruotai. Dar kitose, tokiose kaip Rusija ar Latvija, teisinio statuso neįgyja, nors pastebima šeimos transformacija.

Pastaroji partnerystės forma, kaip rodo tyrimai, dėl savo nestabilumo yra ypač nepalanki vaikams (Maslauskaitė, 2005). Galima teigti, kad kohabitacija galėtų būti suprantama buitinėje kalboje sutinkamu apibūdinimu – gyvenimas su sugyventiniu ar sugyventine. Žmonės, gyvenantys tokio tipo partnerystėje neįteisina savo santykių, o tiesiog gyvena kartu, augina vaikus. Maslauskaitė (2005) teigia, kad vaikai gali augti ypač nestabilioje aplinkoje todėl, kad sugyventiniai, neturintys ketinimų susituokti, paprastai išardo savo ryšį po kelerių metų.

2001 m. Lietuvos gyventojų surašymo duomenys rodo, jog kohabitacija labiausiai plinta ne modernėjimo „židiniuose“ – miestuose, bet socialinių pokyčių į nepalankiausią socialinę ekonominę padėtį nublokštose vietose – kaimuose ir tuose rajonuose, kurie tapo atskirties „židiniais“ (Maslauskaitė, 2005). Galima daryti prielaidą, kad mažėjant santuokų daugėja sugyventinių porų.

Pastarųjų dažniau pasitaiko kaime, kur jos pakeičia santuokas, o mieste kohabitacija labiau paplitusi tarp jaunimo ir dažniau kaip įžanga į santuoką. A. Maslauskaitė (2005) teigia, jog tikėtina, kad gimimas ir augimas sugyventinių poroje labiausiai žeidžia kaimo vaikus, kurie dėl kaimo kohabitacijų ypatumų dalį ar visą savo vaikystę praleidžia nestabilioje aplinkoje. Kohabitacija turi įtakos ne tik vaikų aplinkai, tačiau ir vaikų, kurie gimsta arba auga sugyventinių poroje, emocinei, psichinei bei socialinei gerovei (Maslauskaitė, 2005). Galima daryti prielaidą, kad sugyventiniai neteikia ypatingo dėmesio vaikų savijautai bei emocinei būsenai šeimoje.

Vaikas, kurdamas santykius su bendraamžiais, panaudoja šeimoje įgytą patirtį (cit. pagal Vaičiulienę, 2007). Galima daryti prielaidą, kad, jeigu tėvai ar sugyventiniai mažai dėmesio skiria vaikams, jų auklėjimui, vaikai neįgyja patirties, kaip palaikyti santykius su kitais žmonėmis. Todėl vaikai turi nemažai problemų, kai jų tėvai auklėjimo procese nenori prisiimti atsakomybės (cit. pagal Vaičiulienę, 2007). Galima daryti prielaidą, kad siekiant tėvų atsakomybės ir pozityvaus vaikų auklėjimo sugyventinių porose, partneriams reikėtų atsižvelgti į Weissman ir Cohen išskirtas 4 pagrindines tvirto auklėjimo savybes (cit. pagal Morrill ir kt, 2010, p. 60): 1) abiejų tėvų investicija į vaiką, 2) vertinamas vienas kito ryšys su vaiku, 3) pagarba vienas kito sprendimams, susijusiems su vaiko auklėjimu ir 4) noras suprasti informaciją, susijusią su vaiku bei ją analizuoti. Vadinasi, siekiant sėkmingo auklėjimo proceso, reikia abiem tėvams įsitraukti į vaikų auklėjimą. Tėvai turi gerbti vienas kitą bei domėtis viskuo, kas susiję su vaiku. Taigi vaikų auklėjimą lemia tėvų elgesys, kasdienė gyvenimo veikla. Vaikas perima tai, ką jis mato ir girdi savo šeimos aplinkoje (Kiliuvienė D., Vaitkienė I., 2007).

Apibendrinant galima pasakyti, kad kohabitacija labiau pasireiškia kaimo vietovėse, o mieste kohabitaciją labiau renkasi jauni žmonės kaip įžangą į santuoką. Kadangi partneriai, gyvena neįteisingų santykių, dažnai savo ryšį nutraukia po kelerių gyvenimo metų, todėl vaikams augti tokioje šeimoje kyla sunkumų – partneriai mažai dėmesio skiria vaikams, jų auklėjimui, vaikų socializacija ir ugdymas tampa sudėtinga. Vaikai, nematydami pavyzdžio iš tėvų, kaip reikia elgtis su aplinkiniais, neturi galimybės įgauti patirties bendraujant ir palaikant santykius kaip visuomenės nariai.

2.3. Vaikų auklėjimo ypatumai pakartotinos partnerystės šeimoje

2.3.1. Pakartotinos partnerystės šeimos ypatumai

Kaip jau buvo minėta, pastaruosiu metu išties nemažai žmonių kuria antrą ar trečią santuokas, gyvena pakartotinoje partnerystėje ir dažniausiai tai lemia ne ankstesnio sutuoktinio mirtis, kuri anksčiau buvo pakartotinos partnerystės priežastis, o skyrybos (Jonaitis, Meilius, 2007). Tokiose šeimose vaikai gyvena su patėviais ir gali turėti dvi motinas ar du tėvus bei būti susaistyti sudėtingais

giminystės ryšiais, kurie atsiranda tėvams pakartotinai susituokus (Jonaitis, Meilius, 2007). Vaikui, likus su vienu iš tėvų, kuris sukūrė naują santuoką ir šeimoje atsirado naujas tėtis ar mama natūraliai gali kilti pasipriešinimas, stresas ar kitokie neigiami jausmai. Juk iširusi šeima - didelė skriauda ne tik sutuoktiniams, visuomenei, bet ir vaikams (Miškinis, 2000).

Pakartotinos partnerystės šeima gali būti apibūdinama taip: kada bent vienas iš sutuoktinių jau buvo susituokęs ir išsiskyrė ir iš ankstesnės santuokos liko bent vienas vaikas, kuris nuo santuokos pradžios nuolat arba tam tikru metu gyvena su šia pora (Kontautienė, 2010). L. Rupšienė (2001), kalbėdama apie šeimos formas, taip pat išskiria patėvio ar pamotės šeimą. Patėvio ar pamotės šeima suprantama taip, kad vaiką su patėviu ar pamote nesieja kraujo ryšiai, tačiau vaiko mama ar tėtis įregistravo pakartotiną santuoką su nauju partneriu. Kanados psichiatrijos profesorius Ivas Lemontanja (Yves Lamontagne) (cit. pagal Kontautienę, 2010), tyrinėjantis tokias šeimas, akcentuoja, jog šios šeimos labai skiriasi nuo tradicinių šeimų ir vadina jas „šeimas su patėviu ar pamote“. I. Lemontanja tyrinėjimuose ir M. Jonaičio bei K. Meiliaus darbuose galima rasti panašumų, kad pakartotinos partnerystės šeimoje egzistuoja sudėtingi giminystės ryšiai (cit. pagal Kontautienę, 2010, Jonaitis, Meilius, 2007). I. Lemontanja teigia, kad pakartotinos partnerystės šeimoje yra didesnis žmonių skaičius: įprastoje šeimoje iš tėvo, motinos, jų abiejų tėvų bei dviejų vaikų galimų sudaryti porų yra 28, o galimų sąveikų – net 247. Šeimose su patėviu ar pamote galimų porų – 253, o sąveikų – net apie 8 milijonus (cit. pagal Kontautienę, 2010). Kad gautume tokius skaičius, pakanka motinai ištekėti už našlio su trimis vaikais, o tėvui vesti našlę su vienu vaiku (Kontautienė, 2010). Galima daryti prielaidą, kad pakartotinos partnerystės šeima yra sudėtinga santykių bei ryšių atžvilgiu.

V. Satir (2000) pakartotinos partnerystės šeimas įvardija kaip maišytas šeimas, kurios gali būti trijų formų: 1) moteris su vaiku, ištekėjusi už vyro be vaikų, 2) moteris be vaikų, tapusi mama naujo vyro vaikams bei 3) abu partneriai turi vaikų iš buvusių santuokų. Visose trijose formose taip pat atsiskleidžia santykių gausa bei sudėtingumas, nes pavyzdžiui pirmu atveju, šeima susideda iš žmonos, jos vaikų, jos naujo vyro ir jos buvusio vyro. Antruoju atveju tas pats liečia ir vyrus, kai šeimoje yra vyras ir jo vaikai, jo pirmoji žmona ir jo antroji žmona. Trečiasis atvejis parodo, kad šeimoje yra žmona, jos vaikai, vyras, jo vaikai, jo pirmoji žmona ir naujos partnerės buvęs pirmas vyras. Autorė taip pat atskleidžia, kad pakartotina partnerystė yra pakankamai paini santykių prasme, kuri pasižymi papildomais ryšiais bei vaidmenimis. Pakartotina partnerystė viena nuo kitos gali skirtis priklausomai nuo to, ar tokioje šeimoje abu, ar vienas iš dviejų partnerių turi vaikų. Bet kokiu atveju, kai antrą ar trečią kartą yra kuriama partnerystė, nesvarbu, kuris iš partnerių turi vaikų, ar net abu turi. Reikia pabrėžti, kad visi suaugusieji, kurie bendrauja su vaiku, privalo susitarti dėl bendrų reikalavimų vaikui, kad būtų išvengta nesusikalbėjimo ir vaiko traumavimo (Satir, 2000). Galima teigti, kad vaikas turi bendrauti su visais suaugusiais, kad kiekvienas žinotų apie vaiko gyvenimą ir vienas apie kitą.

Pakartotinos partnerystės atveju išskyla nelengva užduotis suaugusiems išmokti taikyti ir kelti bendrus reikalavimus vaikams, kuriuos augina, ugdo ir bendrauja su jais.

Pakartotinos santuokos šeima paprastai vadinama abiejų tėvų šeima, nors naująją porą sudaro vienas iš tėvų ir patėvis arba pamotė, o vaikas (-ai) turi biologinį tėvą arba motiną (Juozeliūnienė, 2003). Remiantis J. Trostu (cit. pagal Juozeliūnienę, 2003), pakartotinė santuoka reglamentuoja vaiko ir naujojo asmens - pamotės, patėvio tarpusavio santykius, tačiau jo ryšiai su biologiniu tėvu ar motina išlieka. Galima teigti, kad tokiu atveju vaikas turi dvi šeimas: viena yra ta, kurioje jis pats gyvena su vienu iš tėvų ir naujai atsiradusiu patėviu ar pamote, o kita šeima – kartu negyvenančio biologinio tėvo ar mamos šeima, su kuria vaikas palaiko ryšius, tačiau būna atvejų, jog tie santykiai nutrūksta.

Kalbant apie pakartotinos partnerystės šeimas reikėtų atkreipti dėmesį ne tik į šeimos pasikeitimus, naujai atsirandančius patėvius, tačiau reikėtų pažymėti ir tai, kad buvę sutuoktiniai gyvena su naujais partneriais, kurie turi savo vaikų iš ankstesnių partnerysčių. Tada nutinka taip, kaip teigia J. Trostas (cit. pagal Juozeliūnienę, 2003), kad vaikai gyvena su vienu iš tėvų arba paeiliui su abiem tėvais, tačiau oficialiai yra registruoti vieno iš tėvų namų ūkyje. Kol kas namų ūkio sąvoka nėra mokslinėje literatūroje gerai nusistovėjusi sąvoka, tačiau remiantis V. Kanopiene (2008), namų ūkis bendriausia prasme gali būti įvardijamas kaip socialinis ūkinis vienetas, kurį sudaro žmonės, gyvenantys drauge po vienu stogu. Kitaip sakant, namų ūkiu galima vadinti kiekvieną kartu gyvenančią šeimą, kurioje dažniausiai būna tėvai ir vaikai. Anot J. Trosto (cit. pagal Juozeliūnienę, 2003), pakartotinos partnerystės šeima negali būti tapati pirmosios partnerystės šeimai, nes pakartotinoje partnerystėje gali būti vienas arba du namų ūkiai, jei naujieji partneriai namų ūkių neapjungia. Galima teigti, kad vaiko požiūriu jis turi kelis namų ūkius, kelis giminystės ryšius, su kuriais gali bendrauti. Vienas namų ūkis tampa jo gyvenimas su naujai sukurta šeima, kitas namų ūkis lieka kartu su vaiku po skyrybų nebegyvenančiu biologiniu tėvu ir atsiranda dar papildomų naujų ūkių, tokių kaip senelių, patėvio ar pamotės tėvų ir panašiai.

R. A. Peters (1999) teigia, kad tikėtis, jog naujai kuriamos šeimos vaikai išvengs sunkumų prisitaikant prie patėvio ar pamotės bei netikrų brolių bei seserų ne tik naivu, bet ir klaidinga. Visi šeimos nariai jaučia įtampą, kad turi pradėti elgtis taip, kaip dar nepasirengę. Galima daryti prielaidą, kad naujos šeimos nariams reikia laiko, kad galėtų adaptuotis naujoje šeimoje ir užmegzti santykius vieni su kitais.

Žvelgiant iš vaiko pozicijų, pakartotinos partnerystės šeima yra geriau už vieno tėvo šeimą, nes tokioje šeimoje vaikas gali turėti abu tėvus, nors ir vienas iš jų nėra biologinis tėvas (Juozeliūnienė, 2003). Galima teigti, kad tokiu atveju vaikas šeimoje mato abiejų lyčių tėvus ir mato pilnos šeimos pavyzdį. Iš kitos pusės, pakartotinos partnerystės šeimos ekonominė padėtis taip pat

daug stabilesnė negu vieno tėvo šeimoje, nes ekonominius šeimos klausimus rūpinasi du suaugę žmonės (Peters, 1999).

Patėviai, ateina į naują šeimą ir atlieka savo naujo partnerio vaikams tėvo ar mamos vaidmenį. Kartais patėviai neturi juridinių teisių, nors atlieka visas tikrų tėvų pareigas savo povaikiams (Berns, 2009). Pavyzdžiui, jei vaikui būtina skubi operacija, ligoninės beveik visada reikalauja biologinio tėvo ar teisėto globėjo sutikimo (Kontautienė, 2010). Galima daryti prielaidą, kada tada iškyla keblumų, kai patėvis, augindamas ir rūpindamasis savo povaikiams, neturi galios ir teisės spręsti kai kurių klausimų, susijusių su povaikiams, nors tai ir būtų labai skubi ar svarbi situacija visiems šeimos nariams. Apie iškylančius patėviams sunkumus taip pat kalba I. Lemontanja (cit. pagal Kontautienę, 2010) ir teigia, kad šeimų su patėviu/pamote gyvenimą apsunkina nepakankami patėvių ir vaikų teisiniai ryšiai (Kontautienė, 2010). Remiantis R. M. Berns (2009) ir R. Kontautiene (2010), galima teigti, kad pakartotinos partnerystės šeima susiduria ne tik su sudėtingais patėvių ar pamočių santykiais su vaikais naujai sukurtoje šeimoje, tačiau ir su teisiniais ryšiais, kurie gali trukdyti išspręsti skubią vaiko situaciją.

Be visų juridinių sunkumų patėviai susiduria ir su psichologinėmis problemomis naujai sukurtoje šeimoje. Kiekvienas šeimos narys būna patyręs skyrų traumą, išgyvenęs mirties, atskyrimo nuo tėvų patirtį. Susikūrus naujai šeimai atsiranda naujų rūpesčių. Naujos santuokos sukūrimas yra smūgis šeimai. Už jį didesnę stresą sukelia tik skyrybos (Berns, 2009). Vaikai, kurie patiria tėvų skyrybas, išgyvena daug sukrėtimų ir stresų, todėl galima numanyti, kad naujai atsiradusio patėvio vaikas nenorės kurį laiką pripažinti. Taip atsitikus patėviai išgyvena nemažai psichologinių problemų, mąstydami ir galvodami, kaip reikėtų susidraugauti su savo naujo partnerio vaikais. Vaikų nenoras bendrauti su patėviais gali sukelti įtampą visoje šeimoje. Tokiu atveju visas šeimos gyvenimas kurį laiką gali gyventi įtemptoje, pilnoje streso aplinkoje. Taip pat situacijos sunkumą gali padidinti ir tai, kad šeimose su patėviu/pamote, prieš pradėdant porai gyventi kartu, jau būna mažiausiai vienas ankstesnis ryšys tarp vaiko ir vieno iš tėvų (Kontautienė, 2010). Tai reiškia, kad šeimos gyvenimo ciklas su patėviu/pamote prasideda visai kitaip nei tradicinėje šeimoje, kai suaugusieji sudaro sąjungą ir tik po to susilaukia vaikų.

Dar viena priežastis, sunkinanti pakartotinos šeimos funkcionavimą, yra tokia, kad tokios santuokos kuriasi iš ankstesnių santuokų žlugimo ir nelengvų santykių praradimo. Vadinasi, sutuoktiniai naują santuoką kuria turėdami atitinkamą buvusios partnerystės patirtį, kupiną skaudžių pamokų ir ne pačių maloniausių išgyvenimų. (Kontautienė, 2010). Remiantis šių dviejų autorių (Kontautienė, 2010, Berns, 2009) mintimis matome, kad abu autoriai mini skyrybas ir ankstesnius, buvusius santykius kaip dalykus, kurie turi įtakos naujos šeimos formavimuisi. Visi šeimos nariai jau būna išgyvenę nemažai skaudžių išgyvenimų, kurie turi būti išspręsti norint sėkmingai sukurti naują šeimą ir visiems šeimos nariams kurti pozityvius bei draugystę grįstus ryšius.

Manoma, kad santykiai patėvių šeimoje nelabai skiriasi nuo santykių bet kurioje kitoje šeimoje – pasitaiko pykčio, nesutarimų, konfliktų ar kaltės. Labiausiai tokiose šeimose yra paplitęs nepagrįstas lūkestis – tikėjimas meile iš pirmo žvilgsnio. Patėvių šeimose visi santykiai remiasi akimirkos išpūdžiu: jie nesirutulioja taip, kaip šeimoje, kurioje vaikas gimė ir augo (Berns, 2009). Pasak G. Figdor (2006), gyvenimas naujoje šeimoje atneša vaikui sunkumus net ir tada, kada jam pavyksta su patėviu užmegzti pakankamai draugiškus santykius. Būtina pabrėžti ir tai, kad nedraugiškumas ir skeptiškumas lemia, kad vaikas atstumia naująjį mamos ar tėvo partnerį/partnerę (Figdor, 2006). Kai vaikas atstumia naująjį tėvo ar mamos partnerį, nėra nieko nuostabaus ir kaltinamo, nes vaikas visiškai nepažįsta naujo žmogaus ir jam reikia laiko susigyventi su juo (Peters, 1999). Galima daryti prielaidą, kad pakartotinos partneystės šeimoje santykiams tarp patėvio ir vaiko turėtų būti skiriama nemažai dėmesio. Reikia nemažai laiko, kad sumažėtų ir išnyktų trintis tarp vaiko ir naujojo partnerio, kol jie pripras vienas prie kito, sugebės kurti draugiškus santykius bei būti atviri vienas kitam (Peters, 1999). Dažnai vaikai daug mieliau sutinka, pavyzdžiui, tėtės draugę nei jo naują žmoną. Taip atsitinka dėl kelių priežasčių (Peters, 1999): pirma, ji dar neužėmė mamos vietos, o antra, tik draugaudama su tėvu, ji nesistengė drausminti vaikų. Galima daryti prielaidą, kad su tokiomis priežastimis susiduria šeima, kai į naują šeimą ateina vaiko mamos draugas ar būsimas vyras.

Lyginant autorių (Figdor, 2006, Peters, 1999) mintis galima teigti, kad svarbus yra pirmas išpūdis, kai patėvis ateina į naują šeimą. Galima daryti prielaidą, kad vaikas yra tas žmogus, kuris nusprendžia, ar jam priimti patėvį/pamotę, ar ne. Svarbus dėmesys turi būti skiriamas vaikui, jo savijautai patėvių šeimoje, kai šalia biologinio tėvo ar mamos atsiranda naujas partneris. Tai reiškia, kad patėvis, atėjęs į naują šeimą, užmegzti santykiams su partnerės vaikais turės skirti nemažai dėmesio.

Peters (1999) teigia, kad dar viena problema, kuri kyla, kai partneriai pakartotinai sukuria šeimas – abu tėvai atsiveda savo vaikus. Partneriams dažnai tenka susidurti su painia situacija, kada jie turi integruoti vaikus iš skirtingų santuokų į naują šeimą. Galima teigti, kad šeimos narių integracija į naują šeimą paliečia kiekvieną narį. Staigus naujų brolių ir seserų įsiliejimas į šeimos gyvenimą vaikų jausmuose sukelia sumaištis ir tokie staigūs pasikeitimai iš vaiko reikalauja daug pastangų (Peters, 1999). Vienas iš tokių pasikeitimų gali būti tvarkos vyresnis – jaunesnis pasikeitimas, kuris gali įvykti per vieną dieną. Pavyzdžiui, vaikas, kuris visą laiką šeimoje buvo vyriausias iš vaikų, gali gauti vyresnį brolių, o tas, kuris visą laiką buvo jauniausias, gali gauti jaunesnę sesytę ar broliuką (Berns, 2009). Galima daryti prielaidą, kad tokie pasikeitimai vaikams sukelia stresą. Priimti naują tvarką, bei susitaikyti su naujais pasikeitimais, kuriems vaikai nebuvo pasiruošę, turėtų būti sunku ir keblu. Taip gali atsitikti dar ir todėl, kad vaiko praeitis egzistuoja jo dabartyje – praeitis veikia jo mąstymą, emocijas ir elgesį (Navaitis, 1998). Galima daryti prielaidą, kad vaikui nelengva persiorientuoti į naujos šeimos modelį, vertybes ir tada jam kyla vidinė sumaištis.

Dar vienas smūgis, su kuriuo susiduria vaikai pakartotinai sukurtoje šeimoje – atsiranda netikras sesuo ar brolis, kurio susilaukia biologinis tėvas ir jo naujas partneris. Naujas vaikas ne tik kelia grėsmę saugiai tėvų meilei, tačiau sukelia dar aktyvesnę tikrų ir netikrų brolių bei seserų konkurenciją (Berns, 2009). Galima teigti, kad tarp vaikų vyksta konkurencija dėl tėvų meilės ir vaikai sutrinka.

Dauguma išsiskyrusių suaugusiųjų praėjus keletui metų po skyrybų sukuria naują šeimą. Berns (2009) teigia, kad teigiamas padarinys – vaikai, matę nutrūkstančius suaugusiųjų santykius dėl mirties ar skyrybų, turi galimybę pamatyti ir konstruktyvius. Susiliejusios šeimos nariams priprasti vieniems prie kitų ir sukurti teigiamus santykius gali padėti bendravimas ir jausmų atvirumas. Galima daryti prielaidą, kad vaikai, kurie po tėvų skyrybų auga pakartotinos partnerystės šeimoje, turi galimybę matyti pilnos šeimos modelį. Pilnos šeimos modelio kūrimas teigiamai veikia vaikų sąmonę ateityje patiems kurti pilnavertę šeimą. Vaiko požiūrio formavimas apie pilną šeimą svarbus todėl, kad vaikas, išaugęs nepilnoje šeimoje, ateityje pats bus labiau linkęs nutraukti santuoką, vietoj jos rinktis kitas bendro gyvenimo formas (Jonaitis, Meilius, 2007).

Išanalizavus pakartotinos partnerystės šeimas, galima pasakyti tai, kad tokios šeimos pastaruoju metu yra kuriamos vis dažniau ir to priežastis yra ne sutuoktinio mirtis, kaip būdavo anksčiau, o vis dažnėjančios skyrybos. Kuriant pakartotinos partnerystės šeimas, vaikai turi naują galimybę augti pilnoje šeimoje, tačiau namų ūkio požiūriu, vaikas turi sudėtingus ir plačius giminystės ryšius, kurie susideda iš biologinių tėvų, senelių bei į šeimą naujai atėjusių patėvių ar pamočių šeimų. Pakartotinos partnerystės šeimoje kyla nemažai sunkumų patėvių ir povaikių santykiuose. Dar vienas keblumas pakartotinos partnerystės šeimoje iškyla tada, kai atsiranda netikras brolis ar sesuo, kuris gimė biologinio tėvo ir naujo jo partnerio vaikas – kiekvienas vaikas siekia biologinių tėvų dėmesio, meilės, jaučiasi nesaugus ir bijo prarasti biologinio tėvo ar mamos meilę, rūpestį bei globą.

2.3.2. Vaikų auklėjimas pakartotinos partnerystės šeimoje

Kaip jau buvo minėta, pakartotina partnerystė yra nauja šeimos kūrimo forma, patėviai ar pamotės turėtų apgalvoti ugdymo bei auklėjimo sistemą, kad kiekvienas būsimo šeimos narys kuo anksčiau žinotų savo teises ir pareigas (Peters, 1999). Pamočių, ir patėvių vaidmuo poveikių auklėjime paprastai būna pasyvesnis negu tikrųjų tėvų (Berns, 2009). Galima daryti prielaidą, kad auklėjimo sistema turi būti gerai ir iš anksto apgalvota, ypač žinant, kad patėvių dalyvavimas auklėjimo procese yra pasyvesnis negu biologinio vaiko tėvo/mamos. Neretai patėviai susiduria su neigiamu stereotipiniu egzistuojančiu požiūriu į patėvius, kuris gana stipriai veikia vaikų sąmonę. Požiūris, kad patėviai yra priekabiaujantys, o pamotės piktos turi neigiamos įtakos patėvių bei povaikių santykių užmezgimui (Berns, 2009).

M. I. Morrill (2010) teigia, kad bendras vaikų auklėjimas yra vienas iš svarbiausių procesų, atsiradusių tyrinėjant santuokas ir vaikų auklėjimą. Vaikų auklėjimas, yra suprantamas kaip specifinė santuokinių ryšių, kitaip sakant, suaugusių žmonių, sukūrusių šeimą santuokos pagrindu, sudedamoji dalis, kai tėvai veikia kartu arba kovoja vienas su kitu. Galima daryti prielaidą, kad sėkmingas vaikų auklėjimo procesas priklauso nuo abiejų tėvų pastangų bei bendro, vieningo požiūrio į auklėjimą. Bendras vaikų auklėjimas ir šeimoms vieningumas buvo nagrinėjamas anksčiau skyrybų kontekste, kai poros ir toliau derina savo vaikų auklėjimą, tačiau neseniai buvo pripažinta, kad bendras vaikų auklėjimas yra svarbus ir dviejų tėvų šeimoje (Morrill, 2010). Darant prielaidą galima teigti, kad pakartotinos partnerystės šeimos apima ir buvusias išsiskyrusias šeimas, kurios turi vaikų ir kurios sukuria kitą šeimą. Svarbu yra tai, kad abu tėvai derintų vaikų auklėjimą klausimus.

Analizuojant vaikų auklėjimo bei ugdymo klausimus pakartotinos partnerystės šeimoje, jeigu šeimoje yra patėvis ar pamotė, svarbūs keli dalykai. R. A. Peters (1999) teigia, kad kai kurie pirmą kartą susituokę žmonės niekada nėra susidūrę su ypatingais vaikų būdo bruožais. Vaikai dažnai nepaiso jokių patėvio ar pamotės pastangų drausminti, visai nesvarbu, kokie malonūs žmonės jie būtų. Dar dažnai yra neapsisprendžiama, kuris kurio vaikus drausmins. Tada taisyklės priklauso arba nuo tėvo arba mamos nuotaikos, arba nuo to, kurio vaikai nusikalto. Taip pat vaikas savo biologiniu tėvu turi dalytis su kitu, ne tėvu, ir net jei šis patinka, vaikas jaučiasi tarsi išdavęs tikrąjį tėvą, nes pripažįsta, kad patėvis ne toks jau blogas. Galima daryti prielaidą, kad skirtingos auklėjimo taisyklės neigiamai veikia vaiko emocinę būseną, vaikas yra sutrikęs, nes nežino, kurio klausyti – mamos, patėvio. Vaiką taip pat slegia ir tai, kad pripažindamas patėvį jis jaučiasi išdavęs tikrąjį tėvą. Vadinasi pakartotinos partnerystės šeimos dėmesio centre turėtų būti vaikas, jo jausmai ir santykiai su šeimos nariais.

Vaikui gali būti sunku prisitaikyti naujai sukurtoje šeimoje ne tik dėl to, kad vaiko tėvai gyvena atskirai ir vaiko gyvenime atsiranda naujas tėtis ar mama, bet ir todėl, kad pasikeičia iš esmės visa šeimos tvarka, naujos taisyklės, vertybės. Tai įtakos turi vaiko savijautai, nes jam reikia laikytis naujų taisyklių, priimti naujas vertybes, nors jis vis dar elgiasi pagal senas abiejų tėvų įskiepytas taisykles ir vertybes (Berns, 2009).

R. A. Peters (1999) teigia, kad prisitaikymo sunkumus naujoje šeimoje reikėtų spręsti pirmiausia nuo to, kad kiekvienas partneris turi suprasti, iš kokios aplinkos vaikas atėjo. Vaikui gali tekti išmokti bent trijų skirtingų šeimų taisykles: savo buvusios šeimos, kurioje jis gimė, šeimos po ištuokos, gali būti ir po vieno iš tėvų mirties, kai gyveno su vienu iš tėvų, ir dabar, kai turi dalytis motina ar tėvu su žmogumi, kuris gal net nepatinka (Peters 1999). R. M. Berns (2009) teigia, kad pirmaisiais mėnesiais sukūrus naują šeimą tikriausiai stigs glaudumo, atsiras vaidmenų ir santykių problemų, šeimos narių bendravimas bus skurdesnis, problemų sprendimas – mažiau veiksmingas, taisyklės – ne tokios nuoseklios. Šeimoje gali susvyruoti bausmė, sumažėti emocinis jautrumas. Galima daryti prielaidą,

kad kiekvienam šeimos nariui reikia laiko adaptuotis naujoje aplinkoje, išmokti prisitaikyti prie naujų žmonių, susidraugauti ir pažinti vienas kitą.

Dar vienas nemažiau svarbus žingsnis – nustatyti naują šeimos struktūrą. Štai ir čia reikia pasakyti žmonėms, susituokusiems ne pirmą kartą, svarbiausią žodį – *kompromisas*. Pavyzdžiui, jeigu savo buvusioje šeimoje vaikus drausmindavo patėvis, o jūs leidote tai daryti savo buvusiam vyrui, tai visai natūraliai tokia struktūra, kai vaikus drausmina vyras, išliks ir naujoje šeimoje. Tačiau, jeigu vaikai klausė savo tikrojo tėvo, gali būti ir taip, kad visai neketina paisyti vyro, kurį moteris išsirinko ir kuris atima moters dėmesį bei sugadino visą valdžios pusiausvyrą šeimoje (Peters, 1999). Galima teigti, kad patėvio išitraukimas iš vaikų auklėjimą priklauso ne tik nuo jo paties, tačiau ir nuo aplinkos, kurioje vaikas augo anksčiau.

Šeimoje nevyraus taika, ramybė bei santarvė, jeigu visi šeimos nariai nesusės ir nesusitars, pavyzdžiui, dėl namų tvarkymo, koks elgesys geras ir koks ne, kokie bus vaikui ar vaikams skiriami apdovanojimai, tokiu atveju namuose vyraus sumaištis, o vaikams atrodys neteisinga (Peters, 1999). Galima daryti prielaidą, kad siekiant sukurti teigiamą šeimos aplinką bei bendras visiems šeimos nariams taisykles, visi šeimos nariai turi būti atviri vienas kitam ir bendradarbiauti.

Individai, kurdami šeimą, atsineša skirtingą supratimą apie pačią šeimą, vertybes, nuostatas, bendravimo ypatumus ir kt. Taigi šeima dažniausiai kuriama remiantis dviejų žmonių įnašais, kuriuos vėliau pakoreguoja nauji šeimos nariai, tai yra vaikai („Atsigręžk į vaikus“, 2008). Galima daryti prielaidą, kad pakartotina partnerystė skiriasi nuo pirmą kartą kuriamos šeimos, nes į naujai kuriamą šeimą ateina žmonės iš skirtingos aplinkos ir dažniausiai partneriai jau turi vaikų iš buvusių santuokų. Pakartotinos partnerystės šeimoje yra vaikai ne tik iš esamos santuokos, bet ir iš ankstenės. Vaikų bendravimas su netikrais broliais ir seserimis bei susitikinėjimas su savo biologiniu tėvu ar mama lemia šeimos santykių sudėtingumą. Taigi tokių šeimų pagrindinė problema yra pristaikymas, t. y., kaip išmokti gyventi kartu kaip vienai šeimai (cit. pagal Johnson, 2003). Žmonės, atėję iš skirtingų aplinkų, turi taikytis vienas prie kito norint suvienyti šeimą. Pakartotinoje partnerystėje už kuriamus santykius pirmiausia turi būti atsakingi suaugę žmonės. Taip pat reikia nepamiršti kartu į šeimą atėjusių vaikų, kuriems reikia suteikti laiko, kad vaikai galėtų susibendrauti su patėviu ar pamote. Patėviai neturėtų versti vaiko bendrauti su jais ir priimti juos kaip asmenį, kuris gali atstoti vaikui jo biologinį tėvą.

R. A. Peters (1999, p. 143, 144) per daugelį metų suformulavo keletą naudingų patarimų patėviams bei pamotėms, kurie, jos manymu, galėtų padėti kuriant pakartotinos partnerystės šeimas:

- Kalbant apie santykį su povaikiais reikia pasakyti tai, kad povaikiai gerbtų savo patėvį ar pamotę, pirmiausia reikia išmokti gerbti juos.

- Taip pat reikia suprasti, kad nors ir patėviai jaučia atsakomybę už saugią ir sveiką povaikio gyvenamąją aplinką, tikrieji tėvai taip pat atsakingi už vaiko moralinių vertybių ir charakterio formavimą.

- Būtinai reikia skatinti povaikio bendravimą su tikruoju, kartu negyvenančiu vienu iš tėvų.

- Reikia kontroliuoti save ir žiūrėti, kad patėviai saviems vaikams neparodytų daugiau prielankumo, nes povaikis turi vidinį „lokatorių“, kuris fiksuoja tokius dalykus ir nieko nepraleidžia.

- Kad ir kaip patėviai mylėtų savo povaikius, nereikia tikėtis, kad ir jie mylės savo patėvius. Reikia daug laiko, kad gimtų tikra meilė. Iš pradžių reikia susitaikyti su tuo, kad juos gerbs, o pamils galbūt vėliau.

- Taip pat reikia skatinti naująją žmoną ar vyrą atskirai pabendrauti su savo vaikais, nes jie anksčiau turėjo savo tėvą ar mamą tik sau, o dabar turi dalytis su patėviu ar pamote.

Reikia nepamiršti, kad siekiant užmegzti santykius naujai sukurtoje šeimoje, visiems šeimos nariams prireiks kantrybės bei tolerancijos taikantis vienas prie kito (Leliūgienė, 2003). Kaip jau buvo minėta, vaikui reikia duoti laiko, kad galėtų priprasti prie patėvio ar pamotės. Vaikai, susipažinę su patėviu/pamote nežino jo tikslų ir dėl to gali kilti baimė. Baimindamiesi vaikai glaudžiasi prie biologinio tėvo ar mamos, nes nežino, kokius reikalavimus patėviai gali kelti pačiam vaikui. Vadinasi kiekvienam šeimos nariui reikės nemažai laiko kol šeimos nariai užmegs tarpusavio santykius bei pripras vienas prie kito.

Apibendrinant galim pasakyti, kad vaikų auklėjimas pakartotinos partnerystės šeimoje reikalauja nemažai pastangų bei partnerių bendro požiūrio į vaikų auklėjimą. Neretai patėvių vaidmuo vaikų auklėjimo procese yra pasyvesnis negu biologinės mamos ar tėčio naujai sukurtoje šeimoje. Pakartotinos partnerystės šeimos santykiams įtakos turi skirtingos vaikų aplinkos. Patėviams užmegzti ryšį su povaikiais įtakos turi pirmasis išpūdis bei vaikų santykiai su savo biologiniu tėvu. Pakartotinos partnerystės šeima skiriasi nuo tradicinės šeimos savo kūrimo pagrindu bei šeimos narių atsiradimu šeimoje.

3. VAIKIŲ, AUGANČIŲ PAKARTOTINOS PARTNERYSTĖS ŠEIMOJE, AUKLĖJIMO YPATUMŲ TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimo tipas: kokybis tyrimas.

Kokybinio tyrimo tipo pasirinkimas: kokybinis tyrimas padėjo išsamiau atskleisti tyrimo problemą, nes, naudojant *iš dalies struktūruoto interviu* metodą ir renkant duomenis, tyrėjas turėjo galimybę jam patogiu būdu rinkti informaciją bei ją interpretuoti, pabrėžiant tiriamųjų patirtį, mintis bei požiūrį į nagrinėjamą problemą. Taip pat tyrėjas iš anksto numatė temas, kurios buvo aptartos interviu metu, tačiau nebuvo „prisirišta“ prie klausimų tvarkos ir buvo užduodama papildomų klausimų (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Tyrimo dalyviai: asmenys – moterys, gyvenančios arba gyvenusios pakartotinoje partnerystėje ir su savo partneriu auginančios savo, partnerio ar bendrus su partneriu vaikus. Su informantais buvo tariamasi dėl interviu individualiai naudojant „sniego gniūžtės“ atrankos tipą.

Tyrimo imtis buvo organizuojama pagal „Sniego gniūžtės“ atranką, kurios metu jau tyrime dalyvaujantys asmenys tyrėjui pasiūlė kitus vertingus ir galinčius suteikti reikiamos informacijos, reikalingos tyrimo temai atskleisti, žmones. „Sniego gniūžtės“ atranka buvo pasirinkta, nes buvo nelengva rasti tyrimui reikalingų informantų, tyrėjas turėjo mažai žinių ir nepažinojo pakankamai reikiamų tyrimui informantų. Vykdam tyrimą buvo nelengva imti interviu, nes buvo nemažai šeimų, kurios atsisakė pasidalinti savo patirtimi. Tyrėjas pirmiausia susirado vieną asmenį, turintį patirties pakartotinos partnerystės šeimoje ir auklėję jį vaikus. Šis informantas pasiūlė tyrimui kitą asmenį, kuris taip pat augino, auklėjo vaikus pakartotinoje partnerystėje. Tyrimo metu tyrėjas susidūrė su informantų uždaru, nenoru atsiverti. Daugelis informantų nenorą kalbėti apie save, savo šeimą argumentavo tuo, kad nenori kapstyti po praeitį, nenori gilintis į visus tokios šeimos kūrimo aspektus. Kai kuriuose interviu yra minimi vardai, todėl laikantis konfidencialumo principo, vardai yra pakeisti. Renkant informaciją probleminiu tyrimo klausimu buvo remiamasi prisotinio principu – duomenys buvo renkami tol, kol jie pradėjo kartotis ir akivaizdžiai sumažėjo jų informatyvumas (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Tyrime dalyvavo 10 informantų.

Atrankos kriterijai:

Tyrimo dalyvavo informantai, kurie:

- yra gyvenantys pakartotinoje partnerystėje ir augina savo biologinius, partnerės/partnerio ar bendrus vaikus, nes tai suteikė galimybę gauti „tikresnius“ duomenis, kurie atspindi situaciją,
- yra gyvenę pakartotinoje partnerystėje bei augino, auklėjo, prižiūrėjo savo biologinius, partnerės/partnerio ar bendrus su partnere/partneriu vaikus.

Atrankos būdo privalumai ir trūkumai:

Atrankos tipo *privalumai*: imties vienetai tyrimui atrinkti iš žmonių, kurie pažįsta kitų žmonių, žinančių informatyvių atvejų, kuriuos verta įtraukti į tyrimą (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Atrankos tipo *trūkumai*: ne visi tyrime dalyvavę informantai pažįsta žmonių, galinčių pateikti savo patirtį tyrimo tema, kai pakartotinoje šeimoje yra auginami vaikai. T todėl atrankos būdas tampa ilgesnis nei planuota.

Etiniai tyrimo klausimai: atliekant iš dalies struktūruotą interviu, buvo remiamasi etikos principais: tiriamasis (informantas) tyrime dalyvavo laisvanoriškai; tyrėjas atskleidė tiriamajam tyrimo esmę, informavo apie galimą riziką, tyrimo etikos principų laikymąsi ir gavo iš tiriamojo sutikimą dalyvauti tyrime; tyrėjas visuose tyrimo etapuose stengėsi apsaugoti tiriamąjį nuo galimos žalos; tyrėjas užtikrino iš tiriamojo ir apie jį gautos informacijos konfidencialumą;

Tyrimo laikas: tyrimas buvo atliekamas nuo 2010 m. spalio 1 dienos iki 2010 m. lapkričio 1 dienos.

Tyrimo vieta: vieta buvo pasirenkama tyrimo dalyvių pageidavimu.

Duomenų rinkimo metodas (tyrimo instrumentas) – iš dalies struktūruotas interviu. Tyrėjas iš anksto numatė problemas, apie kurias buvo kalbama su informantais. Interviu metu tyrėjas taip pat uždavė papildomų klausimų, kad informacija būtų išsamesnė. Iš dalies struktūruotu interviu buvo siekiama gauti išsamesnių, susistemintų duomenų, interviu metu buvo neformali aplinka, interviu vyko pokalbio forma (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Iš dalies struktūruotas interviu tyrėjui leido patogiu būdu surinkti informatyvius duomenis ir lengviau suprasti tiriamąją problemą, atskleisti tyrimo dalyvių patirtį bei jausmus.

Duomenų fiksavimas: duomenys buvo fiksuojami diktofonu. Prieš interviu tyrėjas išsiuntė informantui tyrimo klausimus, kad tyrimo dalyvis galėtų iš anksto apgalvoti, kuo norėtų pasidalinti ir apie ką bus kalbama interviu metu. Susitikimo pradžioje buvo susipažįstama su informantu, užmezgamas kontaktas, aptariama tyrimo tema, tikslas, potėmės bei panaudojimas. Taip pat buvo supažindinama su eiga ir tyrėjas įteikė informantui sutartį, kurioje užtikrino informanto bei pateiktos jo patirties konfidencialumą. Buvo užduodami atviro tipo klausimai, kurie pokalbio metu buvo paaiškinami plačiau, detaliau, kartais buvo reformuluojami, nes to prašė kai kurie informantai. Interviu vidutiniškai truko apie 30-40 minučių, nes ilgesniam laikui bendrauti nesutiko dalyviai. Interviu pabaigoje buvo susitarta, ar informantas norės gauti panaudotą medžiagą ir apibendrintus tyrimo duomenis, ar ne. Kai kurie pastebėjimai buvo užrašomi po interviu.

Duomenų analizės metodas – turinio analizės metodas, kuriuo buvo gilinama į objektą ir kontekstą, domimasi panašumais bei skirtumais tarp kategorijų. Šis metodas yra susijęs su skelbiamąja ir latentine teksto prasme (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Skelbiamasis turinys yra tai, ką tekstas sako, dažniausiai pristatomas kategorijomis, o temos yra latentinio turinio raiška, kitaip sakant,

apie ką tekstas kalba. Kokybinės turinio analizės medžiagą sudaro tekstas, gautas naudojant įvairias technologijas, pavyzdžiui, interviu, nestandartizuotus atvirusius klausimynus. Pasak V. Žydžiūnaitės (cit. pagal Bitiną, Rupšienę, Žydžiūnaite, 2008), turinio analizės tikslas – diagnozuoti: 1) kaip fenomeną suvokia tiriamasis, perteikdamas savo patirtį pagal tyrėjo klausimus; 2) kokie skirtumai tarp teorinio tiriamo fenomeno apibūdinimo ir jo raiškos socialinėje realybėje; 3) kokie informanto mąstymo, supratimo būdai atsiskleidžia, jam kalbant apie tiriamą fenomeną; 4) kokios egzistuoja galimybės ir ribotumai įgytas žinias, įgūdžius bei gebėjimus pritaikant veikloje ar socialinėje realybėje. Taigi remiantis šiuo autorės pateiktu turinio analizės tikslu ir buvo analizuojami tyrimo duomenys, nes šis būdas tyrėjui buvo aiškiausiai suprantamas ir įsisavinamas.

Tyrimo laikantis konfidencialumo principo informantų vardai ar kita informacija nenaudojama, todėl kiekvienam informantui yra suteiktas numeris. Tyrimo dalyvavo moterys informantės, kurios gyvena pakartotinos partnerystės šeimoje ir augina vaikus. Kai kuriuose interviu minimi vardai, tačiau laikantis konfidencialumo principo vardai yra pakeisti. Tyrimo dalyvių buvo paprašyta papasakoti ir pasidalinti patirtimi, kaip yra kuriama pakartotinos partnerystės šeima ir, kaip jaučiasi atėję su vienu iš biologinių tėvų vaikai į pakartotinai kuriamą šeimą. Gavus tyrimo duomenis, galima visą tyrimo medžiagą suskirstyti į pagrindines problemų grupes: pakartotinos partnerystės šeimos kūrimo aspektai, trukdžiai, apsunkinę pakartotinos partnerystės kūrimą, veiksniai, lėmę pakartotinos partnerystės kūrimą, ryšys tarp vaikų ir pamotės/patėvio, patėvio/pamotės išitraukimas į vaikų auklėjimo procesą, vaikų auklėjimo klausimai pakartotinoje partnerystėje, sunkumai vaikams pakartotinos partnerystės šeimoje, ryšys tarp vaikų pakartotinos partnerystės šeimoje bei pakartotinos partnerystės privalumai. Informantų atsakymai buvo suskirstyti į kategorijas ir gauti duomenys pateikiami *1 lentelėje* – gautų kategorijų, subkategorijų ir teiginių pavyzdžiai (žr. 1 priedas).

3.2. Tyrimo duomenų pristatymas ir analizė

Išanalizavus ir sugrupavus tyrimo medžiagą, pirmiausia iš informantų atsakymų išryškėjo **pakartotinos partnerystės šeimos kūrimo aspektai**. Kalbant apie pakartotinos šeimos kūrimą, svarbu atkreipti dėmesį į santykius, jų kokybę, santykių užsimezgimą tarp vaiko ar vaikų ir naujojo partnerio, kuris ateina į naujai kuriamą šeimą. Tyrimo metu išryškėjo **patėvio/pamotės santykių su vaikais iki ateinant į šeimą aspektas**, apie kurį kalbėjo ne viena tyrimo dalyvė. [1] tyrimo dalyvė teigia, kad dukra naująjį partnerį gerai žinojo iš anksčiau, kai partneris atėjo į jų šeimą. [2] tyrimo dalyvė taip pat atskleidė, kad jos naujo partnerio santykiai su vaikais buvo geri, vyras ryšį su vaikais kūrė palaipsniui lankydamas partnerės vaikus.

„Dukra ji labai gerai žinojo. Jai buvo 2 metai, skaityk, kai jinai pradėjo į mano vyrą, nu kaip, kai jisai atsirado mūsų gyvenime, namuose.“ [1]

„Su vaikais mano naujas vyras sutarė gerai. Dažnai lankydavosi mūsų namuose, atnešdavo lauktuvių. Buvo jam baimės, kad vaikai jo nepriims ir nepripažins. Tikrai mačiau, kaip stengėsi, kad vaikai prie jo priprastų. Tačiau du vaikai iš ankstesnės mano sanuokos nebuvo kliūtis naujai mūsų šeimai.“ [2]

Matome, kad naujasis partneris dėjo pastangas kurdamas santykius su partnerės vaikais, nes siekė vaikų palankumo.

Kita tyrime dalyvavusi moteris ([3]) teigia, kad naujas partneris susidūrė su sunkumais siekiant dukros palankumo. Informantė atskleidė, kad iš pradžių lyg geri ir didelių problemų neturintys užsimezgę santykiai pamažu tapo keblūs dėl dukros nepasitenkinimo.

„Šeimoje pačioje pradžioje viskas klostėsi gerai, bet su laiku kažkaip pradėjau jausti įtampą, vis labiau buvo nepatenkinta dukra. Jeigu ką nors pasakydavo mano dukrai mano naujas vyras, ji iš karto „pasišiaušdavo“ ir likdavo pikta, kitą kartą net nepasisveikindavo su mano vyru. Buvo labai sunku ir man, ir mano vyrui, ir durkai. Sūnūs naująjį mano vyrą priėmė labai gerai, gražiai bendravo. Jiems labai trūko tėviško dėmesio, apskritai bendravimo su vyru, kuris domisi jų reikalais, išklauso, pasikalba, atstovauja lyg būtų tikras tėvas.“ [3]

Šiuo atveju, partneriui buvo nelengva įgauti partnerės dukros palankumą, tačiau su jos sūnumis didelių bėdų nebuvo. Taigi vaikų nenoras bendrauti ir priimti patėvį gali sukelti šeimoje įtampą (Berns, 2009). Matome, kad šios tyrimo dalyvės patirtis patvirtina šį pastarąjį teiginį. Įtampa paliečia visą šeimą, nes šeima funkcionuoja kaip sistema, kurios kiekvienas narys daro įtaką kitiems šeimos nariams. Mergaitėms priimti patėvį yra sunkiau negu berniukams, nes patėvis, anot R. M. Berns (2009) į mergaičių santykius su mama tartum įsibrauna, o berniukams jis būna paramos šaltinis. Šiuo tyrimo dalyvės atveju matome, kad berniukams vyrą priimti yra lengviau. Lengvesnį ryšio užmezgimą ir santykių palaikymą su patėviu sąlygoja berniukų savijauta ir poreikis turėti tėtį. Galima daryti prielaidą, kad pakartotinos partnerystės šeima, įveikus sunkumus gali funkcionuoti teigiama linkme. Būna pakartotinai kuriamų šeimų, kur santykiai klostosi tarsi savaime ir nei suaugę, nei vaikai su dideliais sunkumais nesusiduria. Tokią patirtį atskleidė [4] tyrimo dalyvė, kuri teigia, kad santykiai tarp naujojo jos vyro ir sūnaus užsimezgė natūraliai.

„Kažkaip viskas vyko savaime, net nežinau, kada tas santykis tarp vaiko ir mano naujo vyro pradėjo megztis, viskas labai natūraliai buvo, kada Mantas pradėjo bendrauti su mano vyru. <...>.“ [4]

Tokia patirtis rodo, kad savaime užsimezgęs ryšys nesukelia ypatingų sunkumų naujai kuriamai šeimai ir vaikas tokiuose santykiuose gali jaustis gerai, priimti naująjį mamos partnerį kaip savo tikrąjį tėtį. [5] tyrimo dalyvė atskleidė dar vieną teigiamą patirtį, kur vaikų santykiai su naujuoju moters vyru klostėsi gerai.

„Santykiai abiejose pusėse buvo geri, šilti, vaikai maži, kitaip nelabai ir galėtų būti.“ [5]

Analizuojant šį atvejį reikėtų pastebėti, kad santykių kokybei įtakos turi ir vaikų amžius (Berns 2009), kada jie dar nevisiškai gali įsisąmoninti, kas vyksta jų šeimoje. Vadinasi mažas vaikų amžius gali turėti įtakos santykių užmezgimui ir palaikymui su.

Kalbant apie patėvių ryšį su povaikiais, reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad pakartotinos partnerystės šeimoje vaikais turėtų spręsti, kaip jam bendrauti su patėviu ir kada pradėti megzti su juo

ryšį. Vaikas turi būti dėmesio centre siekiant jo sėkmingos adaptacijos naujoje šeimoje. Vaikai parodo, kiek reikia laiko, kol jis priima naująjį mamos partnerį ir gali pradėti bendrauti. Vaikui negali būti primetama valia bendrauti su patėviu ar pamote, vaikas viską turi spręsti pats, atsižvelgdamas į savo jausmus, norus bei poreikius.

Tyrimo metu išryškėjo informantų **požiūris į pakartotinai kuriamą šeimą**, kol jie dar gyveno pirmoje santuokoje. Pakartotinai kuriamos šeimos dažnai yra siejamos su piktos pamotės ir patėvio portretu, kur vaikams augti yra sudėtinga. Panašų požiūrį turėjo ir [1] tyrimo dalyvė, kurios nuomonei įtakos turėjo jos patirtis.

„Aš visada sakydavau, kad aš, jeigu ištekėsiu antrą kartą, vaikų niekada neturėsiu su tuo kitu vyru, nes aš mačiau, mano pusseserė kaip buvo skriaudžiama patėvio, labai skaudžiai.. Aš visą laiką sakiau, jeigu jau aš ištekėsiu, tai niekada.“
[1]

Dar vienas svarbus aspektas, apie kurį kalbėjo tyrimo dalyvės, yra **vaiko, kurio mama sukūrė antrą santuoką, padėtis ir savijauta šeimoje**. Pakartotinai kuriant santuoką, nemažai dėmesio reikia skirti vaikams, kurie į naują šeimą ateina kartu su vienu iš partnerių. Svarbu nepalikti vaikų likimo valiai. Reikia nepamiršti, kad vaikas jau ir taip patyrė nemažai streso ir įtampos, kai jo tėvai išsiskyrė, o pakartotina mamos ar tėčio santuoka gali sukelti dar vieną streso pliūpsnį vaikui. Stresas ir įtampa turi vaikui neigiamų pasekmių, turinčių įtakos vaiko sveikatai, elgesiui, dėmesio koncentravimui ir kitiems dalykams. [8] tyrimo dalyvė atskleidė, kad kuriant pakartotiną santuoką, turima jos dukra buvo užmiršta.

„Kai mes pradėjome kurti naują šeimą, man gavosi iš vienos barikadų pusės, visai netyčia papuoliau į kitą barikadų pusę ir dukra buvo iš tikrųjų už...., ne tai, kad aš ją užmiršau, ne tai, kad aš ją nustūmiau, ji, aišku, gyveno su manim, bet ji didesnę laiko tarpą ir su mano mama būdavo.“ [8]

Tyrimo metu buvo kalbama apie vaiko savijautą, kada į šeimą ateina patėvis. Kai vaikas šeimoje jaučiasi kitoks negu kiti vaikai, kyla kitoniškumo jausmas. Nevienodą vaikų padėtį pakartotinos partnerystės šeimoje pabrėžia ir tyrimo dalyvės ([1], [4]).

„Ji vis tiek jaučiasi nuskriausta, ji vis tiek jaučiasi tokia... nu nemoku pasakyt... ji vis tiek jaučiasi išskirtinė. Gal aš bandau paaiškinti jai, kad taip nėra, bet taip yra iš tikrųjų. Vis tiek ...mmm.. nėra, žinok, taip, kad ji yra vienodam lygmeny su vat kitais vaikais. Iš tikrųjų nėra taip, turbūt niekur nėra taip.“ [1]

„Tas vaikas, jis yra toj šeimoj, viską, jis valgo, jisai auga, jis viską, bet emocinis tas. Nu ir lieka vis tiek toks nuošalyj.“ [4]

Jausmas, kad esi kitoks ir visada lieki nuošalyj vaikui gali būti nepakeliamas, o nuolatinė įtampa gali sukelti vaiko priešišumą ne tik patėviui, bet ir bendriems mamos su patėviu vaikams. Taigi, kaip jausis vaikas pakartotinoje šeimoje ir koks **šėimos mikroklimatas** bus šeimoje, priklauso nuo visų šeimos narių. Tėvų dėmesys, šilti ir pasitikėjimu grįsti santykiai tvirtina šeimos santykius, kurių šeima turi siekti atviru bendravimu bei vienas kito išklausymu. Apie palankų vaikams šeimos mikroklimatą, kai šeimoje atsiranda patėvis, kalbėjo [5] tyrimo dalyvė ir teigė, kad:

„Dėmesys vaikams yra svarbiausia, iš abiejų tėvų. Pokalbiai tarpusavyje, svarbu viską iki galo išsiaiškinti, atsižvelgti į vaikų nuomones ir norus. Su mažais vaikais lengviau, ypač, kai jie linkę bendrauti, džiaugtis, prisirišti. Taigi mūsų atveju šeimoje jautėsi rami ir meilės kupina aplinka.“ [5]

Tėvai šiuo atveju yra vaikų mama ir vaikų patėvis, nes informantė yra sukūrusi pakartotiną santuoką, o jos vaikai abu šeimos partnerius vadina tėvais. Tėvų dėmesys vaikams, jų nuomonės išklausymas yra svarbus dėl to, kad tėvai, sudaro pačią reikšmingiausią vaiko aplinkos dalį ir vaiko asmenybės vystymasis didele dalimi priklauso nuo jų (Vosyliūtė, 1998). Taigi galima daryti išvadą tokią, kad, jeigu abu partneriai kurs su vaikais meilę, pasitikėjimu ir palaikymu grįstus santykius, šeimoje bus palanki aplinka vaikams augti ir vystytis.

Pakartotinai kuriamoje santuokoje, taip pat atsiranda **naujos šeimos gyvenimo tradicijos bei taisyklės**, kurių gali būti sunku laikytis iš skirtingų aplinkų atėjusiems žmonėms. Tyrimo dalyvės, kalbėdamos apie naujos šeimos gyvenimo tradicijas ir taisykles teigia, kad tradicijos informančių šeimoms yra svarbios. O, jeigu šeimoje yra daug kalbama, nėra sunku laikytis taisyklių ar tradicijų.

„Pavyzdžiui, šeštadieniais Vytas visą laiką pusryčius visiems daro, jau yra tokia tradicija. Man tai labai daug tai reiškia, kad mes visi kartu.“ [1]

Atviras kalbėjimasis ir laikas kartu, leidžia sukurti bendras šeimos taisykles. Būna ir taip, kad naujai surašytoje šeimoje pavyksta išsaugoti ir senąsias šeimos tradicijas. Gebėjimas išsaugoti senas šeimos tradicijas dažniausiai būna tada, kai į šeimą ateina patėvis ne po santuokos nutraukimo, o našlystės atveju.

„Ypatingų tradicijų ar taisyklių niekada šeimoje neturėjome, bet dažnai važiuodavome lankyti tėvo kapo, užsukdavome pas vyro gimines, nes ir po vyro mirties išliko labai geri santykiai. Kai atsirado naujas mano vyras, kažkaip labai greitai ir maloniai visa giminė priėmė mano vyrą, džiaugėsi mano laime ir tas kapų lankymas išliko iki šiol. Man ir mano vaikams tai labai svarbu.“ [3]

Išlaikyti vienokias ar kitokias šeimos tradicijas ar šeimai įprastus procesus padeda partnerio supratimas, kad vaikai, priimdami patėvį, tuo pačiu neišduoda ir savo buvusio tėvo aplankydami jį kapuose. Taip pat yra šeimų, kuriose naujos taisyklės susikuria savaime, į tai nededant papildomų pastangų ir šių dalykų neakcentuojant.

„Nevedinėjau jokių naujų taisyklių, kai pradėjome gyventi kartu, tiesiog per laiką atsitiko taip, kad mes su draugu kartu apsigyvenome ir pasakėme mano sūnui, kad gyvensime visi kartu. Nemačiau, kad vaikas labai priešintųsi, jam tai visai patiko, mačiau aš iš jo.“ [4]

Svarbu ir tai, kad šeimos tradicijoms ar taisyklėms kiti neturėtų jokios įtakos ir nesikištų į šeimos taisyklių kūrimo procesą. Tyrimo dalyvė ([6]) atskleidė ir tai, jog šeimos geri santykiai, bendrumas ir kalbėjimasis tarpusavyje padeda toms šeimos taisyklėms atsirasti savaime.

„Tradicijos susidėlioja savaime, kai yra bendrumas, kalbėjimas tarpusavy, tarimasis, ir kai neišleidi kitų vadovavimui (giminių, artimųjų), turi savo ir tik savo šeimos narių nuomonę. Taisyklės kiekviena šeima susikuria, manau, individualiai.“ [6]

[1] tyrimo dalyvė, pasakodama apie pakartotinos šeimos kūrimo aspektus, akcentavo **žmones, padėjusius vienyti pakartotinai kuriamą šeimą**. Anot tyrimo dalyvės, norint sėkmingai kurti naują

šeimą ir padėti vaikams joje gerai jaustis, neišskiriant, kuris geresnis ar blogesnis, svarbus tų žmonių palaikymas, kurie yra susiję su naujai kuriama šeima. Tai yra vieno ar kito partnerio artimieji arba tolimieji giminaičiai.

„Ot, kai būdavo, kai Vyto močiutė buvo gyva dar, darydavo sukviestinius pietus, velykos ar ką, visada visiem trim būdavo vienodos dovanėlės. Visada. Lygiai. Proporcijom. Saldainis į saldainį, litas į litą. Niekada nebuvo išskirta. Ir, skaityk, yra visiškai tolimi jai giminaičiai, kur mes net nebendravom taip artimai, bet jina ten galėjo jaustis visiškai laisvai.“

Čia atsispindi ir tai, kad vaikas, kuris jautėsi atstumtas ir nelygiavertis su bendrais patėvio ir mamos vaikais, patėvio močiutės namuose ir jos aplinkoje gali jaustis visiškai toks pat, kaip ir visi. Galima daryti prielaidą, kad žmonės, pas kuriuos vaikas jaučiasi gerai, gali kompensuoti tai, ko vaikas negauna patėvio šeimoje. Palaikymas, neišskyrimas iš kitų, vaiką tarsi reabilituoja ir parodo, kad nėra jokių skirtumų tarp visų šeimos vaikų. Toks žmogus yra tarsi vaiko patarėjas, užuovėja, kur vaikas jaučiasi vienodai mylimas, globojamas ir dėmesio visiems vaikams skiriama tiek pat.

Apibendrinant būtų galima pasakyti, kad nuo patėvio sugebėjimo susidraugauti su vaikais bei kurti su jais santykius priklausys visos šeimos santykiai. Tyrimas parodė, kad daugumos tyrimo dalyvių atveju patėvis su vaikais santykius mezgė palaipsniui, siekė susidraugauti su vaikais. Buvo atvejų, kai patėvio ir vaikų santykiai pradžioje klostėsi sunkiau. Naujai kuriamose šeimose taip pat dažnai būna vaikų, kurie netekę savo biologinio tėvo, ateina su mama gyventi į aną kartą sukurtą santuoką. Tokiu atveju svarbu nepamiršti vaikų. Tyrimo duomenys parodė, kad vieniems patėviams pamilti savo partnerės vaikus sekasi iš karto, kitiems – reikia daugiau laiko. Yra atvejų, kada vaikas, atėjęs iš kitos šeimos, nesijaučia lygiavertis su vaikais, gimusiais naujoje šeimoje.

Trukdžiai, apsunkinę pakartotinos partnerystės šeimos suvienijimą. Kurdami antrą ar trečią santuoką, žmonės susiduria su nemažai sunkumų, kurie turi įtakos sėkmingam, arba atvirkščiai, nesėkmingam, šeimos kūrimui bei funkcionavimui. Šeimos nariai gali susidurti pirmiausia su neigiama aplinkinių žmonių nuostata, taip pat įtakos gali turėti abiejų partnerių aplinka ir šeimos stabilumui iškykla grėsmė. Taigi kokie pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos šeimos stabilumui ir jos suvienijimui? Tyrimo dalyvės išskyrė panašių ir skirtingų veiksnių, kurie sukėlė papildomų sunkumų kuriant naują šeimą.

[1] tyrimo dalyvė teigia, kad labiausiai suvienyti šeimos į visumą nepadėjo naujo **partnerio tėvų požiūris į pakartotiną santuoką**, kurie buvo priešiška nusiteikę tokios šeimos kūrimui. [10] informantė taip pat antrina [1] tyrimo dalyvei ir teigia, kad naujo vyro tėvai priešinosi naujos šeimos kūrimui. Moteris taip pat baiminosi partnerio tėvų. Matome, kad vyro tėvų neigiamos nuostatos prieš naujai kuriamą šeimą turi įtakos šeimos narių savijautai. Atsirandančios baimės sukelia įtampą ir apsunkina ne tik partnerių santykius, bet ir neigiamai veikia būsimos šeimos ir vyro tėvų santykius.

„Vat pavyzdžiui, labiausiai tai kas nepadėjo sulipdyti mūsų šeimos į visumą, tai Vyto tėvai. Labiausiai. <...>. Vyto mama visada pabrėždavo – pas mane yra du anūkai. Nors ta mano dukra gi būdavo visada su mumis kartu.“ [1]

„Jo tėvai buvo labai prieš mūsų draugystę, „žiauriai stojo piestu“. <...>. Jo tėvai man čia tokius buvo kardibaletus „sustrojinę“, tai aš jų bijodavau, kai velnias kryžiaus.“ [10]

Naujai kuriamos šeimos nepadedą suvienyti ne tik vieno ar kito partnerio tėvų nusistatymas, tačiau ir **neigiama giminaičių įtaka**. Partnerių giminaičiai neretai įsikiša į šeimos santykius ir neigiamai veikia juos. Kad šeima galėtų gyventi vieningai, ją turi palaikyti ne tik suaugusiųjų tėvai, tačiau reikia ir artimųjų giminaičių palaikymo.

„Sunkumų sukėlė giminių požiūris, gal atrodantis nekaltas įsikišimas, o neretai ir priešingas nuteikinėjimas.“ [6]

Dar vienas dalykas, kurį atskleidė tyrimo duomenys, yra tas, kad partnerių slapti santykiai dėl baimės būti pastebėtiems vyro giminių nepadėjo suvienyti šeimos. Dėl to, kad partneriai kurį laiką negalėjo laisvai bendrauti ir turėjo slėpti santykius nuo savo artimųjų, jų šeima negalėjo nuo pat pradžių be įtampos ir streso kurti naujų savo santykių ir visi kartu gyventi.

„Ir kiek mes slėpėm tuos savo ryšius, ir viską, būdavo susitinkam tik už namo kampo kur nors eiti ar važiuoti <...> ir slėpėme tuos savo ryšius, nes bijojom, kad vyro giminės nepamatytų.“ [1]

Mokslinėje literatūroje akcentuojama, jog vaikai, patyrę tėvų skyrybas, patiria nemažai streso, kada sugriūva vaiko šeimos aplinka. Taip pat vaikui kyla baimė, kas dabar bus (Reid, 2009). [1] tyrimo dalyvės atveju moteris antrą savo santuoką kūrė dėl dažnai minimos ir pastaruoju metu labai dažnėjančios priežasties – skyrybų, o ne partnerio mirties (Jonaitis, Meilius, 2007). Tyrimo dalyvės dukrai iš pirmos santuokos buvo sunku susitaikyti su tėvų skyrybomis. **Vaiko viltis, kad jo tėvai bus dar kartu**, nepritapimas naujojoje šeimoje bei nenoras gyventi toje šeimoje – tai dalykai, sukėlę sunkumų siekti visų šeimos narių vienybės.

„Durka dažnai, kai jai sunku, sako: „o jeigu tik būtum neišsiskyrusi su mano tėčiu, viskas dabar būtų kitaip““ [1]

Galima daryti prielaidą, kad vaiko priekaištai mamai rodo vaiko ilgesį savo šeimai. Mintys, kad galėjo nebūti tėvų skyrybų vaikui leidžia svajoti apie šeimą su abiem biologiniais tėvais.

Apibendrinant galima pasakyti, kad pakartotinos šeimos kūrimui bei šeimos narių suvienijimui įtakos turi naujai kuriamos šeimos aplinka. Tyrimo duomenys atskleidė, kad suvienyti pakartotinos partnerystės šeimą trukdo neigiamos vieno ar kito partnerio tėvų nuostatos į tokią šeimą. Taip pat tam įtakos turi partnerių artimieji giminaičiai, vaikų viltis, kad išsiskyrę tėvai susitaikys ir gyvens kartu.

Veiksniai, lėmę pakartotinos partnerystės šeimos kūrimą. Pastaruoju metu daugėja šeimų, kuriamų antrą ar trečią kartą (Jonaitis, Meilius, 2007). Šeimoje gali būti iš esamos santuokos arba ir iš buvusios santuokos vaikų (Johnson, 2003). Vaikai su vienu iš tėvų ateina į pakartotinai kuriamą šeimą ir turi išmokti prisitaikyti prie naujų sąlygų. Reikėtų išsiaiškinti, kas skatina išsiskyrusius žmones kurti antrą ar trečią santuoką. Taigi tyrimo dalyvės pasidalino savo patirtimi ir pateikė keletą veiksnių, kurie lemia pakartotinos partnerystės šeimos kūrimą.

„Ėjo laikas, atsirado Paulius, pradėjome bendrauti. Aš specialiai negalvojau, kad dabar turiu susrasti naują draugą, kad galėčiau viską išgyventi. Gali būt ir tai, kad jaučiausi kaip moteris vieniša, norėjosi artumo, šilumos, supratimo ir palaikymo iš vyro pusės. Todėl nespriešinau, kai pradėjo megztis mūsų su Pauliumi santykiai.“ [4]

„Vienišumas. Vaikai niekada neatstos suaugusiųjų gyvenimo, tai pasikalbėjimas su suaugusiu žmogumi, problemų sprendimas, laisvalaikis.“ [7]

[2], [4] ir [7] tyrimo dalyvės viena kitą papildydamos teigė, kad pagrindinė priežastis, kuri skatino kurti šeimą buvo **vienišumas ir poreikis turėti partnerį**. Artimo žmogaus atsiradimas šalia, kaip teigia tyrimo dalyvės, padeda kartu spręsti problemas, leisti laisvalaikį. Būtų galima pastebėti, kad tyrimo dalyvės, kalbėdamos, kas skatino kurti naują šeimą, labai reta kuri mini, kad tai darė dėl vaikų. Galima daryti prielaidą, kad pakartotinė šeima kuriama atsižvelgiant labiau į suaugusiųjų poreikius ir norus. Tačiau [3] tyrimo dalyvė, papildydama kitas informantes atskleidžia, kad naujos šeimos kūrimui įtakos turėjo ir tai, kad trūko partnerio, kuris padėtų ir patartų tada, kai iškyla klausimai, susiję su vaikų ugdymu. Galima pabrėžti ir tai, kad labiau atsiskleidžia suaugusiųjų interesai ir pagalbos poreikis auklėjant vaikus. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pakartotinos partnerystės šeimos dažniausiai buvo kuriamos ne atsižvelgiant į vaiko interesus bei nuomonę. Suaugusieji tenkina poreikį turėti partnerį bei sprendžia klausimus, susijusius su vaikų ugdymu. Viena tyrimo dalyvė ([3]) teigė, kad partnerio trūko ir dėl to, kad padėtų ugdyti vaikus.

„Kai mirė vyras, ilgus metus net negalėjau pagalvoti apie naują vyrą, apie kažką kita šalia savęs. Tačiau bėgo metai ir trūko artimo žmogaus, norėjosi kaip ir visiems pasišnekėti, pasitarti, kai sunku, kai sunku susitarti su vaikais, kai sunku ir atsiranda problemų, iš viso norėjosi gyvenimo pakeleivio, kuris galėtų atsukti savo petį, kai būna sunku.“ [3]

[1] tyrimo dalyvė teigia, kad jai nauja šeima ir naujas partneris suteikė galimybę turėti šeimą, kurioje vyrautų teigiama atmosfera bei glaudūs santykiai. Taigi matome, kad nauja šeima tyrimo dalyvei padėjo išgyventi pirmos šeimos griūvimą ir naujas vyras nejučia, gelbėdamas moterį ir būdamas visada greta, padėjo sukurti sėkmingą šeimą.

„Vytautas mūsų gyvenime atsirado iki to, kol čia viskas išsisprendė, nes kaimynai mes buvom. Tas Vytautas perėmė tą gairelę, bet taip staigiai, nejučia visai. Kaip sakau, man buvo kaip gelbėjimosi ratas, nes jisai matė, kas darosi ir jisai mane tarsi užtarė ir jis man toks atsirado, supranti, kaip, nu..., kaip kablys...“ [1]

Kiekviena vieniša mama, likusi po skyrybų su savo vaikais susiduria su daugybe sunkumų (Berns, 2009). Vadinasi vieniša mama susiduria ne tik su vaikų auklėjimo sunkumais, kuriuos turi spręsti viena, ji turi atstoti savo vaikams abu tėvus, jeigu biologinis vaikų tėvas jais nesirūpina. Tačiau vienišos mamos šeimoje iškyla ne tik su vaikais ir jų auklėjimu susijusios problemos, bet ir nemažai sunkumų sukelia tokios šeimos **materialinė padėtis**. Moteris susiduria su tokia situacija, kad viena turi rūpintis finansine padėtimi ir dažnai yra priklausoma nuo kitų pagalbos (Berns, 2009). Tokią priežastį išskyrė [8] tyrimo dalyvė, kuri teigia, kad materialinė padėtis skatino kurti naują šeimą.

„Materialinė padėtis, visuomenės neigiamas požiūris į vienišą motiną.“ [8]

Likusios vienos moterys turi įveikti ne tik materialinius sunkumus, bet ir neigiamą aplinkinių požiūrį, kad galėtų išvengti psichologinių sunkumų ir apsaugoti savo vaikus. Kita vertus, vienos likusios mamos yra tokios šeimos, kurios potencialiai gali tapti pilnomis šeimomis (Juozeliūnienė, 2003) ir būtent **pilnos šeimos poreikis** ir poreikis turėti visavertę šeimą skatina moteris kurti pakartotinos partnersytės šeimas. [6] tyrimo dalyvė teigia, kad svarbu vaikams augti pilnoje

šeimoje, kada vaikai mato, jaučia ir supranta, koks yra pilnos šeimos modelis. Galima daryti prielaidą, kad vaikas, augęs pilnoje šeimoje ir jaučiantis mamos bei žmogaus, kuris atlieka tėvo funkcijas bei vaidmenį, meilę bei globą, lengviau galės kurti savo šeimą ateityje.

„Manau tai vistiek pilnos šeimos poreikis. Kiekvienam vaikui svarbu augti pilnoje šeimoje kai yra tėtis, mama. Kartu atsiranda ir tas gyvenimo suvokimas kartu, suvokimas kas tai yra šeima.“ [6]

[5] tyrimo dalyvė pabrėžia, kad naujos šeimos kūrimas ne visada turi konkrečių ir aiškių veiksmų. Būna taip, kad tiesiog ateina tokia situacija ir žmogus, daug negalvodamas, susieja gyvenimą su kitu žmogumi.

„Abu atskirai buvom patenkinti savo gyvenimais, tiesiog <...> net jei nesijauti vienišas, ir nenori jokio partnerio, kartu vistiek tampa geriau, nei atskirai.“ [5]

Apžvelgus veiksmus, kurie lemia pakartotinos šeimos kūrimą, galima daryti išvadą, kad pagrindinis ir dažniausiai minimas tyrimo dalyvių naujos šeimos kūrimo veiksnys yra partnerio bei vienišumo poreikis. Analizuojant pakartotinių šeimų kūrimo veiksmus, išryškėjo, kad dažniausiai yra atsižvelgiama į suaugusiųjų poreikius bei jausmus. Vaikai, augantys pakartotinos partnerystės šeimoje, turi galimybę gyventi pilnoje šeimoje.

Ryšys tarp vaikų ir patėvio/pamotės. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaikas, atsidūręs pakartotinos partnerystės šeimoje, gali sutrikti. Jeigu vaikas nenori nutraukti biologinių ryšių su biologiniu tėvu ar mama, jam gali iškilti baimė, kad bendravimas ir geri santykiai su patėviu – tai tarsi mamos ar tėčio išdavystė, kuris negyvena kartu. Taip pat vaikams gali atsirasti baimė, kad vaikas praras savo tėtį ar mamą, kuris negyvena kartu, jeigu palaikys ryšius su patėviu. Tyrimo duomenys parodė, kad pakartotinai kuriamose šeimose ne visada patėvis, ateinantis į šeimą, yra nusiteikęs rodyti iniciatyvą ir kurti draugiškus santykius su jau esančiais vaikais. Taigi svarbu kalbėti apie **patėvio dalyvavimą kuriant ryšį su vaikais**.

[1] tyrimo dalyvė teigia, kad kurdamą naują šeimą, daugiausia pastangų į santykių užmezgimą tarp savo dukros ir naujo vyro, dėjo pati. Moters iniciatyva, kad jos vyras užmegztų santykį su jos durka, moteriai kainavo nemažai pastangų. Moteris taip pat teigia, kad dukra ir naujas moters vyras palaikytų gerus santykius ir sutartų. Vyro nenoras bendrauti su partnerės dukra yra teisinamas jaunu vyro amžiumi.

„Aš stengiausi ją prie to Vyto priklijuoti. Ir, pavyzdžiui, jis to nesuprasdavo, nes jisai, skaityk, buvo jaunas. Ir kažkaip jisai nesuprato, kodėl. <...>. Aš būdavo, žiūrėk, nupirksiu koki žaidimą ar kažką tai ir jam įduosiu, padovanok Godai. Aš jį bandžiau, supranti, prie jos kažkaip, man va toks poreikis buvo, kad jisai išsiteiktų jai. Tokių kablių, kad jisai, supranti, jos, nu... va taip, nnnnee taip, kad nenorėjo, bet jis nesuvokė to, kad jam reikia ją prisišnekinti. Jam reikia prisišnekinti tą vaiką. Ir galvodavau... jis nesuprasdavo, kam čia reikia to, nu vat kam čia to reikia. Nu sakydavau, nu vat tu jai padovanok. Dukrą aš lipidžiau prie Vyto. Ne jisai prie jos lipidėsi, o aš stengiausi prilipdyt.“ [1]

Kita tyrimo dalyvė ([8]) pateikė panašų pavyzdį, kada pastangos, kad vaikai bendrautų su patėviu, buvo iš moters pusės. Čia atsiranda ir patėvis, kuris tai stengėsi kurti santykius su vaikais. Išryškėja ir tai, kad pelnyti vaikų palankumą buvo labai nelengva. Tačiau vertinant tai, kad moteris

inicijavo savo vaikų bendravimą su jos nauju vyru, galima būtų daryti prielaidą, jog sunkiam ryšio užmezgimui tarp patėvio ir povaikių įtakos turėjo per maža patėvio iniciatyva.

„Užmegzti ryšį buvo nelengva, reikėjo atrasti būdų, kaip pripratinti vaikus prie naujai sukurtos šeimos, buvo labai nelengva mano vyrui. Vaikams priprasti prie naujų gyvenimo pokyčių buvo nelengva. Iniciatyva, kad vaikai bendrautų su mano nauju vyru, buvo mano, žinoma. Bet nemažai prisidėjo ir partneris.“ [8]

Tyrimo metu išryškėjo ir tokios patirties, kada patėviams ir povaikiams užmegzti santykius sekėsi gerai ir lengvai. [2] ir [5] informantės atskleidė panašią patirtį, kuri rodo, kad vaikų dėmesį bandė pelnyti į šeimą atėję patėviai. Vienu atveju ([2]) vaikų palankumą buvo stengiamasi pelnyti dažniais apsilankymais jų namuose. Abi tyrimo dalyvės teigia, kad nedidelis vaikų amžius palengvino tai, kad vaikai lengviau priėmė moterų naujus partnerius. Vaikams patėviai atliko biologinių tėvų, kurie vaikais nesirūpino ir nesidomėjo, vaidmenį.

„Kaip jau ir sakiau pradžioj, dažnai lankydavosi mūsų namuose. Stengėsi susidraugauti su vaikais. To norėjau ir aš, ir mano jis pats. Vaikai buvo dar maži, tai gal ir nelabai suprato skirtumo tarp tikrojo tėvo ir mano naujo vyro, o jiems jau patėvio. Jie tikrajam tėvui nerūpėjo, jis jų nelankė ir jais nesirūpino. Mano naujas vyras stengėsi kuo daugiau su jais bendrauti. Vaikai gana greitai jį prisileido ir priprato prie jo.“ [2]

„Kadangi vaikai maži, iniciatyva daugiau suaugusiųjų, konkrečiai mano vyro. Tačiau tai buvo tikrai netikėtai paprasta, vaikai labai greitai priprato, prisirišo, tuo labiau, kai tėvai tikrai turi didelį norą su jais susidraugauti.“ [5]

Taigi galima daryti prielaidą, kad santykiai tarp patėvio ir povaikių priklauso ne tik nuo tai, kieno iniciatyva pradedami megzti santykiai. Tai priklauso ir nuo vaikų amžiaus, kai patėvis ateina į šeimą. Kaip jau buvo minėta, svarbu, kad pats vaikas nuspręstų, kaip ir kada jam bendrauti su patėviu. Naujoje šeimoje į vaiko poreikius bendrauti su nauju mamos partneriu turi būti kreipiamas didelis dėmesys, kad vaikas žinotų, jog jo valioje spręsti, kaip bendrauti su būsimu ar esamu patėviu.

Reikia nepamiršti ir tai, kad kiekvienam patėviui ar pamotei ateinant į šeimą, reikia susitaikyti su tuo, kad šeimoje gali vyrėti vaikų dažnai jau žinomas **stereotipinis požiūris į patėvius/pamotes**. [5] ir [7] tyrimo dalyvės pasidalino savo patirtimi ir teigia, kad jų šeimose požiūris į patėvius teigiamas.

„Konkrečiai mūsų šeimoje, pavyzdžiui, požiūris, kuris dažniausiai neigiamas ir tas stereotipas apie patėvius ir piktas pamotes tikrai buvo sugriautas. Nežinia, kaip bus, kai paaugs vaikai ir patys turės nuomonę tuo klausimu. Tačiau gyvenimas – ne pasaka, ne visos pamotės blogos, o patėviai dar blogesni.“ [5]

[5] tyrimo dalyvė, teigia, kad dar nežinia, kaip keisis tas požiūris vaikams paaugus, bet kol neigiamo požiūrio į patėvį ar pamotę jų šeima nėra. Galima būtų daryti prielaidą, kad vienoks ar kitoks požiūris į patėvius/pamotes priklauso nuo suaugusių, kurie augina vaikus. Kaip partneriai kalbės apie suaugusius, ateinančius į šeimą, tokį požiūrį perims ir jų kartu auginami vaikai. Taigi partnerių požiūris, kad „gyvenimas – ne pasaka, ne visos pamotės blogos, o patėviai dar blogesni“ ([5]) padės vaikams susidaryti nuomonę, kad patėviai geri ir rūpestingi.

[7] tyrimo dalyvė teigia, kad vaikų požiūris apie piktas pamotes ir patėvius teigiamas dėl to, kad vaikai turi ne vieną pavyzdį savo draugų rate, kurių tėvai gyvena pakartotinoje partnerystėje. Galima daryti išvadą, kad tyrimo dalyvės vaikų draugai patys auga patėvio šeimose ir tas vaikų

požiūris ar nuostata nėra neigiama. Tokios sandaros šeima vaikams yra priimtina ir natūrali. Vaikai tokią šeimą priima kaip normą, nes šiandien tokių šeimų daugėja.

„Toks kaip piktos pamotės ar patėvios stereotipas sugriautas, nes Lietuvoje šiuo metu daug šeimų pakartotinių ar susidėjusių. Jau vaikai tai žino iš savo draugų mokyklose, kurių tėvai gyvena tokio pobūdžio šeimose“ [7]

Kaip klostosi santykiai tarp vaikų ir patėvių, kaip atskleidė tyrimas, priklauso nuo biologinių, kartu negyveančio tėvo įtakos vaikui. Tyrimo duomenys parodė, kad biologinis tėvas, kuris kartu negyvna su vaiku, tiesiogiai ar netiesiogiai, bet turi įtakos vaiko ir patėvio santykių kokybei. Vienu atveju ([1]) matome, kad mergaitė, praleidusi laiką pas savo biologinį tėvą ir grįžusi į mamos su patėviu šeimą, naujo mamos partnerio prisileisti nebenori, atstumia jį. Kaip teigia [1] tyrimo dalyvė, kad vaikas jaučia tą santykių komplikuotumą, kai jis turi ne tik mamą, tėtį, bet ir dar vieną vyrą, su kuriuo reikia bendrauti. Mergaitės bendravimas su biologiniu tėčiu, tėčio požiūris į moters naująjį vyrą turi įtakos patėvio ir mergaitės santykiams. Mergaitės bendravimas su biologiniu tėčiu ir neigiamas požiūris į patėvį išlieka nuo pirmos naujos šeimos sukūrimo dienos.

„Ji grįžta iš biologinio tėvo ir to Vyto jinau nebeprisiima, vat jinau gauna, nu jai iškart toks būna, kaip, nu toks atstūmimas. Nors iki to tai atrodo, žiūrėk, ir ateis, ir ją ten „pakirkins“, žiūrėk, ir prisiima. Kai va tas perėjimas yra, vaikas jaučia, jisai bando kažkaip tai vat atstumti, jis bando..ir tas ir liko, žinok, iki šios dienos.“ [1]

Kitu atveju ([5]) matome, kad tėvo nebuvimas vaiką veikia taip, kad vaikas negali priimti patėvio globos, meilės ir tai jaučia visa šeima.

„Mūsų atveju tėvas mėgtų neįtakot vaiko išvis, tačiau tas tėvo nebuvimas, ar stengimasis nebūt, vistiek palieka pėdsaką vaiko sąmonėje ir sudaro nusistatymus tam tikrais klausimais.“ [5]

Kalbant apie patėvių ir povaikių santykius, svarbu paminėti, kad iš tyrimo duomenų išryškėjo, kokie yra **vaiko emociniai ryšiai su patėviu**. Tyrime išryškėjo dvi pozicijos, kurios viena nuo kitos skiriasi. Pirmu atveju ([1]), mergaitė, nuo pat pradžių negalėjusi priimti patėvio, su tokiu jausmu gyvena iki šiol ir jai patėvis nėra autoritetas. Žiūrint iš kitos pusės, nors mergaitės su patėviu nesieja stiprūs ir glaudūs ryšiai, ji patėvį vadina ne vardu, o „tėčiu“. Šiuo atveju kažkoks emocinis atspalvis jaučiasi, nors tyrimo dalyvė negali paaiškinti ir prisiminti, kada jos dukra naująjį vyrą pradėjo vadinti tėčiu. Kita vertus, mergaitė tėčiu vadina ir savo biologinį tėvą, ir savo patėvį. Taigi matome, kad pakartotinai sukurta šeima pasižymi santykių platumu, kai vaiką sieja ne tik ryšiai su biologiniais tėvais, tačiau ir naujais tėvų partneriais. Nors mergaitė nejaučia nei stipraus ryšio su biologiniu tėvu, nei su patėviu, tačiau ji į juos abu kreipiasi „tėti“.

„Jai Vytas nėra autoritetas šiai dienai. Nors jinau vadina tečiu, jin kartais šneka tetis, aš nesuprantu, apie katra šneka. Jis jai atsirado tetis savaime, vat nežinau, kaip atsirado, bet jinau jį vardu niekad nevadino. Nors ir niekas neprimetė, aš net nežinau, kada tai atsitiko. Gal pradžioj išvis jo niekaip nevadino, žinok, nu vat aš neprisimenu to, kada jinau tuo tečiu pasidarė, nežinau. Bet jinau „teti“ vadina ir Vytą, ir tą savo biologinį tėvą vadinkim, kuris iš viso nesirūpina ja. Išvis.“ [1]

[5] dalyvė atskleidė, kad visa šeima deda pastangas, jog visi šeimos nariai gerai jaustųsi. Naujas moters partneris rodo iniciatyvą ir stengiasi kurti ryšį su moters vaikais. Emocinis šeimos ir

vaikų ryšys yra kuriamas ir palaikomas per šeimos bendravimą bei laiko leidimą kartu. Matome, kad šeimai svarbu visiems būti kartu ir šeimos susibūrimas duoda teigiamų rezultatų. Galima daryti prielaidą, kad, kai šeimoje šilti ir stiprūs emociniai ryšiai, pakartotinai sukurta šeima tampa tokia pat sėkminga ir pilnavertiškai funkcionuojanti, kaip sėkmingai sukurta pirma šeima.

„Vyras su vaikais, aišku, žinoma ir aš, stengiamės su vaikais kurti tą tokį emocinį ryšį, kad taptume visa šeima kaip vienas kumštis. O tą ryšį bandome kurti per bendravimą, laiko leidimą kartu.“ [5]

Išanalizavus, koks ryšys sieja povaikius ir patėvius matome, kad vienu atveju patėviai nerodo iniciatyvos, kad pelnytų povaikių palankumą bei užmegztų gerus santykius su jais. Tyrimo duomenys parodė ir teigiamų pavyzdžių, kada patėvis stengiasi su povaikiais užmegzti šiltus santykius. Kai kuriose pakartotinai kuriamose šeimose labiausiai šeimos santykių palaikymu, naujo partnerio santykiais su vaikais rūpinasi moteris ir nori, kad naujas partneris sutartų su vaikais. Reikia nepamiršti ir tai, kad, kaip povaikiai kurs santykius su patėviu, priklauso nuo to, ar partneriai leidžia pačiam vaikui nusistatyti santykių būdą su patėviu. Yra šeimų, kada patėviai nepelno povaikių palankumo ir netampa autoritetai savo partnerės vaikams.

Patėvio/pamotės įsitraukimas į vaikų auklėjimo procesą. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad neretai vaikai, augantys pakartotinos partnerystės šeimoje, nepaiso jokių patėvio ar pamotės pastangų drausminti ir tai visai nepriklauso, ar patėvis/pamotė yra malonūs žmonės, ar ne (Peters, 1999). Taip pat tokiose šeimose dažnai susiduriama su problema, kuris kurio vaikus auklės ir drausmins ir dažnai dėl to vyksta diskusijos bei partneriai neturi bendros nuomonės. Tokiu atveju, taisyklės priklauso nuo vieno ar kito partnerio nuotaikos, arba nuo to, kuris vaikas nusikalto (Peters, 1999). Tyrimo duomenys atskleidė, kad **patėvio vaidmuo partnerės vaikų auklėjime** yra gana pasyvus. Partneris į auklėjimo procesą beveik nesikiša ir nerodo iniciatyvos. Vienu atveju ([4]) tyrimo dalyvė teigia, kad partneriui atrodo, jog ne jo pareiga ir atsakomybė auklėti partnerės vaikus. Jis tiesiog nusišalina sakydamas, kad tai partnerės reikalas, o su jos vaiku išlieka draugais.

„Mano vyras, galima sakyti, nesikiša į mano sūnaus auklėjimą. <...>. Sūnus mano vyrą mielai priima, bet labiau kaip draugą, o ne kaip patėvį kažkokį. O, kai Paulius kartais sudrausmina mano sūnų, pasako griežtesnį žodį, sūnus tokiems atvejais reaguoja į jį pikta, matyt priprato, kad mano vyras į jį nereaguoja, kai būtų reikalinga tam tikra reakcija, sakykime, kai sūnus neklauso ar elgiasi įžūliai.“ [4]

Kitu atveju ([3]) – tyrimo dalyvė savo iniciatyva sąmoningai pasirenka savo vaikus auklėti pati. Moteris siekia, kad vaikai su patėviu išlaikytų gerus santykius ir nekiltų tarp jų ginčų, jei partneris stengtųsi drausminti jos vaikus. Tyrimo duomenys atskleidė, kad patėviai patys tiesiogiai nelabai dalyvauja auklėjime, tačiau jų partnerės, ieškodamos sprendimo ugdant vaikus, visada prašo partnerio patarimo nemanant ir negirdint vaikams.

„Mūsų naujai sukurtoje šeimoje, į mano vaikų auklėjimą sutuoktinis pradžioje stengėsi nesikišti ir iš tikrųjų man buvo lengviau tuo metu. Visus kylančius klausimus sprendžiau pati su vaikais, jeigu nežinodavau, kaip elgtis vienokioje ar kitokioje situacijoje, pasitardavau su vyru, tačiau tai darydavau tada, kai negirdėdavo ir nematydavo vaikai. Kodėl taip

dariau? Todėl, kad nenorėjau gadinti vaikų santykių su dabartiniu savo vyru. Norėjau kad mano vyras, ir mano vaikai liktų draugais, nesipyktų dėl to, kad juos auklėja ne mama, o jos vyras. Nes tas vyras, kaip bebūtų, nėra mano vaikų tėtis.“ [3]

[2] tyrimo dalyvė teigia, kad partneris buvo įtrauktas į auklėjimo procesą bendru vaikų ir jos sutarimu. Tai neturėjo blogos įtakos, tačiau ne visada pavyksta partnerės ir bendrus su partnere vaikus drausminti ir auklėti vienodai. Žinoma, patėvio pastangas partnerė mato ir jaučia, stengiantis neiškirti vaikų. Tačiau būna situacijų, kai partneris ne visada sugeba auklėti vaikus vienodai.

„Gana lengvai. Ir mano, ir vaikų, ir vyro bendro sutarimo dėka auklėjimo procesas buvo sklandus. Norėjau, kad jie pripažintų tą naują tėtį kaip savo tikrą tėvą, norėjau, kad įgytų jo autoritetą. Atsiradus saviems vaikams vyras stengėsi auklėti visus vienodai, nedaryti skirtumo tarp vaikų, tačiau ne visada jam pavykdavo. Ypač tai jautėsi, kai gimė antras mūsų bendras vaikas, o mano vaikai jau buvo netoli paauglystės“ [2]

Analizuojant, kas dalyvauja **sprendimų priėmime, susijusiame su vaikais**, pakartotinos partnerystės šeimoje, tyrimo dalyvės atskleidė skirtingas patirtis. Vienu atveju ([8]), sprendimų priėmimas, susijęs su vaikais, šeimoje priklauso nuo abiejų partnerių. Priimdami sprendimus partneriai tariasi bei diskutuoja tarpusavyje.

„Klausimai, susiję su vaikų auklėjimo problemomis, būdai, kaip auginti ir bendrauti su vaikais yra priimami kartu viską aptarus.“ [8]

Kitu atveju([1], [4]) sprendimai priimami yra moters arba skirtingai nuo pasiskirstymo šeimoje, vienus sprendimus priima mama, kitus – patėvis. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pakartotinai sukurtose šeimose, vaikai, kurie auga su savo mama ir patėviu, iškilus problemai ar klausimui, pirmiausia kreipiasi į savo biologinę mamą. Reikia pabrėžti, kad ne vienas tyrimo interviu parodė, jog vaikai, nedrįsta ir nenori kreiptis pagalbos į patėvį ir iškilus bėdai kreipiasi į savo mamą. Nenorą ir nedrąsą kreipti pagalvos į patėvius galima aiškinti tuo, kad vaikai visgi nejaučia ypatingai artimo ryšio su nauju mamos vyru ir nedrįsta kreiptis į patėvį kaip kiti poros bendri vaikai.

„Tas rugsėjo mėnuo, kaip prasideda, žiūrėk, kurpinės reikia, to reikia, čia to reikia, tai ekskursija, o aš sakau: einat pas tėvą. Nors jie visada ateina, sako man, o aš sakau: kas pas mus piniginius reikalus tvarko? Einat pas tetį. Goda irgi ateina man sakyti, aš sakau: eik pas tetį ir prašyk. Aš neišskiriu, kad jinai negali jo prašyti, bet jinai jo vengia prašyti.“ [1]

„Kas liečia mano vaiką, sakykim dėl mokyklos, dėl jo namų darbų, tai viską priimu aš. Na, labai retai būna, kad vyras man kažką pasako, kad jam taip ar anaip atrodo kažkas, bet per daug į viską nesikiša, o aš kažkaip jo ir neraginu, kad kištųsi į vaiko reikalus. Nesakau, kad visai nepadedą, bet, jei jau rimtesnė problema, galutinius sprendimus dėl vaiko darau pati. Būna kartais, kad klausiu jo patarimo, neatsisako vyras tokiu atveju man padėti, žinoma.“ [4]

Išanalizavus, kaip patėviai dalyvauja vaikų auklėjimo procese, galima daryti išvadą, kad patėviai retai rodo iniciatyvą auklėjant ir ugdant partnerės vaikus. Kai pakartotinos partnerystės šeimoje atsiranda bendri partnerės su patėviu vaikai, partneris labiau išitraukia į vaikų auklėjimo klausimus. Kaip rodo tyrimo duomenys, patėviai ne visada geba taikyti vienodus auklėjimo būdus bendriems bei partnerės vaikams. Kitaip sakant, pakartotinos partnerystės šeimose, patėviai aktyviau ir intensyviau auklėja bendrus su partnere, tai yra, savo vaikus. Bendriems vaikams ne visada taikomi

tokie patys auklėjimo metodai, kokie taikomi partnerės vaikams. Pakartotinos partnerystės šeimoje moterys savo vaikus dažniausiai auklėja pačios. Tačiau dėl ugdymo klausimų tariasi su partneriu.

Pakartotinai sukurtos šeimos gyvenimo taisyklės ir tvarka. Vaikui sunku prisitaikyti naujoje šeimoje ir priimti naujas gyvenimo sąlygas. Pasikeičia vaiko šeimos sudėtis ir tėvai gyvena atskirai. Naujoje šeimoje atsiranda naujos gyvenimo taisyklės, nauja tvarka, kurios reikės laikytis. Vaikas susiduria su daugybe neaiškumų, jo pečius užgula našta, viduje kyla sumaištis, nes dabar jam reikia naujų taisyklių bei derintis prie naujojo mamos partnerio (Berns, 2009). Tyrimo dalyvės atskleidė, kad dėl **vaikų laisvalaikio** su partneriu ne visada sutaria. Jų nesutarimas atsispindi ir paties vaiko auklėjime, kada atsiranda skirtingas vaikų požiūris į tėvus, nes vienas daugiau leidžia, o kitas tuos pačius dalykus draudžia.

„Labiausiai nepatinka man tai, kad kartais Paulius sūnui leidžia daugiau, nei leidžiu aš. Sakykim nori žiūrėti ilgai televizorių, tai jis leidžia jam žiūrėti, o aš liepiu žiūrėti trumpai. Tada kyla sūnaus nepasitenkinimas, kad kokia tu negera, man Paulius leidžia žiūrėti ilgiau. Pati suprantu, kad nėra gerai, kai vienas sako vienaip, o kitas kitaip – tada vaikas nebežino, kuris iš tiesų geras, o kuris blogas, pasirenka, kad tas, kuris neleidžia žiūrėti ilgiau televizoriaus, tampa vos ne priešu.“ [4]

Galima daryti prielaidą, kad bendras partnerių susitarimas vienu ar kitu auklėjimo klausimu padėtų jiems susitarti su vaiku ir užkirstų kelią vaiko manipuliacijai su savo mama ir patėviu. Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad, kai patėvis leidžia daugiau negu vaiko mama, vaikas pasirenka patėvį kaip galimybę turėti daugiau ir leisti laisvalaikį taip, kaip nori jis.

Dar vienas svarbus klausimas, kurį sprendžia partneriai, yra **vaikų mokymasis**. [2] tyrimo dalyvė teigia, kad bendrus klausimus, susijusius su vaikų mokymusi bei laisvalaikiu, sprendžia kartu su naujuoju savo partneriu. Matome, kad šiuo atveju, dėl vaikų mokymosi ir laisvalaikio partneriai požiūrius į tai derina tarpusavyje ir tik tada juos taiko vaikams.

„Pirmoje vietoje mokykla ir namų darbai. Likęs laikas skiriamas laisvalaikiui ir namų ruošos darbams. Tokį laiko skirstymą suderinome kartu su vyru, vaikai tame susitarimo procese nelabai dalyvavo. Biologinis tėvas nesistengė jų auklėti, todėl ir bendras namų auklėjimas nepasikeitė.“ [2]

Kai šeimoje atsiranda naujas mamos partneris, neretai vaikai jo bandymui drausminti ar auklėti priešinasi (Peters, 1999). Pasipriešinimas gali kilti ne tik dėl to, kad vaikas nebuvo pasiruošęs priimti naujos šeimos naujų taisyklių, bet ir todėl, kad **auklėjimo reikalavimai vaikams** nėra vienodi tarp mamos ir patėvių. Tyrimo duomenys rodo, kad informančių šeimose, auklėjimo taisyklės dažnu atveju yra suderinamos ir bandoma vaikus auklėti bei ugdyti pagal vienodas partnerių kartu suderintas taisykles. Ne vienoje šeimoje partneris stengėsi neišskirti vaikų, atsižvelgė į partnerės nuomonę. Galima daryti išvadą, kad bendros nuomonės bei taisyklių suderinimas partneriams leidžia vienodai taikyti visiems vaikams auklėjimo taisykles ir šeima išvengia vaikų konfliktų su patėviu. Kai kuriais atvejais buvusios ir naujai sukurtos šeimos taisyklės stipriai nekito ir vaikams prie jų prisitaikyti buvo daug paprasčiau.

„Mūsų šeimoje vaikai galėjo laisvai pasirinkti ir tęsti savo pomėgius, laisvalaikį. Stengėmės sudaryti palankias sąlygas lankyti būrelius, pabūti su draugais ir tos auklėjimo taisyklės jau net iš pradžių buvo panašios, bet gyvenant toliau jos iš viso suvienodėjo.“ [6]

„Vaikai į naują šeimą ateina jau su savo įsisąvintom taisyklėm, su nuoskauda, kad negalėjo gyventi su savo tikrais tėvais, todėl auklėjimo procesas buvo kitas palaipsniui. Vaikus bandėme pamažu vesti į naujas šeimos taisykles, pamažu abu auklėti vaikus, neišskiriant, kad mano vyras nėra jų biologinis tėvas. Pirmiausia buvo sprendžiamas laisvalaikio užimtumas, o po to buvo pasidalinta konkrečiais vaidmenimis ir pareigomis. Buvo stengiamasi taikyti vienodas auklėjimo taisykles visiems vaikams.“ [8]

[1] tyrimo dalyvė teigia, kad pati vaikas jaučia, kai patėvis taiko nevienodas taisykles jai ir bendriems mamoms su patėvio vaikams. Mergaitė nuolat pabrėžia, kad patėvis dažniau ją pastebi negu bendrus su mama vaikus. Už tuos pačius dalykus patėvis vaikus drausmina skirtingai. Interviu metu keletą kartų buvo akcentuojama, kad mergaitė nuo pat mažens jautė ir iki šiol jaučia kitokį patėvio požiūrį į ją negu į jo bendrus su mama vaikus. Mergaitė jaučiasi išskirtinė, nepritampanti prie naujos šeimos ir nuskriausta. Mergaitę drausmina skirtingai negu jos seserį ir brolių. Nevienodas požiūris į vaikus užkerta kelią nuoširdžiam mergaitės ir patėvio santykiui bei sukelia mergeitei sunkumų gyventi naujoje šeimoje. Taip pat [1] tyrimo dalyvės patirtis rodo, kad auklėjimo klausimus labiau sprendžia pati moteris, nes vyro dažnai nebūna namie dėl jo užimtumo.

„Vaikų auklėjimas yra daugiau ant mano pečių, nes jis būna mažai namie. Nors mano dukra sako: kai aš ten kažką, tai va, mane mato iškart, ji tą pabrėžia, o jeigu sesė nepasidėjo batų į vietą, patėvis „tipo“ nemato. Nu yra toks, jos yra toks požiūris.“ [1]

Kita tyrimo dalyvė ([10]) teigia, kad jos ir partnerio požiūriai į vaikų auklėjimą skiriasi. Interviu metu partneris taip pat pateikė nuomonę šia tema.

„Kai nėra mano žmonos, tai užuojautos nėra iš jos. Kai jos nėra, yra pasakyta, ir daro, ir lekia, nėra jokių diskusijų. Aš nesakau: ar tu galėtum? Ar tu ten... Atėjau: „kad man būtų sutvarkyta, man visai neįdomu.“ Ir viskas. Ir baigias. O žmona čia pasako: ar tu galėtum, branguti, padaryti. Nieko iš to nėra“. [10]

Iš pateiktos situacijos matome, kad partnerių požiūriai į vaikų auklėjimą, į patį auklėjimo supratimą labai skiriasi. Vieno interviu metu šiuo klausimu pasisakė ir patėvis ir jo požiūris atskleistas pastarąja citata. Galima daryti prielaidą, kad nevienodas partnerių požiūris į vaikų auklėjimą gali sukelti sunkumų vaikams, kurie jaučia tėvų skirtingą tėvų požiūrį. Skirtingas partnerių požiūris į auklėjimo stilius neigiamai veikia auklėjimo procesą.

Apibendrinant būtų galima pasakyti, kad auklėjimo klausimai pakartotinos partnerystės šeimoje priklauso nuo visų suaugusiųjų, kurie susiję su šeima. Vieningas ir bendras partnerių požiūris bei auklėjimo būdai padeda sėkmingiau auklėti vaikus ir išvengti vaikų su patėviu nesutarimų. Skirtingos auklėjimo taisyklės apsunkina vaikų drausminimą, partnerių bandymą auklėti vaikus bei pačių vaikų gyvenimą. Tyrimas atskleidė, kad vienos pakartotinos partnerystės šeimose stengiasi suvienodinti auklėjimo taisykles bei būdus, tačiau yra šeimų, kuriose požiūris į vaikų auklėjimą skiriasi.

Bendravimo sunkumai vaikams gyvenant pakartotinos partnerystės šeimoje. Pakartotinos partnerystės šeimoje vaikai turi prisitaikyti gyventi naujoje aplinkoje, kur be jų gali gyventi ir kiti vaikai, tai yra, patėvio ar pamotės vaikai (Berns, 2009, Peters, 1999). Tokiu atveju atsiranda netikri broliai ir seserys. Atsiradus bendriems mamoms su patėviu vaikams, jau esantys vaikai išgyvena dėl tėvų meilės. Pakartotinai sukurtose šeimose vaikai susiduria ne tik su terminijos problema, kada reikia nuspręsti, ką vadins tėčiu ar mama (Jonaitis, Meilius, 2007), bet ir prasiplečia vaiko ryšiai, į kuriuos įsitraukia patėvio artimi giminiaičiai. Tyrime dalyvavusios moterys atskleidė, kad vaikai, kurie atėjo iš buvusios šeimos į naujai kuriamą šeimą, susidūrė su sunkumais adaptuojantis naujoje šeimoje. [6] tyrimo dalyvė teigia, kad jos vaikai neišvengė sunkumų, susijusių su **adaptacija pakartotinoje šeimoje**. Tyrimo dalyvė teigia, kad nė viena šeima jų neišvengia. Adaptacinis laikotarpis nėra lengvas nei vaikams, nei suaugusiems.

„Tų sunkumų tikrai buvo ir manau, kad tai neišvengiama kiekvienoje tokioje situacijoje, nes adaptacinis periodas neišvengiamas tiek suaugusiems, tiek vaikams. Tik priklauso, kaip tai bus sprendžiama. Išryškėja ir suaugusiųjų charakterių suderinamumas, gyvenimo būdų pasirinkimas, pomėgiai, ipročiai ir dar begalė kitokių įtakų.“ [6]

Kita tyrimo dalyvė ([8]) teigia, kad sunkumų taip pat neišvengė, tačiau vaikai gana gerai priėmė patėvį, santykiai klostėsi gana sklandžiai. Vaikai naujoje šeimoje adaptavosi pakankamai lengvai, nes šeimoje nebebuvo įtampos kaip anksčiau.

„Vaikams adaptacija šeimoje buvo pakankamai lengva, kadangi šeimoje nebuvo baimės, įtampos kaip anksčiau ir tai pliusas priimant ir kuriant naują šeimą. Sunkumų buvo, bet buvo dedama daug pastangų, kad vaikai nenukentėtų susidūrę su tais sunkumais. Sunkiausia vaikams buvo pasidalinti tėvų meile, suprasti, kad ji visiems vienoda.“ [8]

[1] tyrimo dalyvė visą interviu akcentavo, kad mergaitės **bendravimas su patėviu** naujoje šeimoje buvo pakankamai sunkus ir mergaitė iki šiol nesijaučia pilnaverte tos šeimos dalimi. Patėvio veiksmai neretai mergaitę išskirdavo iš kitų vaikų. Vaikas likdavo nepastebėtas, nors, anot pašnekovės, mergaitė norėdavo patėviui įtikti.

„Kai mūsų bendra dukra paaugo, pareina Vytas iš darbo, vaikai bėga jo pasitikti, jis mūsų dukrą pakels, o Goda likdavo nuošalyj, nu jinai irgi gal norėtų, supranti, įsiteikti, bet ji liks prie sienos priglausta, gal net ir nepastebėta. Nu gal ten brūkštels per galvą, bet...“ [1]

[2] tyrimo dalyvė teigia, kad sunkumų buvo tol, kol vaikai priprato prie patėvio. Kadangi vaikai buvo maži, jiems lengviau buvo priimti naująjį mamoms partnerį kaip tėtį.

„Vaikai sunkumų beveik neturėjo. Tik tol, kol priprato prie mano naujo vyro. Po to viskas buvo sklandu ir jis jų akyse tapo tėvu. Vaikai buvo maži, todėl jiems buvo lengviau.“ [2]

Santykiai ir **bendravimas su netikrais broliais/seserimis** pakartotinoje partnerystėje. Tyrimo duomenys atskleidė, kad dažniausiai vaikai priima vienas kitą. Netikri broliai, seserys stengiasi bendrauti ir užmezga gerus tarpusavio santykius.

„Mūsų bendrus vaikus (seseris, brolius) mano ir kito vyro vaikai priėmė normaliai. Nebuvo jokios įtampos. Iš karto buvo aišku, kad tai sesė ar brolis.“ [2]

Taip pat yra atvejų, kada biologinis tėvas neskatina bendrauti savo vaiko su naujoje šeimoje gimusiais vaikais. [10] tyrimo dalyvė teigia, kad vaiko tėvas abejingas vaikų bendravimui ir rūpinasi tais vaikais, kurie auga jau naujoje šeimoje.

„Aš nespriešinau niekada jų tiems santykiams, nu aš net stebėdavau, kodėl jie, į gimtadienius jo nekviečia. Nejau sunku vaiką atsivežti į sesės ir brolio gimtadienį.“ [10]

Galima daryti išvadą, kad vaikui trūksta dėmesio iš savo biologinio tėvo, kuris neskatina bendrauti vaikų iš pirmos ir antros savo santuokos.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, koks yra **vaiko bendravimas su kartu negyvenančiu tėvu/mama**. [1], [2] tyrimo dalyvės teigia, kad vaikai dažniausiai nebendruoja su biologiniais tėvais dėl paties tėvo iniciatyvos stokos. Biologiniai vaikų tėvai nėra linkę išlaikyti nutrūkstamųjų santykių su vaikais.

„Gavosi atstumta jau ir iš jų pusės, jau pajuto, jau jinai suprato, kad jinai ten yra apskritai nepageidaujama. Jinai yra nereikalinga. Jiems jinai nereikalinga. Ir vis tiek jai jų gaila.“ [1]

„Vaikai norėjo bendrauti su biologiniu tėvu ir jiems tai nebuvo draudžiama. Vaikai ėmė suprasti skirtumą tarp patėvio ir tikrojo tėvo. Jiems būdavo lyg ir nesmagu, jausdavosi sutrikę. Norėdavo matytis su tėvu, bet tikresnis tėvas jiems buvo patėvis. Jie prie patėvio užaugo.“ [2]

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad biologiniai tėvai nedalyvauja vaikų auklėjimo procese ir jokių klausimų, susijusių su vaikų ugdymu, nesprendžia. Tačiau išryškėjo ir tai, kad mama, su kuria naujoje šeimoje gyvena jos vaikas, niekada nedraudė bendrauti vaikui su biologiniu tėvu. Čia atsiranda dar vienas asmuo, kuris praplečia vaikų santykius – tai biologinio tėvo partnerė. [2] tyrimo dalyvė teigia, kad vaikai bandė bendrauti su biologiniu tėvu, tačiau jis nerodo iniciatyvos bendrauti. Biologinis tėvas vaikų ugdymu nesidomi, o tėvo naujosios partnerės su vaikais nerodo iniciatyvos megzti santykių.

„Vaikams paaugus nors ir norėjau, bet nesistengiau trukdyti matytis su biologiniu tėvu (jis vaikais nesirūpino). Naujoji biologinio tėvo gyvenimo draugė vaikų nepripažino ir nesistengė dėti kažkokių pastangų, kad pasiektų vaikų širdis.“ [2]

„Tėvas stengiasi rodytis kuo mažiau ir nesprendžia reikalų susijusių su vaiku.“ [6]

Remiantis tyrimo duomenimis, galima daryti prielaidą, kad, jeigu vaikai nediršta pagalbos kreiptis į patėvį, paramos, reikėtų atkreipti dėmesį į kartu negyvenančio biologinio tėvo/mamos vaidmenį vaikų auklėjime. Tačiau pakartotinai kurtose šeimose biologinio kartu negyvenančio tėvo tema yra gana sudėtinga. Tyrimas atskleidė, kad nors vaikai turi savo biologinį tėvą, tačiau jie ne tik negyvena su vaiku dėl susiklosčiusios situacijos, bet ir apskritai jie pamiršta savo vaikus. Tyrimas taip pat atskleidė, kad dažniausiai tėvai, negyvenantys su biologiniais vaikais, nebesidomi jais, į vaikų auklėjimo procesą nesikiša ir nerodo iniciatyvos prisidėti prie auklėjimo.

„Kadangi biologinis tėvas remia tik materialiai vaikus, prie auklėjimo absoliučiai neprisideda.“ [8]

Tyrimo dalyvės teigia, kad biologinių tėvų vienintelė pagalba auklėjant vaikus – minimali materialinė parama, kurią priteisė teismas. Kitaip sakant, biologiniai tėvai apsiriboja tik alimentų

mokėjimu vaikams. Atsiuntę tam tikrą sumą, biologiniai tėvai daugiau nesirūpina ir nesidomi savo vaikais, kurie gyvena su buvusia partnere jos pakartotini sukurtoje šeimoje.

„Mokėjo jis kažkurį laiką jis tuos alimentus, bet jis neateis ir nepaklaus: „kaip tau sekas, vaike? Kaip tu šiandien jautiesi, ar tu nesergi? Tai čia tik ta materialinė pusė, o kur dar dvasinė? Jo mano dukros gyvenime nėra. Absoliučiai nėra. Tik labai greitai moka ant Vyto pasakyt blogą žodį, kad tu čia tą mano dukrai, čia aną.“ [1]

Būna atveju, kada vaikai nori ir siekia bendrauti su biologiniu tėvu, tačiau bendravimui trukdo vaikų biologinė mama. Mamos nenoras suprasti, kad vaikui svarbu bendrauti ir palaikyti ryšį su biologiniu tėvu užkerta kelią vaikui sėkmingai įsitraukti į naująjį tėvo gyvenimą. Dažniausiai nenoras, kad vaikas bendrautų su savo biologiniu tėvu, pasireiškia tuo, kad moterys jaučiasi išskaudintos buvusio partnerio. Moterų nusistatymas prieš buvusį partnerį turi įtakos vaikų santykiams ne tik su biologiniu tėvu, tačiau ir su tėvo naujos šeimos nariais.

„Biologinės mamos atžvilgiu, jai sunkiau suprasti, kad vaikai nori važiuoti ir būti pas tėvą, kai jam viskas gerai. Gal sunku tai moteriai suprasti, turbūt jai skaudu. O gal negali susitaikyti su mintimi, kad šeima iširo ir jie niekada nebebus visi kartu. Čia aš negaliu analizuoti, tai žino tik ji pati.“ [7]

„Vaikų mama dažnai kišosi į mūsų šeimos reikalus, vyro dukras nuteikino prieš mane visai be reikalo, nes aš niekada nedraudžiau ir nežadu drausti vyrui bendrauti su savo dukromis.“ [9]

Dar vienas sunkumas, su kuriuo susiduria pakartotinos partnerystės šeima, – **vaiko bendravimas su giminaičiais**. Naujai sukurtoje šeimoje patėvio tėvai nerodo iniciatyvos kuriant santykius su patėvio partnerės vaiku. Senelių abejingumą vaikas jaučia ir vaiko noras bendrauti su patėvio tėvais pamažu dingsta.

„Mano dukra, kai jau buvo didesnė, vengdavo pas vyro tėvus važiuoti, nes jinai jautė, matomai, iš jų pusės, kad jinai ten yra nepageidaujama. Nu ne nepageidaujama, bet kažkas tai tokio. Paklausdavo, kaip mergaitė, kur yra, žinai, visada. Bet ir viskas. Ir viskas.“ [1]

Apibendrinant sunkumus, su kuriais susiduria vaikai, augantys pakartotinos partnerystės šeimoje, matome, kad vaikai dažnai lieka be vieno iš tėvų dėmesio. Taip pat vaikams sunku bendrauti su netikrais seneliais. Yra šeimų, kuriose santykiai nėra įtempti ir vaikai palaiko ryšius ne tik su savo biologiniais tėvais, negyvenančiais kartu, tačiau užmezga santykius su netikrais broliais ir seserimis. Tyrimas taip pat atskleidė, kad biologiniai vaikų tėvai vengia patys rodyti iniciatyvą bendrauti su savo vaikais ir neretai nebepalaiko santykių su vaikais. Santykių nutraukimui įtakos turi nauja tėčio partnerė, kuri nenori kurti santykių su partnerio vaikais bei priimti į savo šeimą.

Ryšys tarp vaikų pakartotinos partnerystės šeimoje. Pakartotinos partnerystės šeimoje vaikas susiduria su netikrais broliais ir seserimis, kai susilaukia tėtis ar mama su nauju savo partneriu/partnere. Naujas vaikas ne tik kelia grėsmę saugiai tėvų meilei, tačiau sukelia dar aktyvesnę tikrų ir netikrų brolių bei seserų konkurenciją (Berns, 2009, 107). Tyrimo duomenys atskleidė priešingą atveją, kada vaikai skirtumo vienas tarp kito nejaučia, **povaikių ir vaikų, gimusių naujai sukurtoje šeimoje tarpusavio santykiai** geri. [1] tyrimo dalyvės patirtis puikiai iliustruoja, kaip patėvio

ir mamos bendri vaikai reaguoja į mamos vaiką iš buvusios santuokos. Šioje situacijoje matome, kad suaugusieji, kurie vengia priimti netikrą patėvio vaiką, sulaukia brolių ir seserų palaikymo.

„Pavyzdžiui, kitą sykį būdavo, mano patys vaikai, vat jų, santykiai į mano dukrą, vat mūsų bendro sūnaus ir dukros santykiai į mano dukrą. Močiutė pirks 2 šokoladukus, ane, o mūsų sūnus arba dukra sakydavo: o Godai? Ji buvo, mano uošvienė, priversta tiesiog, kad yra 3 vaikai šeimoj.“ [1]

Matome, kad šioje šeimoje patėvio vaikai ir mamos dukra iš kitos santuokos jaučiasi tikri broliai ir seserys. Dar vienas puikus pavyzdys yra [10] tyrimo dalyvės, kuri teigia, kad tarp vaikų šeimoje nėra jokio skirtumo ir patys vaikai neakcentuoja, nepabrėžia, kad brolis yra netikras.

„Mūsų tie bendri vaikai, jo tie broliai, jiems tai visiškai jokio skirtumo nėra tarp jo, „daleiskim“, ir savęs. Nėra jokio išskirtinumo, kad tu ten, pavyzdžiui, ne mūsų vaikas, nėra išvis aplamai jokio.“ [10]

Tyrimas parodė, kad netikri broliai, seserys dažniausiai palaiko ryšius, tačiau labai artimai ir intensyviai nebendruoja. Tyrime dalyvavusios moterys teigia, kad **vaikų iš partnerių buvusių šeimų santykiai** geri, jie bendruoja, priima vienas kitą, tačiau atostogas leidžia atskirai. Netikri broliai ir seserys bendruoja tiek, kiek patėvis ar pamotė pasikviečia savo vaikus iš buvusios santuokos pas save į šeimą, kada vaikai susitinka ir leidžia laiką. Dar yra pabrėžiama ir tai, kad susitikusius vaikus vienija bendri žaidimai, bendri interesai.

„Iš tikrųjų, nuo pat pirmo karto, kai vyro dukros atvažiavo pas mus į svečius, mano vaikai gerai reagavo į jas ir pakankamai greitai susibendravo. Negaliu pasakyti, kad jie vienas kitam yra geriausi draugai, tačiau susitikę jie visi pabendruoja, turi bendrų interesų: žinot, kaip visi tokie paaugliukai, susibėga ten visi, žaidžia kompiuteriu, visokių žaidimų susigalvoja.“

„Vaikai atostogauja pas skirtingus senelius, laiką leidžia su savo draugais, o visi vaikai kartu, ta prasme, mano vaikai ir mano vyro vaikai, būna kartu tik tada, kai suorganizuojame bendrą išvyką ar švenčiame vaikų gimtadienius.“ [8]

Aptarus, kokie santykiai būna tarp vaikų pakartotinos partnerystės šeimoje, matome, kad šeimos turi įvairios patirties. Dažniausiai netikri broliai ir seserys bendruoja tada, kai šeima suorganizuoja bendrą šventę ar laisvalaikio leidimą. Abiejų partnerių vaikai iš buvusių santuokų bendruoja ir vienas kitą priima, tačiau bendravimas nėra intensyvus. Kai pakartotinai sukurtoje šeimoje auga vaikas iš vieno partnerio buvusios šeimos, gimę bendri patėvio ir mamos vaikai nejaučia skirtumo vienas tarp kito. Vienoje šeimoje augantys povaikiai ir bendri patėvio su mama sutaria gerai.

Pakartotinos partnerystės privalumai. Bendraujant su informantais pakartotinos partnerystės šeimos tema, išryškėjo vienas įdomus aspektas, kurį, darbo autorės nuomone, būtų įdomu paanalizuoti. Tyrimo metu iš informantų patirties būtų galima išskirti pakartotinos partnerystės privalumus. Kaip pakartotinai sukurto šeimos privalumą tyrimo dalyvės **suaugusiųjų tarpusavio santykius**. Partneris, būdamas šalia, patenkina bendravimo poreikį, padeda spręsti kasdienes sunkumus. Vaikai, matydami du suaugusius šeimoje, mato pilnos šeimos pavyzdį.

„Man asmeniškai didžiausias privalumas yra tas, kad aš turiu šalia žmogų, su kuriuo man ne tik gera būti kartu, bet ir gyventi, dalintis vargais ir džiaugsmiais.“ [4]

„Nors dauguma mėgsta vienišą gyvenimą ir puikiai jaučiasi, bet daugumai suaugusių žmonių reikia suaugusio šalia, kad nepamirštų kaip bendrauti, kad atsiremtų į kažką sunkią akimirką, kad vaikas matytų, turėtų pavyzdį nuolat prieš akis šeimyninio gyvenimo.“ [5]

Dar vienas privalumas – **partnerio patarimai vaikų auklėjimo klausimais**. [9] tyrimo dalyvė teigia, kad, užmezgus santykį su nauju partneriu ir sukūrus šeimą, lengviau auklėti vaikus. Atsiranda žmogus, kuris padeda kurti auklėjimo būdus, tipus, ką sunkiau padaryti likus po skyrybų vienai mamai su vaikais.

„Manyčiau, kad didžiausias pakartotinos partnerystės privalumas yra vaikų auklėjime, kada gali vaikus auklėti ne vienas ir turėti žmogų, su kuriuo tariasi, kuris padeda ir pataria. Apskritai, vaikams daug geriau augti pilnoje šeimoje, nesvarbu, kelintą kartą ji kurta, negu augti vien su mama, kai vaikas nemato pilno šeimos modelio.“ [9]

Privalumas, kurį minėjo daugelis tyrimo dalyvių yra tas, kad dar kartą kuriama šeima padeda vaikams parodyti **pilnos šeimos pavyzdį** ir suteikti **vaikams** šeimą. Nė viena šeima turbūt neišvengia sunkumų adaptuojantis bei kuriant naujas šeimos taisykles, tradicijas. Svarbiausia, kas yra akcentuojama, tai vaikai ir pilnos šeimos pavyzdys jiems.

„Mano situacijoje turbūt privalumas būtų toks, kad mano vaikai iš esmės dabar auga pilnoje šeimoje, nors mano vyras ir nėra jų tėtis. Gal toks saugumo jausmas, net nežinau. Atvirai sakant, nesu klausus vaikų, kaip jie dabar jaučiasi, kai mūsų šeimoje jau nemažą laiką gyvena mano vyras. Turbūt sunkumų daugiau, negu privalumų, taip galėčiau pasakyti.“ [3]

„Privalumai tokie, kad gali suteikti vaikams, kad šeimą galima sukurti pakartotinai ir toliau įtraukti į gyvenimą buvusias tradicijas, laisvalaikį, pomėgius.“ [7]

Apibendrinant galima pasakyti, kad privalumai, kurie išryškėjo iš tyrimo dalyvių interviu, siejasi su veiksniais, kurie skatina kurti antrą ar trečią kartą šeimą. Išvada gali būti tokia, kad pakartotinė šeima bet koku atveju geriau, negu vieno tėvo šeima. Pakartotinos partnerystės šeima susideda iš dviejų tėvų ir vaikai auga pilnoje šeimoje, mato pilnos šeimos pavyzdį. Nepaisant to, kad pakartotinai kuriama šeima susiduria su begale sunkumų, tačiau tai, kad vaikas auga šeimoje tyrimo dalyvėms turi įtakos naujos šeimos kūrimui.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti išvadą, kad pakartotinos partnerystės šeimos kūrimas paliečia visus naujos šeimos narius. Patėvio atėjimas į šeimą turi įtakos jau esančių vaikų savijautai bei jausmams. Patėvių santykių su povaikiais kokybei bei palaikymui įtakos turi vaikų amžius. Auklėjimo bei ugdymo klausimai pakartotinos partnerystės šeimoje priklauso nuo abiejų partnerių. Patėvis povaikių auklėjime dažniausiai dalyvauja pasyviai. Bendrų su partnere vaikų auklėjime patėvis dalyvauja intensyviau. Pakartotinoje šeimoje netikrų brolių ir seserų santykiai geri. Vaikai su savo biologinio, kartu negyvenančio tėvo vaikais dažniausiai nebendruoja dėl biologinio tėvo partnerės įtakos. Netikrų senelių ir vaikų, augančių pakartotinos partnerystės šeimoje, santykiai klostosi sunkiai, vaikai jaučiasi atstumti. Tyrimo metu išryškėję pakartotinos partnerystės šeimos privalumai pasireiškia šeimos galimybe abiem partneriams dalyvauti vaikų auklėjimo procese bei suteikti vaikams galimybę augti pilnoje šeimoje.

IŠVADOS

1. Žmogaus gyvenime šeima turi didelę reikšmę. Žmogų visą gyvenimą sieja santykiai su šeima, tėvais, šeimos tradicijomis bei patirtimi. Būtent šeima yra tas institutas, kuriame vaikui efektyviausiai perteikiamos psichologinės, dvasinės, socialinės bei kultūrinės vertybės, kurios formuoja žmogaus brandą. Tai pirmasis ir pats svarbiausias vaiko socializacijos ir auklėjimo institutas. Vaikystės metais susiformavusios charakterio, elgesio savybės, moralinės, dvasinės vertybės bei auklėjimo būdai veikia ir tada, kai žmogus yra suaugęs.

2. Vieno tėvo šeima apibūdinama remiantis pagrindiniu kriterijumi – vieno tėvo buvimu šeimoje. Šeimoje vaikus augina vienas likęs tėvas, dažniausiai tai yra mama. Tėvas, kuris dažniausiai po skyrybų nebegyvena su šeima, mažai auklėja, neremia vaikų, todėl palaipsniui praranda ryšį su vaikais. Vienas tėvas dažniausiai susiduria su pagalbos bei paramos iš šalies trūkumu auklėjant ir drausminant vaikus, turi rūpintis ne tik šeimos mikroklimatu, bet ir materialine šeimos gerove. Vieno tėvo šeimoje vaikai jaučiasi nesaugūs, patiria nemažai įtampos, nes tėvų skyrybos būna stirpus nerimo šaltinis. Tokio tipo šeimos patiria ekonominių, socialinių, emocinių, dvasinių sunkumų.

3. Gyvenimas nesusituokus pastaruoju metu tampa vis populiarene gyvenimo forma. Gyvenimas nesusituokus arba kohabitacija yra paplitusi kaimo vietovėse, kur ji pakeičia santuokas. Mieste kohabitacija paplitusi tarp jaunų žmonių ir ji siejama su išanga į santuoką. Tokio tipo šeimose augantys vaikai gyvena nestabilioje aplinkoje, kupinoje įtampos, nesaugumo ir nežinomybės jausmo. Nestabilumas šeimose atsiranda todėl, kad dažniausiai sugyventiniai neturi ketinimų susituokti, savo ryšį paprastai nutraukia po kelerių metų. Sugyventiniai mažai dėmesio skiria vaikų auklėjimui, todėl vaikams sumažėja galimybė išmokti visuomenėje priimtinių elgesio būdų, socialinių normų bei vertybių.

4. Pakartotinos partnerystės šeima – tai sudėtingais ir plačiais ryšiais pasižyminti šeima. Patėvių/pamočių ir povaikių santykių kūrimui reikia laiko bei tų santykių kokybei įtakos turi vaiko biologinio tėvo/mamos, negyvenančio kartu, požiūris į buvusią/buvusį partnerį/ę. Pakartotinos partnerystės šeima, auklėdama vaikus, susiduria su naujų taisyklių, vertybių, tradicijų kūrimu. Tada visiems šeimos nariams tenka kurti naujas šeimos taisykles. Povaikių santykiai su patėviais/pamotėmis dažniausiai klostosi sunkiai. Auklėjimas, santykiai bei taisyklių suvienodinimas tampa sudėtingesni, kai į šeimą ateina abiejų partnerių vaikai iš buvusių šeimų arba šeimoje atsiranda bendri vaikai.

5. Tyrimu nustatyta, kad povaikiai pakartotinos partnerystės šeimoje dažniausiai jaučiasi nepritapę ir vis puoselėja viltį, kad biologiniai tėvai dar gyvens kartu. Povaikių ir patėvių santykiai nelabai glaudūs, patėvio dalyvavimas povaikių auklėjime nėra aktyvus. Dažniausiai visus auklėjimo klausimus sprendžia biologinė mama, su kuria gyvena vaikas. Biologiniai tėvai, negyvenantys kartu,

dažniausiai vaikus remia tik materialiai, į vaikų auklėjimo klausimų sprendimus nesikiša, nerodo iniciatyvos rūpintis savo vaikais. Bendriems su partneriu ir biologiniams vaikams ne visada taikomos vienodos auklėjimo taisyklės bei metodai. Gyvenimas pakartinoje partnerystėje suteikia vaikams galimybę augti pilnoje šeimoje, kurioje vaikai, jų mama ir asmuo, atliekantis tėvo vaidmenį, kuria bendras šeimos taisyklės, tradicijas ir vaikai mato pilnos šeimos modelį.

REKOMENDACIJOS

Vaiko teisių apsaugos specialistams, dirbantiems su pakartotinos partnerystės šeimomis, kuriose auga vaikai:

- Konsultuojant pakartotinos partnerystės šeimas, siūlyčiau atkreipti dėmesį į vaikų su patėviu santykius. Kuriant ryšį vaikui turėtų būti suteikiamas laikas apsispręsti pačiam, ar priimti patėvį/pamotę, nes vaikui neturi būti primetama valia bendrauti.
- Teikiant pagalbą šeimoms atkreipti dėmesį į biologinio kartu negyvenančio tėvo vaidmenį vaikų auklėjime. Kartu negyvenančio biologinio tėvo dalyvavimas vaikų auklėjime turi būti vertinamas. Teikiant pagalbą stiprinti ir palaikyti pakartotinos partnerystės šeimos vaikų santykius su biologiniu, kartu negyvenančiu tėvu ar mama.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bitinas B. Auklėjimo procesas. – Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas, 1995.
2. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. – Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.
3. Blebienė A. Lietuvos gyventojai ir šeima per 15 atkurtos Nepriklausomybės metų.- Kaunas, 2006.
4. Blebienė A. Lietuvos gyventojai ir šeima per 18 atkurtos Nepriklausomybės metų.- Kaunas: Lututė, 2008.
5. Butvilas T. Netekties išgyvenimų ir kai kurie socializacijos aspektai jaunesniame mokykliniame amžiuje. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2004.
6. Butvilas T., Razgūnienė A. Netekties teisiniai aspektai: šeimoje netektį patyrusio vaiko saugi klasės aplinka kaip jo palankesnės socializacijos veiksnys// Jurisprudencija, 2008, Nr. 4 (106), p. 68-74.
7. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
8. Encyklopedia of social theory. – London, Thousand Oaks: Sage Publications, 2005.
9. Gliokler M. Tarpusavio santykių galia: kaip ugdytis ir įveikti konfliktus. – Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidyklos grupė, 2003.
10. Grinevičiūtė K. Vaikas ir šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės// Jurisprudencija, 2007, Nr. 8 (98), p. 81-88.
11. Gvaldaitė L. Kodėl šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas?- Acta Pedagogica Vilnensia.
12. Jančaitytė R. Palankios šeimai politikos įgyvendinimas Lietuvoje: problemos ir galimybės//Socialinis darbas, 2006, Nr. 5 (1), p. 30-37.
13. Jankauskaitė M. Lietuvoje seniai nebėra to, ką politikai vadina tradicine šeima, 2006 <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=11464305>> [žiūrėta 2010-06-05].
14. Jenkins J. Šių laikų dorovinės problemos. – Vilnius: Alma littera, 1997.
15. Johnson L. Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris. – Vilnius: Specialiosios psichologijos katedra, 2003.
16. Jonaitis M., Meilius K. Šeimos struktūros ir tėvystės sampratos pokyčiai, turintys įtakos vaiko teisėms ir interesams// Jurisprudencija, 2007, Nr. 12 (102), p. 7-15.
17. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija// Valstybės Žinios, 1995, Nr. 60 – 1501.
18. Juozeliūnienė I. Janas Trostas ir šeimos sociologija. – Vilnius: Garnelis, 2003.
19. Kanopkienė V. Socialinė demografija (vadovėlis). – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.

20. Kontautienė R. Namuose – su patėviu ar pamote <<http://www.manosveikata.lt/lt/specialistu-patarimai/tevai-ir-vaikai/namuose-su-pateviu-ar-pamote/>> [žiūrėta 2010-06-05].
21. Kiliuvienė D., Vaitkienė I. Nesėkmingas tėvų ir paauglių bendravimas šeimoje – socialinę atskirtį skatinantys veiksniai// Tiltai, 2007, Nr. 4, p. 83-96.
22. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė: [monografija].- Vilnius: VPU, 2005.
23. Kudinavičiūtė – Michailovienė I. Bendro gyvenimo neįregistravus santuokos teisinio reglamentavimo problemos// Jurisprudencija, 2008, Nr. 4(106), p. 27-35.
24. Kudinavičiūtė I. Sugyventinių institutas: sena ar nauja šeimos problema// Justitia, 2001a, Nr. 4-5, p. 33.
25. Kudinavičiūtė I. Sugyventinių institutas: sena ar nauja šeimos problema// Justitia, 2001b, Nr. 3, p. 18.
26. Laz M. Gyvenimas po skyrybų. Praktiški patarimai, kaip pradėti gyvenimą iš naujo. – Vilnius: Dialogo kultūrinis institutas, 2004.
27. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas// Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014.
29. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas// Valstybės žinios, 1996, Nr. 33 – 807.
30. Litvinienė J. Šeima – vaiko ugdymo institucija. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2002.
31. Lukoševičienė I. Gyvenimo ciklai. Vilnius: Torontas, 1994.
32. Maslauskaitė A. Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos. – Vilnius: Demokratinės politikos institutas, 2005.
33. Maslauskaitė A. Šeimos deinstitutionalizacija: raida, priežastys ir iššūkiai šeimos politikai <<http://www.gay.lt/family/maslauskaite.pdf>> [žiūrėta 2010-06-04].
34. Maslauskaitė A. 80 proc. porų gyvenimą kartu pradeda ne santuokoje, 2010 <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/80-proc-poru-gyvenima-kartu-pradeda-ne-santuokoje.d?id=32440921>> [žiūrėta 2010-06-04].
35. Matulionis A. V. Sociologija. Vilnius: Homo Liber, 2003.
36. Miškinis K. Pokalbiai su tėvais. – Kaunas: LKKA, 2000.
37. Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. – Kaunas: Aušra, 2003.
38. Morawska A., Winter L., Sanders M. R. Parenting knowledge and its role in the prediction of disfunctional parenting and disruptive child behaviour// Child: care, health and development, 2008, p. 217-226.
39. Morrill M. I. and others. Pathways Between Marriage and Parenting for Wives and Husbands// Family Process, 2010, No. 1, p. 59-73.

40. Navaitis G. Socialiniai psichologiniai santuokinio partnerio pasirinkimo stereotipai// Socialinis darbas, 2008, Nr. 7 (3), p. 96-102.
41. Navaitis G. Psichologinė parama vaikams. – Vilnius: Kronta, 1998.
42. Pikūnas. J., Palujanskienė A. Asmenybės vystymasis. Kelias į savęs atradimą. – Kaunas: Aušra, 2000.
43. Peters R. A. Nebijokite drausminti vaikų. – Vilnius: Tyto alba, 1999.
44. Philippe M. D. Meilės gelmėse: pokalbis apie meilę, santuoką ir šeimą. – Vilnius: Katalikų pasaulis, 2004.
45. Pileckaitė – Markovienė M., Nasvytienė D., Bumbulytė D. Vystymosi psichologija: vaikystė. – Vilnius: Enciklopedija, 2004.
46. Pivorienė J. Sociologijos pagrindai socialiniame darbe. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2004.
47. Reid L. Vaikų nerimas. Kaip įveikti jį be vaistų ir terapijos. – Vilnius: Baltų lankų leidyba, 2009.
48. Rimkus V. Socialinės kontrolės ir palaikymo dėmė kaip nusikalstatumo prevencijos šeimoje prielaida//Tiltai, 2007, Nr. 1, p. 37-54.
49. Roberta M. Berns. Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė. – Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“, 2009.
50. Rupšienė L. Šeimotyro įvadas. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001.
51. Stankūnienė V., Eidukienė V., Gruževskis B. ir kt. Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas. – Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2001.
52. Stankūnienė V., Jasiolienienė A., Jančaitytė R. Šeima, vaikai, šeimos politika: modernėjimo prieštaros. – Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2005.
53. Winnicott, DonaldmWoods. Vaikas. Šeima ir išorinis pasaulis. – Vilnius: VIA RECTA, 2000.
54. Vaičiulienė A. Tarpasmeninių santykių su tėvais ir bendraamžiais ypatumai// Ugdymo psichologija, 2007, Nr. 18, p. 34-38.
55. Vaikų laikinosios globos namai „Atsigręžk į vaikus“. Šeimos krizių prevencija, socialinės ir psichologinės pagalbos šeimai būdai. – Vilnius: Lodvila, 2008.
56. Vosyliūtė A. Socialinės grupės: raiška ir ypatumai. – Vilnius: , 1998.
57. Фигдор Г. Беды развода и пути их преодоления. – Москва: Багира, 2006.
58. Сатир В. Вы и ваша семья. – Апрель пресс, Эксмо-пресс, 2000.

SANTRAUKA

Vaikų, augančių pakartotinos partnerystės šeimoje, auklėjimo ypatymai

Pagrindinės sąvokos: pakartotinos partnerystės šeima, auklėjimas, vaikas, šeima.

Santraukos turinys: šeimos samprata; šeimos aplinkos svarba vaikui; vaikų auklėjimo ypatumai vieno tėvo šeimoje; vaikų auklėjimo ypatumai tėvams gyvenant nesusituokus; vaikų auklėjimo ypatumai pakartotinos partnerystės šeimoje; pakartotinos partnerystės šeimos ypatumai; vaikų ir povaikių auklėjimas pakartotinos partnerystės šeimoje; povaikių, augančių pakartotinos partnerystės šeimoje, auklėjimo ypatumų tyrimas.

Šeima yra svarbiausias institutas, kuriame vaikas yra auklėjamas, globojamas, tenkinami jo poreikiai. Pastaruoju metu didėjant skyrybų skaičiui, vaikai auga vieno tėvo šeimose, kur vienišo tėvo pečius užgula ne tik vaikų auklėjimas, bet ir materialiniai, emociniai, dvasiniai šeimos gyvenimo klausimai. Šiandieną pakartotinos partnerystės šeimos kūrimo priežastis – skyrybos. Naujai sukurtoje šeimoje vaikai susiduria ne tik su naujomis šeimos taisyklėmis, tradicijomis, tačiau čia atsiranda ir vaikų patėvis ar pamotė bei netikri broliai ar seserys. Šeimos ryšiai tampa sudėtingi, persipynę ir vaikai susiduria ne tik su sunkumais adaptuojantis naujoje šeimoje, bet ir nenoru priimti patėvį bei viltimi, kad tėvai susitaikys.

Darbo tikslas – atskleisti vaikų auklėjimo ypatumus pakartotinos partnerystės šeimoje. **Darbo objektas** – vaikų auklėjimo ypatumai pakartotinos partnerystės šeimoje. **Darbo uždaviniai:** 1) aptarti šeimos aplinkos reikšmę vaikui. 2) aptarti sunkumus, su kuriais susiduria tėvai, auklėdami vaikus vieno tėvo šeimoje. 3) aptarti sunkumus, su kuriais susiduria sugyventinių šeimos ir jų vaikai. 4) aptarti sunkumus, su kuriais susiduria tėvai, auklėdami vaikus pakartotinai sukurtoje šeimoje. 5) atskleisti vaikų auklėjimo ypatumus pakartotinai sukurtoje šeimoje.

Tyrimo dalyvių nuomone, povaikiai, augdami pakartotinos partnerystės šeimoje, susiduria su sunkiu adaptavimusi pakartotinos partnerystės šeimoje, ryšys su patėviu ar pamote dažniausiai būna nestiprus. Yra šeimų, kur patėvių ir povaikių santykiai yra geri ir tvirti. Auklėjant povaikius pakartotinai sukurtoje šeimoje, patėviai retai rodo iniciatyvą įsitraukti į šį procesą bei auklėjimo klausimus palieka savo partnerei. Povaikiai su netikrais broliais ir seserimis dažniausiai sutaria gerai, tačiau bendrauja epizodiškai. Povaikiai bei bendri mamos ir patėvio vaikai bendrauja gerai, neišskirdami, kad jų tėtis ne tas pats. Pakartotinos partnerystės šeimos santykių kokybei įtakos turi vaikų biologiniai tėvai, negyvenantys kartu, bei artimieji šeimos giminaičiai.

SUMMARY

The Upbringing Peculiarities of Children Grown in Remarried Families

The main concepts: a remarried family, upbringing, a child, a family.

The contents of the summary: the conception of the family; the importance of the family atmosphere to a child; the peculiarities of children's upbringing in one-parent family; the peculiarities of children's upbringing in a non-married family; the peculiarities of children's upbringing in a remarried family; the peculiarities of a remarried family; children's and stepchildren's upbringing in a remarried family; the analysis of the upbringing of stepchildren, growing in a remarried family. The family is the main institution where a child is brought up, taken care of and his /her requirements are met. Lately, the number of divorce has been increasing and children grow in one-parent families. These parents face not only the problems of children's upbringing but financial, emotional as well as psychic ones. Establishing the remarried families has been caused by divorce. In a newly created family children meet not only new family rules and traditions but also children's stepfather or stepmother as well as their half-sisters and half-brothers appear. The family relationships become complex and tense and the children face the difficulties while adapting in a new family and are also unwilling to accept a stepfather in the hope that their parents will conciliate.

The aim of the work – to reveal the upbringing peculiarities of children in a remarried family. **The object of the work** – the peculiarities of upbringing in a remarried family. **The objectives of the work:** 1) to discuss the importance of the family atmosphere to the child. 2) to discuss the difficulties parents face upbringing children in a one-parent family. 3) to discuss the difficulties common-law families and their children face. 4) to discuss the difficulties parents face upbringing children in a remarried family. 5) to reveal the peculiarities of children upbringing in a remarried family.

According to the participants of the survey, stepchildren growing in a remarried family face a difficult adaptation in it, the relationship with a stepfather or stepmother are not strong. There are families where the relationship between stepfathers and stepchildren are close and firm. Stepfathers rarely use their initiative in children's upbringing. Very often stepchildren and half-brothers and half-sisters get on well, though their socializing is episodic. Stepchildren and common children of their mother's and stepfather's are usually on good terms in spite the fact that their father is different. Children's biological parents who live apart from them as well as close relatives influence the quality of the relationships in a remarried family.

PRIEDAI

Priedų sąrašas:

1 priedas Kategorijų ir subkategorijų lentelė

2 priedas Tyrimo klausimai

3 priedas Sutartis

Kategorija	Subkategorija	Citatos
<p>Pakartotinos partnerystės šeimos kūrimo aspektai</p>	<ul style="list-style-type: none"> patėvio/pamotės santykiai su vaikais iki ateinant į šeimą 	<p>„Dukra jį labai gerai žinojo. Jai buvo 2 metai, skaityk, kai jinai pradėjo į jį, nu kaip, kai jisai atsirado mūsų gyvenime, namuose.“ [1]</p> <p>„Su vaikais mano naujas vyras sutarė gerai. Dažnai lankydavosi mūsų namuose, atnešdavo lauktuvių. Buvo jam baimės, kad vaikai jo nepriims ir nepripažins. Tikrai mačiau, kaip stengėsi, kad vaikai prie jo priprastų. Tačiau du vaikai iš ankstesnės mano santuokos nebuvo kliūtis naujai mūsų šeimai.“ [2]</p> <p>„Šeimoje pačioje pradžioje viskas klostėsi gerai, bet su laiku kažkaip pradėjau jausti įtampą, vis labiau buvo nepatenkinta dukra. Jeigu ką nors pasakydavo mano dukrai mano naujas vyras, ji iš karto „pasišiaušdavo“ ir likdavo pikta, kitą kartą net nepasisveikindavo su mano vyru. Buvo labai sunku ir man, ir mano vyrui, ir dukrai. Sūnūs naująjį mano vyrą priėmė labai gerai, gražiai bendravo. Jiems labai trūko tėviško dėmesio, apskritai bendravimo su vyru, kuris domisi jų reikalais, išklauso, pasikalba, atstovauja lyg būtų tikras tėvas.“ [3]</p> <p>„Kažkaip viskas vyko savaime, net nežinau, kada tas santykis tarp vaiko ir mano naujo vyro pradėjo megtis, viskas labai natūraliai buvo, kada Mantas pradėjo bendrauti su mano vyru. Aš nesakiau nei vienam, nei kitam, kad elkitės vienaip ar kitaip, palikau galbūt, kad viskas eitų pasroviui.“ [4]</p> <p>„Santykiai abiejose pusėse buvo geri, šilti, vaikai maži, kitaip nelabai ir galėtų būti.“ [5]</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • požiūris į pakartotinai kuriamą šeimą • vaiko, kurio mama sukūrė antrą santuoką, padėtis ir savijauta šeimoje 	<p>„Aš visada sakydavau, kad aš, jeigu ištekėsiu antrą kartą, vaikų niekada neturėsiu su tuo kitu vyru, nes aš mačiau, mano pusseserė kaip buvo skriaudžiama patėvio, labai skaudžiai.. aš visą laiką sakiau, jeigu jau aš ištekėsiu, tai niekada.“ [1]</p> <p>„Asmeniškai aš, visada bijojau tapti kažkam pamote [6“]</p> <p>„Kai mano draugių rate atsirado šeimų, kur susikūrė antrą kartą, dažnai pagalvodavau, kad patekti į tokią situaciją nenorėčiau. Net baisu pasidarydavo. Visada mažiau apie savo sūnų, nors... požiūris į tokias šeimas turi reikšmės kaip, su kuo, vaikai augo iki to laiko, kaip vaikui buvo perteikiamos pasakos [10]“</p> <p>„Ji vis tiek jaučiasi nuskriausta, ji vis tiek jaučiasi tokia.... nu nemoku pasakyt... ji vis tiek jaučiasi išskirtinė. Gal aš bandau paaiškinti jai, kad taip nėra, bet taip yra iš tikrųjų. Vis tiek ...mmm.. nėra, žinok, taip, kad ji yra vienodam lygmenyje su vat kitais vaikais. Iš tikrųjų nėra taip, turbūt niekur nėra taip.“ [1]</p> <p>„Tas vaikas, jis yra toje šeimoje, viską, jis valgo, jis auga, jis viską, bet emocinis tas. Nu ir lieka vis tiek toks nuošalyje.“ [4]</p> <p>„Kai mes pradėjome kurti naują šeimą, man gavosi iš vienos barikadų pusės, visai netyčia papuoliau į kitą barikadų pusę ir dukra buvo iš tikrųjų už....., ne tai, kad aš ją užmiršau, ne tai, kad aš ją nustūmiau, ji, aišku, gyveno su manim, bet ji didesnę laiko tarpą ir su mano mama būdavo.“ [8]</p>
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • žmonės, padėję vienyti pakartotinai kuriamą šeimą 	<p>gyventi kartu, tiesiog per laiką atsitiko taip, kad mes su draugu kartu apsigyvenome ir pasakėme mano sūnui, kad gyvensime visi kartu. Nemačiau, kad vaikas labai priešintųsi, jam tai visai patiko, mačiau aš iš jo.“ [4]</p> <p>„Tradicijos susidėlioja savaime, kai yra bendrumas, kalbėjimas tarpusavy, tarimasis, ir kai neįsileidi kitų vadovavimui (giminių, artimųjų), turi savo ir tik savo šeimos narių nuomonę. Taisyklės kiekviena šeima susikuria, manau, individualiai.“ [6]</p> <p>„Ot, kai būdavo, kai Vyto močiutė buvo gyva dar, darydavo sukviestinius pietus, Velykos ar ką, visada visiems trim būdavo vienodos dovanėlės. Visada. Lygiai. Proporcijom. Saldainis į saldainį, litas į litą. Niekada nebuvo išskirta. Ir, skaityk, yra visiškai tolimi jai giminaičiai, kur mes net nebendravom taip artimai, bet jinai ten galėjo jaustis visiškai laisvai.“ [1]</p> <p>„Kai atsirado naujas mano vyras, kažkaip labai greitai ir maloniai visa giminė priėmė mano vyrą, džiaugėsi mano laime. [3]“</p> <p>„Kai mano gyvenime atsirado naujas vyras, mano tėvai labai džiaugėsi, palaikė mane. Iš karto mačiau, kad mano vyras turės apie ką kalbėti su mano tėčiu, mama džiaugėsi, kad man gerai. [7]“</p>
<p>Trukdžiai, apsunkinę pakartotinos partnerystės šeimos suvienijimą</p>	<ul style="list-style-type: none"> • partnerio tėvų požiūris į pakartotinę santuoką 	<p>„Vat pavyzdžiui, labiausiai tai kas nepadėjo sulipdyti mūsų šeimos į visumą, tai Vyto tėvai. Labiausiai. <...>. Vyto mama visada pabrėždavo – pas mane yra du anūikai. Nors ta mano dukra gi būdavo visada su mumis kartu.“ [1]</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • neigiama giminaičių įtaka • vaiko viltis, kad jo tėvai dar bus kartu 	<p>„Jo tėvai buvo labai prieš mūsų draugystę, „žiauriai stojo piestu“. <...>. Jo tėvai man čia tokius buvo kardibaletus „sustrojinę“, tai aš jų bijodavau, kai velnias kryžiaus.“ [10]</p> <p>„Ir kiek mes slėpėm tuos savo ryšius, ir viską, būdavo susitinkam tik už namo kampo kur nors eiti ar važiuoti <...> ir slėpėme tuos savo ryšius, nes bijojom, kad vyro giminės nepamatytų.“ [1]</p> <p>„Sunkumų sukėlė giminių požiūris, gal atrodantis nekaltas įsikišimas, o neretai ir priešingas nuteikinėjimas.“ [6]</p> <p>„Dukra dažnai, kai jai sunku, sako: „o jeigu tik būtum neišsiskyrusi su mano tėčiu, viskas dabar būtų kitaip““ [1]</p> <p>„Pavyzdžiui, mano dukra iki šiol nešioja daug nuoskaudų dėl mano vyro ir dažnai prasitaria, kad geriau būtų aš su vyru būčiau neišsiskyrus. [2]“</p> <p>„Iš tiesų, ta kalba apie tėtį mūsų šeimoj kažkaip tapo tabu po vyro mirties. Nei švenčių, nei linksmių ypač sūnūs ilgą laiką vengė, nes gyveno mintimi, jog nieko nebūtų nuostabiau, jei „grįžtų“ tėtis...“ [7]</p>
<p>Veiksniai, lėmę pakartotinos partnerystės šeimos kūrimą</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vienišumas ir poreikis turėti partnerį 	<p>„Vienišumas ir poreikis turėti partnerį.“ [2]</p> <p>„Ėjo laikas, atsirado Paulius, pradėjome bendrauti. Aš specialiai negalvojau, kad dabar turiu susirasti naują draugą, kad galėčiau viską išgyventi. Gali būt ir tai, kad jaučiausi kaip moteris vieniša, norėjosi artumo, šilumos, supratimo ir palaikymo iš vyro pusės. Todėl nesipriešinau, kai pradėjo megztis mūsų su Pauliumi santykiai.“ [4]</p> <p>„Vienišumas. Vaikai niekada</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • pilnos šeimos poreikis 	<p>neatstos suaugusiųjų gyvenimo, tai pasikalbėjimas su suaugusiu žmogumi, problemų sprendimas, laisvalaikis.“ [7]</p> <p>„Kai mirė vyras, ilgus metus net negalėjau pagalvoti apie naują vyrą, apie kažką kita šalia savęs. Tačiau bėgo metai ir trūko artimo žmogaus, norėjosi kaip ir visiems pasišnekėti, pasitarti, kai sunku, kai sunku susitarti su vaikais, kai sunku ir atsiranda problemų, iš viso norėjosi gyvenimo pakeleivio, kuris galėtų atsukti savo petį, kai būna sunku.“ [3]</p> <p>„Vytautas mūsų gyvenime atsirado iki to, kol čia viskas išsprendė, nes kaimynai mes buvom. Tas Vytautas perėmė tą gairelę, bet taip staigiai, nejučia visai. Kaip sakau, man buvo kaip gelbėjimosi ratas, nes jisai matė, kas darosi ir jisai mane tarsi užtarė ir jis man toks atsirado, suprantanti, kaip, nu..., kaip kablys...“ [1]</p> <p>„Abu atskirai buvom patenkinti savo gyvenimais, tiesiog, kai tarsi iš dangaus nukrenta puikus partneris, negali į tai nekreipti dėmesio, ir net jei nesijauti vienišas, ir nenori jokio partnerio, kartu vis tiek tampa geriau, nei atskirai.“ [5]</p> <p>„Kiekvienam vaikui svarbu augti pilnoje šeimoje kai yra tėtis, mama. Kartu atsiranda ir tas gyvenimo suvokimas kartu, suvokimas kas tai yra šeima. [2]“</p> <p>„Manau tai vis tik pilnos šeimos poreikis. Kiekvienam vaikui svarbu augti pilnoje šeimoje kai yra tėtis, mama. Kartu atsiranda ir tas gyvenimo suvokimas kartu, suvokimas kas tai yra šeima.“ [6]</p>
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • materialinis padėtis 	<p>„Ne paslaptis ir ta, kad augindama viena pati vaiką, reikėjo rūpintis ne tik, kaip abiem pavalgyti, apsirengti ir daugiau norėjos vaikui duoti. Visada vyliausi, kad sukūrus naują šeimą savo vaikui galėsiu duoti daugiau negu galėjau būdama viena.“ [6]</p> <p>„Kai netekau vyro, labai sunku buvo vienai išlaikyti vaikus. Naujas vyras labai daug padeda dabar finansiškai ir tikrai jaučiam didelę pagalbą iš jo pusės. [7]“</p> <p>„Materialinė padėtis, visuomenės neigiamas požiūris į vienišą motiną.“ [8]</p>
<p>Ryšys tarp vaikų ir patėvio/pamotės</p>	<ul style="list-style-type: none"> • patėvio dalyvavimas kuriant ryšį su vaikais 	<p>„Aš stengiausi ją prie to Vyto prikljuoti. Ir, pavyzdžiui, jis to nesuprasdavo, nes jisai, skaityk, buvo jaunas. Ir kažkaip jisai nesuprato, kodėl. <...>. Aš būdavo, žiūrėk, nupirksiu koki žaidimą ar kažką tai ir jam įduosiu, padovanok Godai. Aš jį bandžiau, supranti, prie jos kažkaip, man va toks poreikis buvo, kad jisai išsiteiktų jai. Tokių kablių, kad jisai, supranti, jos, nu... va taip, nnnnee taip, kad nenorėjo, bet jis nesuvokė to, kad jam reikia ją prisišnekinti. Jam reikia prisišnekinti tą vaiką. Ir galvodavau.. jis nesuprasdavo, kam čia reikia to, nu vat kam čia to reikia. Nu sakydavau, nu vat tu jai padovanok. Dukrą aš lipdžiau prie Vyto. Ne jisai prie jos lipdėsi, o aš stengiausi prilipdyt.“ [1]</p> <p>„Kaip jau ir sakiau pradžioj, dažnai lankydavosi mūsų namuose. Stengėsi susidraugauti su vaikais. To norėjau ir aš, ir mano jis pats. Vaikai buvo dar maži, tai gal ir nelabai suprato skirtumo tarp tikrojo tėvo ir mano naujo vyro, o jiems jau patėvio. Jie tikrajam tėvui nerūpėjo, jis jų</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • stereotipinis požiūris į pamotės/patėvius 	<p>nelankė ir jais nesirūpino. Mano naujas vyras stengėsi kuo daugiau su jais bendrauti. Vaikai gana greitai jį prisileido ir priprato prie jo.“ [2]</p> <p>„Kadangi vaikai maži, iniciatyva daugiau suaugusiųjų, konkrečiai mano vyro. Tačiau tai buvo tikrai netikėtai paprasta, vaikai labai greitai priprato, prisirišo, tuo labiau, kai tėvai tikrai turi didelį norą su jais susidraugauti.“ [5]</p> <p>„Užmegzti ryšį buvo nelengva, reikėjo atrasti būdų, kaip pripratinti vaikus prie naujai sukurtos šeimos, buvo labai nelengva mano vyrui. Vaikams priprasti prie naujų gyvenimo pokyčių buvo nelengva. Iniciatyva, kad vaikai bendrautų su mano nauju vyru, buvo mano, žinoma. Bet nemažai prisidėjo ir partneris.“ [8]</p> <p>„Konkrečiai mūsų šeimoje, pavyzdžiui, požiūris, kuris dažniausiai neigiamas ir tas stereotipas apie patėvius ir piktas pamotes tikrai buvo sugriautas. Nežinia, kaip bus, kai paaugs vaikai ir patys turės nuomonę tuo klausimu. Tačiau gyvenimas – ne pasaka, ne visos pamotės blogos, o patėviai dar blogesni.“ [5]</p> <p>„Toks kaip piktos pamotės ar patėvis stereotipas sugriautas, nes Lietuvoje šiuo metu daug šeimų pakartotinių ar susidėjusių. Jau vaikai tai žino iš savo draugų mokyklose, kurių tėvai gyvena tokio pobūdžio šeimose“ [7]</p> <p>„Ji grįžta iš biologinio tėvo ir to Vyto jinau nebepriima, vat jinau gauna, nu jai iškart toks būna, kaip, nu toks atstūmimas. Nors iki to tai atrodo, žiūrėk, ir ateis, ir ją ten „pakirkins“, žiūrėk, ir priima. Kai va tas</p>
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • vaiko emociniai ryšiai su patėviu 	<p>perėjimas yra, vaikas jaučia, jisai bando kažkaip tai vat atstumti, jis bando.. ir tas ir liko, žinok, iki šios dienos.“ [1]</p> <p>„Mūsų atveju tėvas mėgtų neįtakot vaiko išvis, tačiau tas tėvo nebuvimas, ar stengimasis nebūt, vis tiek palieka pėdsaką vaiko sąmonėje ir sudaro nusistatymus tam tikrais klausimais.“ [5]</p> <p>„Jai Vytas nėra autoritetas šiai dienai. Nors jina vadina tečiu, jina kartais šneka tetis, aš nesuprantu, apie ką šneka. Jis jai atsirado tetis savaime, vat nežinau, kaip atsirado, bet jina jį vardu niekad nevadino. Nors ir niekas neprimetė, aš net nežinau, kada tai atsitiko. Gal pradžioje išvis jo niekaip nevadino, žinok, nu vat aš neprisimenu to, kada jina tuo tečiu pasidarė, nežinau. Bet jina „teti“ vadina ir Vyta, ir tą savo biologinį tėvą vadinkim, kuris iš viso nesirūpina ja. Išvis.“ [1]</p> <p>„Vyras su vaikais, aišku, žinoma ir aš, stengiamės su vaikais kurti tą tokį emocinį ryšį, kad taptume visa šeima kaip vienas kumštis. O tą ryšį bandome kurti per bendravimą, laiko leidimą kartu.“ [5]</p> <p>„Aš sakau, kai būna kartais gera nuotaika, abu jie labai gražiai sutaria. Ir negaliu sakyti, kad jie nesutaria išvis. Tas bendravimas toks, aišku. Sūnus pats neis pas patėvį pasakotis, kaip jam ten sekasi, viską.“ [10]</p>
<p>Patėvio/pamotės įsitraukimas į vaikų auklėjimo procesą</p>	<ul style="list-style-type: none"> • patėvio vaidmuo partnerės vaikų auklėjime 	<p>„Gana lengvai. Ir mano, ir vaikų, ir vyro bendro sutarimo dėka auklėjimo procesas buvo sklandus. Norėjau, kad jie pripažintų tą naują tėtį kaip savo tikrą tėvą, norėjau, kad įgytų jo autoritetą. Atsiradus saviems vaikams vyras stengėsi</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • sprendimų priėmimas, susijęs su vaikais 	<p>auklėti visus vienodai, nedaryti skirtumo tarp vaikų, tačiau ne visada jam pavykdavo. Ypač tai jautėsi, kai gimė antras mūsų bendras vaikas, o mano vaikai jau buvo netoli paauglystės“ [2]</p> <p>„Mano vyras, galima sakyti, nesikiša į mano sūnaus auklėjimą. Retai kada jis subara mano sūnų, nors aš noriu, kad kartais vyriškai subartų, bet sako, kad ne jo reikalas. Nors jų santykiai yra gana draugiški. Sūnus mano vyrą mielai priima, bet labiau kaip draugą, o ne kaip patėvį kažkokį. O, kai Paulius kartais sudrausmina mano sūnų, pasako griežtesnį žodį, sūnus tokiais atvejais reaguoja į jį piktai, matyt priprato, kad mano vyras į jį nereaguoja, kai būtų reikalinga tam tikra reakcija, sakykime, kai sūnus neklauso ar elgiasi įžūliai.“ [4]</p> <p>„Mūsų naujai sukurtoje šeimoje, į mano vaikų auklėjimą sutuoktinis pradžioje stengėsi nesikišti ir iš tikrųjų man buvo lengviau tuo metu. Visus kylančius klausimus sprendžiau pati su vaikais, jeigu nežinodavau, kaip elgtis vienokioje ar kitokioje situacijoje, pasitardavau su vyru, tačiau tai darydavau tada, kai negirdėdavo ir nematydavo vaikai. Kodėl taip dariau? Todėl, kad nenorėjau gadinti vaikų santykių su dabartiniu savo vyru. Norėjau kad mano vyras, ir mano vaikai liktų draugais, nesipyktų dėl to, kad juos auklėja ne mama, o jos vyras. Nes tas vyras, kaip bebūtų, nėra mano vaikų tėtis.“ [3]</p> <p>„Tas rugsėjo mėnuo, kaip prasideda, žiūrėk, kurpinės reikia, to reikia, čia to reikia,</p>
--	---	---

		<p>tai ekskursija, o aš sakau: einat pas tėvą. Nors jie visada ateina, sako man, o aš sakau: kas pas mus piniginius reikalus tvarko? Einat pas tetį. Goda irgi ateina man sakyti, aš sakau: eik pas tetį ir prašyk. Aš neišskiriu, kad jinai negali jo prašyti, bet jinai jo vengia prašyti.“[1]</p> <p>„Kas liečia mano vaiką, sakykim dėl mokyklos, dėl jo namų darbų, tai viską priimu aš. Na, labai retai būna, kad vyras man kažką pasako, kad jam taip ar anaip atrodo kažkas, bet per daug į viską nesikiša, o aš kažkaip jo ir neraginu, kad kištųsi į vaiko reikalus. Nesakau, kad visai nepadedu, bet, jei jau rimtesnė problema, galutinius sprendimus dėl vaiko darau pati. Būna kartais, kad klausiu jo patarimo, neatsako vyras tokiu atveju man padėti, žinoma.“ [4]</p> <p>„Manau, jog mama vaikui turi būti geriausia draugė, patarėja, ir užuovėja, kur vaikais jausis visada laukiamas, kas be nutiktų, saugus, suprastas, jei reikia subartas ir randantis pagalbą.“ [6]</p> <p>„Klausimai, susiję su vaikų auklėjimo problemomis, būdai, kaip auginti ir bendrauti su vaikais yra priimami kartu viską aptarus.“ [8]</p>
<p>Pakartotinai sukurto šeimos gyvenimo taisyklės ir tvarka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vaikų laisvalaikis 	<p>„Labiausiai nepatinka man tai, kad kartais Paulius sūnui leidžia daugiau, nei leidžiu aš. Sakykim nori žiūrėti ilgai televizorių, tai jis leidžia jam žiūrėti, o aš liepiu žiūrėti trumpai. Tada kyla sūnaus nepasitenkinimas, kad kokia tu negera, man Paulius leidžia žiūrėti ilgiau. Tokiais atvejais aš paprašau Pauliaus, kad mes sutartume dėl tokių dalykų. Pati suprantu, kad nėra gerai, kai vienas sako vienaip, o kitas kitaip – tada vaikas nebežino,</p>

		<p>Vaikus bandėme pamažu vesti į naujas šeimos taisykles, pamažu abu auklėti vaikus, neišskiriant, kad mano vyras nėra jų biologinis tėvas. Pirmiausia buvo sprendžiamas laisvalaikio užimtumas, o po to buvo pasidalinta konkrečiais vaidmenimis ir pareigomis. Buvo stengiamasi taikyti vienodas auklėjimo taisykles visiems vaikams.“ [8]</p> <p>„Atsiradus šeimoje bendriems vaikams, auklėjimas vyko bendrai, nė vieno vaiko neišskiriant, mano dukrą pripažino kaip savo. Auklėjimą visiems vaikams vykdėme vienodai, vyras nė vieno neskriaudė ir pripažino.“ [9]</p> <p>„Kai nėra mano žmonos, tai užuojautos nėra iš jos. Kai jos nėra, yra pasakyta, ir daro, ir lekia, nėra jokių diskusijų. Aš nesakau: ar tu galėtum? Ar tu ten... Atėjau: „kad man būtų sutvarkyta, man visai neįdomu.“ Ir viskas. Ir baigias. O žmona čia pasako: ar tu galėtum, branguti, padaryti. Nieko iš to nėra“. [10]</p>
<p>Bendravimo sunkumai vaikams gyvenant pakarotinos partnerystės šeimoje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • adaptacija pakartotinoje šeimoje 	<p>„Tų sunkumų tikrai buvo ir manau, kad tai neišvengiama kiekvienoje tokioje situacijoje, nes adaptacinis periodas neišvengiamas tiek suaugusiems, tiek vaikams. Tik priklauso, kaip tai bus sprendžiama. Išryškėja ir suaugusiųjų charakterių suderinamumas, gyvenimo būdų pasirinkimas, pomėgiai, įpročiai ir dar begalė kitokių įtakų.“ [6]</p> <p>„Vaikams adaptacija šeimoje buvo pakankamai lengva, kadangi šeimoje nebuvo baimės, įtampos kaip anksčiau ir tai pliusas priimant ir kuriant naują šeimą. Sunkumų buvo, bet buvo dedama daug pastangų, kad vaikai</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • bendravimas su patėviu • bendravimas su netikrais broliais/seserimis 	<p>nenukentėtų susidūrę su tais sunkumais. Sunkiausia vaikams buvo pasidalinti tėvų meile, suprasti, kad ji visiems vienoda.“ [8]</p> <p>„Kai mūsų bendra dukra paaugo, pareina Vytas iš darbo, vaikai bėga jo pasitikti, jis mūsų dukrą pakels, o Goda likdavo nuošalyj, nu jinai irgi gal norėtų, supranti, išiteikti, bet ji liks prie sienos priglausta, gal net ir nepastebėta. Nu gal ten brūkštels per galvą, bet...“ [1]</p> <p>„Vaikai sunkumų beveik neturėjo. Tik tol, kol priprato prie mano naujo vyro. Po to viskas buvo sklandu ir jis jų akyse tapo tėvu. Vaikai buvo maži, todėl jiems buvo lengviau.“ [2]</p> <p>„Mūsų bendrus vaikus (seseris, brolius) mano ir kito vyro vaikai priėmė normaliai. Nebuvo jokios įtampos. Iš karto buvo aišku, kad tai sesė ar brolis.“ [2]</p> <p>„Laisvalaikį dažnai stengdavausi leisti kartu su visais savo vaikais. Jeigu pas vyrą atvažiuodavo jo dukros, taip pat stengdavausi priimti į savo šeimos ratą ir neišskirti. Tačiau būdavo tokių akimirku, kad išlysdavo tokie dalykai.. nu...tiesiog jauti, kad situacija truputį darosi dirbtinė ir nėra taip, kaip būtų pirmą kartą kurtoje šeimoje. Nes visgi, susikūrus vienai šeimai iš dviejų buvusių, kiekvienas žmogus ateina su sava patirtim ir niekas nenori keisti savų taisyklių pagal kažką kitą.“ [3]</p> <p>„Aš nesipriešinau niekada jų tiems santykiams, nu aš net stebėdavausi, kodėl jie, į gimtadienius jo nekviečia. Nejau sunku vaiką atsivežti į</p>
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • vaiko bendravimas su kartu negyvenančiu biologiniu tėvu/mama 	<p>sesės ir brolio gimtadienį.“ [10]</p> <p>„Gavosi atstumta jau ir iš jų pusės, jau pajuto, jau jinai suprato, kad jinai ten yra apskritai nepageidaujama. Jinai yra nereikalinga. Jiems jinai nereikalinga. Ir vis tiek jai jų gaila.“ [1]</p> <p>„Mokėjo jis kažkurį laiką jis tuos alimentus, bet jis neateis ir nepaklaus: „kaip tau sekas, vaike? Kaip tu šiandien jautiesi, ar tu nesergi? Tai čia tik ta materialinė pusė, o kur dar dvasinė? Jo mano dukros gyvenime nėra. Absoliučiai nėra. Tik labai greitai moka ant Vyto pasakyt blogą žodį, kad tu čia tą mano dukrai, čia aną.“ [1]</p> <p>„Kadangi biologinis tėvas remia tik materialiai vaikus, prie auklėjimo absoliučiai prisideda.“ [8]</p> <p>„Vaikams paaugus nors ir norėjau, bet nesistengiau trukdyti matytis su biologiniu tėvu (jis vaikais nesirūpino). Naujoji biologinio tėvo gyvenimo draugė vaikų nepripažino ir nesistengė dėti kažkokių pastangų, kad pasiektų vaikų širdis. Biologinis mano vaikų tėvas ir toliau vaikais nesirūpino.“ [2]</p> <p>„Vaikai norėjo bendrauti su biologiniu tėvu ir jiems tai nebuvo draudžiama. Vaikai ėmė suprasti skirtumą tarp patėvio ir tikrojo tėvo. Jiems būdavo lyg ir nesmagu, jausdavosi sutrikę. Norėdavo matytis su tėvu, bet tikresnis tėvas jiems buvo patėvis. Jie prie patėvio užaugo.“ [2]</p> <p>„Būdavo situacijų ir tokių, kad vyro dukros kai kuriais momentais net nebenorėdavo bendrauti su savo tėvu. Mano akim, kiek aš matydavau situaciją iš šalies, labai</p>
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • vaiko bendravimas su giminaičiais 	<p>jausdavosi, kad mergaitės dažnai šneka suaugusiųjų mintimis. Mano nuomone, jos galėjo būti įkalbinamos savo mamos ar močiutės, kad jų tėtis negeras, ar, kad aš dėl to kalta.“ [3]</p> <p>„Jei kažkas asmeniškai susiję tik su vaiku, ar su abiem biologiniais tėvais, daugiau sprendžia jie. Pavyzdžiui, klausimą, kur praleis vaikas atostogas ir pan.“ [5]</p> <p>„Tėvas stengiasi rodytis kuo mažiau ir nesprendžia reikalų susijusių su vaiku.“ [6]</p> <p>„Biologinės mamos atžvilgiu, jai sunkiau suprasti, kad vaikai nori važiuoti ir būti pas tėvą, kai jam viskas gerai. Gal sunku tai moteriai suprasti, turbūt jai skaudu. O gal negali susitaikyti su mintimi, kad šeima iširo ir jie niekada nebebus visi kartu. Čia aš negaliu analizuoti, tai žino tik ji pati.“ [7]</p> <p>„Kalbant apie biologinį tėvą ir vaikus, tai dėl jo, galiu pasakyti, problemų visai nebuvo, nes tėvas, būdamas šeimoje, mažai skyrė dėmesio vaikams.“ [8]</p> <p>„Vaikų mama dažnai kišosi į mūsų šeimos reikalus, vyro dukras nuteikinėjo prieš mane visai be reikalo, nes aš niekada nedraudžiau ir nežadu drausti vyrui bendrauti su savo dukromis.“ [9]</p> <p>„Mano dukra, kai jau buvo didesnė, vengdavo pas vyro tėvus važiuoti, nes jinai jautė, matomai, iš jų pusės, kad jinai ten yra nepageidaujama. Nu ne nepageidaujama, bet kažkas tai tokio. Paklausdavo, kaip mergaitė, kur yra, žinai, visada. Bet ir viskas. Ir viskas.“ [1]</p>
<p>Ryšys tarp vaikų pakartotinos partnerystės šeimoje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • povaikių ir vaikų, gimusių naujai sukurtoje šeimoje, tarpusavio santykiai 	<p>„Pavyzdžiui, kitą sykį būdavo, mano patys vaikai, vat jų santykiai į mano dukrą, vat</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • vaikų iš partnerių buvusių šeimų santykiai 	<p>mūsų bendro sūnaus ir dukros santykiai į mano dukrą. Močiutė pirks 2 šokoladukus, ane, o mūsų sūnus arba dukra sakydavo: o Godai? Ji buvo, mano uošvienė, priversta tiesiog, kad yra 3 vaikai šeimoj.“ [1]</p> <p>„Mano dukra labai gerai sutaria su savo broliais, man atrodo, kad kartais tikri broliai ir seserys taip gerai nesutaria.“ [9]</p> <p>„Mūsų tie bendri vaikai, jo tie broliai, jiems tai visiškai jokio skirtumo nėra tarp jo, „daleiskim“, ir savęs. Nėra jokio išskirtinumo, kad tu ten, pavyzdžiui, ne mūsų vaikas, nėra išvis aplamai jokio.“ [10]</p> <p>„Iš tikrųjų, nuo pat pirmo karto, kai vyro dukros atvažiavo pas mus į svečius, mano vaikai gerai reagavo į jas ir pakankamai greitai susibendravo. Negaliu pasakyti, kad jie vienas kitam yra geriausi draugai, tačiau susitikę jie visi pabendrauja, turi bendrų interesų: žinot, kaip visi tokie paaugliukai, susibėga ten visi, žaidžia kompiuteriu, visokių žaidimų susigalvoja.“ [3]</p> <p>„Mes buvome abu netekę savo antrųjų pusių, auginome po vieną vaiką. Kai susipažinome, vaikai gana greitai ir noriai susibendravo. Buvo gana šilti, geri santykiai tiek tarp mūsų, tiek tarp vaikų.“ [6]</p> <p>„Aplinka tarp vaikų rami, šilta. Jie jau turi supratimą ir tai jau ne naujiena, nes daug draugų rate gyvena kitose, pakartotiniuose šeimose.“ [7]</p> <p>„Vaikai atostogauja pas skirtingus senelius, laiką leidžia su savo draugais, o visi vaikai kartu, ta prasme, mano vaikai ir mano vyro vaikai,</p>
--	--	--

		būna kartu tik tada, kai suorganizuojame bendrą išvyką ar švenčiame vaikų gimtadienius.“ [8]
Pakartotinos partnerystės privalumai	<ul style="list-style-type: none"> • suaugusiųjų tarpusavio santykiai • partnerio patarimai vaikų auklėjimo klausimais 	<p>„Negaliu dabar atsiminti ir tiksliai įvardinti, kodėl kūriau antrą šeimą. Žinau, kad visada labai norėjau šeimos, o ji iširo. Norėjosi, kad vaikai augtų ne tik su mama. Turbūt tinkamai galėčiau pasakyti taip, kad nauja patirtis visomis prasmėmis.“ [2]</p> <p>„Man asmeniškai didžiausias privalumas yra tas, kad aš turiu šalia žmogų, su kuriuo man ne tik gera būti kartu, bet ir gyventi, dalintis vargais ir džiaugsmiais.“ [4]</p> <p>„Nors dauguma mėgsta vienišą gyvenimą ir puikiai jaučiasi, bet daugumai suaugusių žmonių reikia suaugusio šalia, kad nepamirštų kaip bendrauti, kad atsiremtų į kažką sunkią akimirką, kad vaikas matytų, turėtų pavyzdį nuolat prieš akis šeimyninio gyvenimo.“ [5]</p> <p>„Nebūtų privalumų – nebūtų partnerystės. Pirmiausia mes kartu džiaugsme ir varge. Mums labai rūpi mūsų pačių santykiai, kad mes gerai sutartume, kad šeimoje būtų taika ir vaikai galėtų ramiai gyventi ir džiaugtis vaikyste. Svarbu visiems sutarti, o jei šeimoje meilė, santarvė, tai tokioje šeimoje vaikams gera.“ [8]</p> <p>„Labiausiai nerimą kelia tai, kas bus, kai gims mūsų bendras vaikas, gali būti nelengva situacija mums visiems – mano sūnui susitaikyti teks, kad reikia dalintis dėmesiu, o vyrui vis tiek tas vaikelis jau bus jo, nesvarbu, kaip gerai jis sutaria su mano sūnumi. Reikės</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • pilnos šeimos pavyzdys vaikams 	<p>visiems vaikams stengtis derint ne tik meilę, net ne meilę. Greičiau stengtis vienodai auklėti [4]“</p> <p>„dviese priimti sprendimus lengviau, dviese, kai abu tėvai visada yra šalia, kai abu vienodai mato vaiką ir žino jo problemas, kaip jis gyvena, visa tai lengviau gyvenant dviese, nei vienam, ypač jei yra daugiau vaikų [5]“</p> <p>„Jeigu susiklijuoja, tai susiklijuoja. Jeigu ne.. ir va privalumas toks yra, kad nu vis tiek tu bandai gyventi. Privalumas yra. Nėra lengva nė vienoj pakartotinoj santuokoj, nežinau aš tokių atvejų nei vieno, kiek aplinkui mūsų vat yra tų tokių suklijuotų, sulipdytų iš vienos, iš kitos pusės. Vis tiek ten kažkas kažkur kirba, virpa kažkokios tai ten yra visada.“ [1]</p> <p>„Mano situacijoje turbūt privalumas būtų toks, kad mano vaikai iš esmės dabar auga pilnoje šeimoje, nors mano vyras ir nėra jų tėtis. Gal toks saugumo jausmas, net nežinau. Atvirai sakant, nesu klausus vaikų, kaip jie dabar jaučiasi, kai mūsų šeimoje jau nemažą laiką gyvena mano vyras. Turbūt sunkumų daugiau, negu privalumų, taip galėčiau pasakyti.“ [3]</p> <p>„Galiu pasakyti tik vieną - kurti šeimą iš naujo, kai jau yra savi vaikai ir nėra bendrų, yra be galo sunku ir sudėtinga. Kartais susimąstydavau, kad akimirkom noriu viską mesti ir geriau gyventi vienai su vaikais. Buvo tikrai sunku, kol apsišlifavo visi tie kampai.“ [4]</p> <p>„Nesvarbu, kad jis neturi vaikų ir gyvena su mumis, bet aš jaučiuosi jau pilnavertė, sukūrus normalią šeimą [5]“.</p>
--	--	---

		<p>„Privalumai tokie, kad gali suteikti vaikams, kad šeimą galima sukurti pakartotinai ir toliau įtraukti į gyvenimą buvusias tradicijas, laisvalaikį, pomėgius.“ [7]</p> <p>“Manyčiau, kad didžiausias pakartotinos partnerystės privalumas yra vaikų auklėjime, kada gali vaikus auklėti ne vienas ir turėti žmogų, su kuriuo tariesi, kuris padeda ir pataria. Apskritai, vaikams daug geriau augti pilnoje šeimoje, nesvarbu, kelintą kartą ji kurta, negu augti vien su mama, kai vaikas nemato pilno šeimos modelio.” [9]</p>
--	--	---

INTERVIU KLAUSIMAI

1. Apibūdinkite, kaip buvo kuriama pakartotinos partnerystės šeima?
2. Kas lėmė pakartotinos partnerystės kūrimą?
3. Kaip Jums sekėsi užmegzti ryšį su posūniais/ podukrom? Kaip buvo kuriamas ryšys?
4. Kaip Jums pavyko įsitraukti į auklėjimo procesą?
5. Kaip sprendėte pakartotinos šeimos vaikų auklėjimo klausimus?
6. Su kokiais sunkumais susidūrė Jūsų biologiniai vaikai, esantys pakartotinai sukurtoje šeimoje?
7. Su kokiais sunkumais susidūrė Jūsų partnerio vaikai, esantys pakartotinai sukurtoje šeimoje?
Kokios priežastys lėmė tuos sunkumus?
8. Kaip kūrėsi ryšys tarp vaikų iš buvusių šeimų?
9. Su kokiais sunkumais susidūrėte auklėdami vaikus pakartotinai sukurtoje šeimoje kaip patėvis/pamotė? Kokios priežastys lėmė tuos sunkumus?
10. Ar galėtumėt apibūdinti pakartotinos partnerystės privalumus?

SUTARTIS

Vaikų, augančių pakartotinos partnerystės šeimoje, auklėjimo ypatumai

Esu Inga Bagdonaitė, studijuojau Mykolo Romerio universitete Vaiko teisių apsaugą ir mano darbo tikslas yra atskleisti auklėjimo ypatumus pakartotinos partnerystės šeimoje. Šiuo metu darau tyrimą, kuriuo noriu atskleisti povaičių auklėjimo ypatumus pakartotinos partnerystės šeimoje. Norėčiau Jūsų paprašyti atsakyti į tyrimo klausimus bei pasidalinti savo patirtimi, kuri man padės nuodugniai ir kokybiškai atlikti tyrimą ir apibendrinti duomenis. Tyrimo tikslas yra sužinoti Jūsų asmeninę patirtį, todėl aš neturiu teisės komentuoti, kritikuoti Jūsų atsakymų. Užtikrinu, kad Jūsų suteikta informacija nebus pasiekama tretiesiems asmenims ir bus naudojama tik tyrimo duomenims apibendrinti.

Kad būtų Jums lengviau, pateikiu keletą sąvokų, padėsiančių atsakant į klausimus:

-pakartotinos partnerystės šeima – tai šeima, sukurta antrą ar trečią kartą (patėvio/pamotės šeima), kurioje auga vaikai ir juos su patėviu ar pamotė sieja ne kraujo ryšiai, bet pakartotina santuoka su vienu iš tėvų.

-posūnis/podukra – vaikas, kurį su patėviu ar pamote nesieja giminystės ryšiai.

Labai DĖKOJU už Jūsų atvirumą, sugaištą laiką bei geranoriškumą.

Vaiko teisių apsaugos studentė
Inga Bagdonaitė